

Sociodemografická analýza územních částí města Brna:

(Analýza dat SLDB 2011)

prosinec 2013

Zadavatel:
**Kancelář strategie města
Magistrát města Brna**

Zpracovatel:
**PhDr. Aleš Burjanek, Ph.D.
Masarykova univerzita
Fakulta sociálních studií
Katedra sociologie
a AUGUR Consulting s.r.o.
Brno, 2013**

Obsah

1. Cíle práce	3
2. Charakteristika použité metody.....	3
3. Klíčové prvky prostorové struktury Brna optikou předešlých studií.....	6
4. Jednodimenzionální analýza prostorové struktury Brna (2011).....	9
Celkový přehled použitých indikátorů.....	9
Co vypovídají jednotlivé proměnné o Brně k roku 2011?.....	10
5. Vícedimenzionální analýza prostorové struktury Brna	83
Shluková analýza - charakteristika metody	83
Indikátory vstupující do shlukové analýzy.....	83
Typologie residenčních lokalit Brna.....	84
6. Limity předkládaného textu	85
7. Závěry a výhled do budoucna	87
8. Literatura	90
9. Příloha: Přehled „základních sídelních jednotek“ Brna (SLDB 2011).....	91

1. Cíle práce

Cílem předkládané studie je analýza socio-prostorové struktury Brna. Jedná se o výchozí analytický podklad pro oborové a územní koncepce a generely. Cílem práce je analyzovat do hloubky dostupná statistická data ze *Sčítání lidí, domů a bytů* realizovaného v roce 2011, a to v kontextu menších územních celků. Studie umožní příslušným úřadům (např. MMB, ÚMČ, příspěvkové organizace města) lépe reagovat na měnící se potřeby různých věkových či jinak definovaných skupin obyvatelstva na lokální úrovni, než umožňovaly dosavadní analytické materiály, čerpající z dat na úrovni celého města (tj. na úrovni okresu) či maximálně na úrovni jednotlivých městských částí.

Obsahem práce je zejména: podrobný popis a grafické znázornění sociálně-demografických charakteristik brněnského obyvatelstva v územním členění; typologie residenčních čtvrtí Brna, identifikovaná na základě pokročilejších statistik, dále stručná analýza trendů zpracovaná na základě dat z předchozích cenzů (1991, 2001) a konečně také předpoklady možného vývoje města, respektive jeho socio-prostorové struktury.

2. Charakteristika použité metody

Práce má výslovně kvantitativní povahu, opírá se o statistickou proceduru a využívá faktu, že data SLDB 2011 za Brno jsou promítnuta do územního detailu. Jednotkou analýzy je „základní sídelní jednotka“ (dále ZSJ) starší terminologií řečeno, „urbanistický obvod“¹. K roku 2011 bylo území Brna rozděleno do 283 těchto ZSJ. Některé z nich však nejsou vůbec obydleny, jiné jsou zalidněny jen slabě, takže svými „extrémními“ charakteristikami by mohly zkreslovat výpočty. Do analýzy jsme proto zařadili jen ZSJ s více jak 100 obyvateli (celkem 202 ZSJ). Úbytek informace je však zanedbatelný neboť data vstupující po redukci do analýzy vypovídají o 99,6 % obyvatelích města Brna.

Data pořízená zadavatelem jsme zpravidla přepočítávali na procentuální hodnoty. Základem pro interpretaci jednotlivých ukazatelů jsou kartogramy. V kartogramech rozdělujeme hodnoty ukazatele (až na několik výjimek) na základě *kvartilů* (hodnoty jevu, seřazené podle velikosti, jsou rozčleněny na čtyři stejné části). Kartogramy doplňujeme tabulkami, které detailně zobrazují ZSJ s maximálními hodnotami (tzv. *Top 20*). Ve vybraných případech připojujeme ještě grafy, jejichž křivky zrcadlí průběh hodnot daného jevu u všech ZSJ.

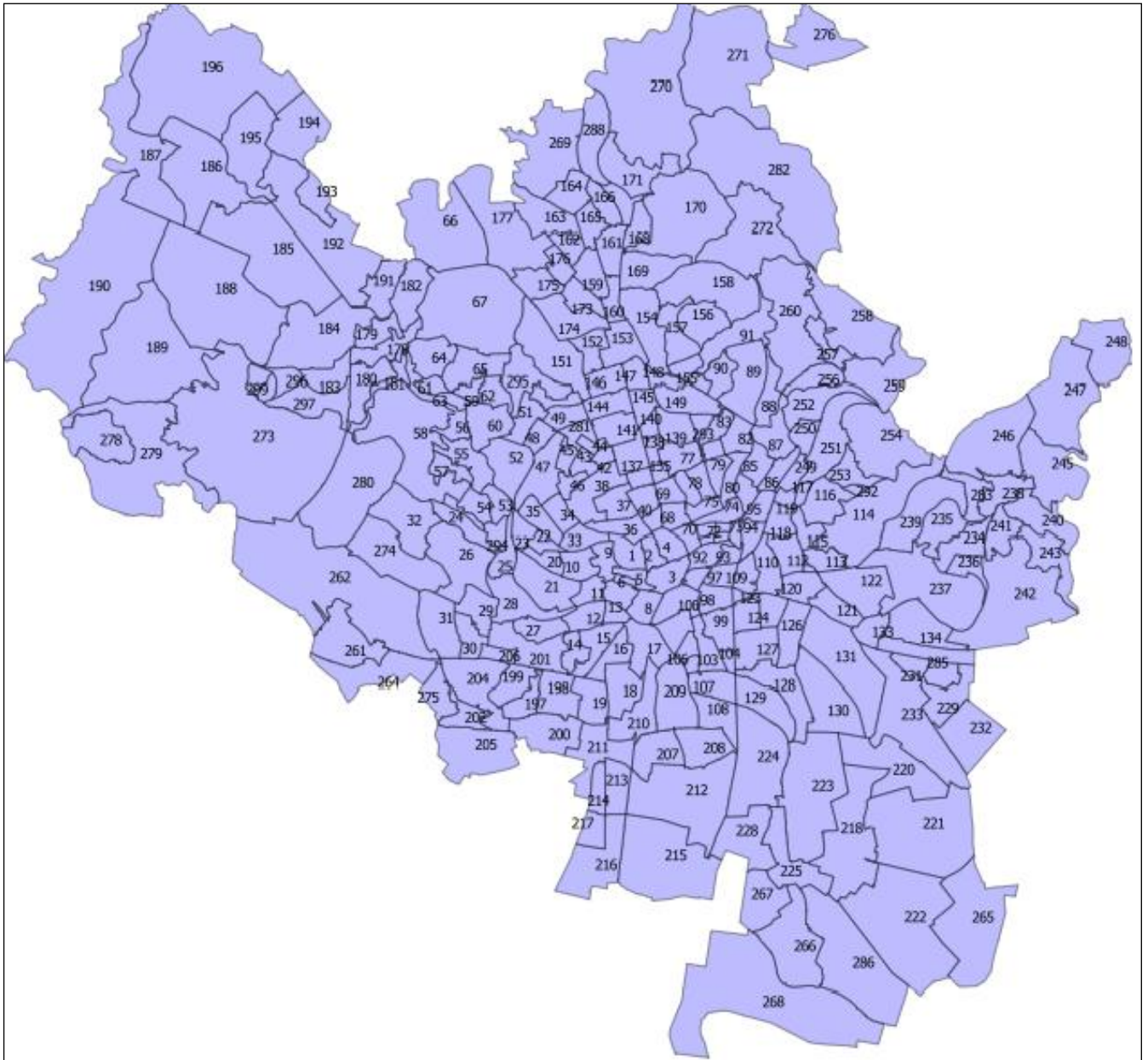
Po „jednodimenzionální“ analýze více než tří desítek ukazatelů následuje multidimenzionální analýza ve formě „shlukové analýzy“. Na jejím základě pak stojí „typologie residenčních lokalit Brna“.

Abychom čtenáři přiblížili povahu základních sídelních jednotek Brna, vkládáme na následující stránku mapku s jejich vyobrazením a číselným označením. O stránku dále je pak vložena mapka brněnských katastrálních území. Bližší popis ZSJ (vedle číselných označení také názvy, přiřazení ke katastrálním územím a počty obyvatel) najde čtenář v „Příloze“ na konci práce.

¹ **Základní sídelní jednotky** (starším jazykem „urbanistické obvody“) byly vytvořeny na základě úvah urbanistů a geodetů; jsou relativně homogenní z hlediska osídlení a stavebního fondu. Český statistický úřad na svých [www-stránkách](http://www.czso.cz/csu/rso.nsf/i/zsj_rso) blíže charakterizuje základní sídelní jednotky (m. j.) takto: „Základní sídelní jednotka je skladebnou součástí sídelní struktury a je určena pro prostorovou identifikaci a sledování sociálně ekonomických a územně technických jevů, přímo vázaných na osídlení, zejména výsledků Sčítání lidu, domů a bytů. ... Celé území obcí je beze zbytku pokryto souborem základních sídelních jednotek. ... Území základních sídelních jednotek vyplňují beze zbytku plochu všech katastrálních území obcí“.

http://www.czso.cz/csu/rso.nsf/i/zsj_rso

Obrázek 1 Mapa základních sídelních jednotek Brna (SLDB 2011)

Pramen: ČSÚ, Praha.

Obrázek 2 Mapa katastrálních území Brna (SLDB 2011)

Pramen: ČSÚ, Praha.

3. Klíčové prvky prostorové struktury Brna optikou předešlých studií

Abychom mohli současná brněnská data (SLDB 2011) usadit do kontextu, zrekapitulujme stručně výsledky vybraných analýz územní struktury Brna za poslední dvacetiletí a připomeňme také poznatky z dalších pramenů.

Socioprostorová struktura Brna, zachycená údaji cenů 1991 a 2001, je popsána studii *Stefosis* (1994) a *Mulíčka* (2005). Stojí však za připomenutí, že výsledky prací obou jmenovaných autorů potvrzují platnost územních specifik Brna, známých již po několik desetiletí. Například v „*Koncepci rozvoje města Brna*“, zpracované „Útvarem hlavního architekta“ a „Plánovacím odborem“ Brna v roce 1966, je zmiňována „černá zóna města“, kde se hromadí problémy (zastaralost infrastruktury, bytového fondu, nedostatečná vybavenost službami, nevhodné hygienické podmínky i zdravotní a sociální problémy obyvatelstva). Tato zóna se, podle dokumentu z roku 1966, táhla na jih od hlavního železničního nádraží v jihovýchodní a východní části města, s výběžkem k jihovýchodní části katastru Husovice až po jižní část Maloměřic. Jak se dále píše v koncepci,

„Zdrojem tohoto stavu je historický vývoj silné koncentrace nevyhovujících průmyslových provozů, železnice a energetických zdrojů, prostoupených zbytky původního proletářského bydlení, která se vyvinula v klimaticky nevhodných inverzních polohách, nevyužitých až do doby průmyslového rozmachu XIX. století“. (Koncepce 1966, citováno podle Ferenčuhová 2011: 161-162)

Za protipól „černé zóny“ v jádře města pak lze považovat vilovou čtvrť v katastru Stránice, Masarykovu čtvrť. Jako o „úřednické čtvrti“² se o ní zmiňuje například Jiří Musil v „*Sociologii soudobého města*“ (1967: 161). (Viz také Sirovátka et al 1993.)

Co víme z dřívějších, podobně zaměřených studií územní struktury Brna? Jak jsme již naznačili, Dimitris Stefosis (1994) podrobil analýze data SLDB 1991. Na základě „shlukové analýzy“ předložil typologii urbanistických obvodů, tedy ZSJ. Stefosis ji interpretoval takto:

„**Skupina 1:** Obvody Soudní, Špitálka a Engelsova ze Zábrdovic a Stavební z Trnité. Jde o nejproblematictější oblast s nejvyšším podílem bytů IV. kategorie a nejhorším vybavením domácností. Zde je soustředěn nejvyšší podíl Romů, velmi vysoký podíl neúplných rodin atd.

Skupina 2: Oblast v severozápadním centru města tj. Stránice, Pisárky, velká část Žabovřesk a Lesné, část Černých Polí. Tato oblast tvoří protiklad ke skupině 1. Je to nejbohatší oblast města, s nejvyšším podílem vysokoškoláků a zaměstnanců pracujících v terciárním sektoru. Výstavba je smíšená, patří sem oblasti s vilovými domy (Stránice, část Černých Polí, část Žabovřesk), ale také sídliště (větší část Lesné). ...

Skupina 3: Oblast tvořící jakýsi okruh okolo městského středu. Jsou to Veverčí, Staré Brno, část Černých Polí, Ponava, část Králova Pole, část Židenic a Husovic. Zde bydlí spíše starší obyvatelstvo v relativně starších, ale dobře udržovaných bytových domech.

Skupina 4: Tato skupina je nejbližší první skupině, jak geograficky, tak i podle sociodemografických charakteristik. Jsou zde přítomny všechny jevy charakteristické pro první skupinu, ale v o něco mírnější intenzitě. Patří sem část Komárova, část Starého Brna, Staňkova z Ponavy a Mojmírovo náměstí z Králova Pole, část Husovic.

Skupina 5: Sem patří všechna okrajová území, pro něž je charakteristický vysoký podíl rodinných domků a poněkud „neměstský“ způsob života.

Skupina 6: Zde jsou seskupována sídliště Líšeň, Bystrc, Bohunice, Nový Lískovec a Vinohrady. Bydlí zde nejmladší populace, nejvíce osob ekonomicky aktivních, a nejvíce osob bez vyznání. Tyto domácnosti jsou o něco hůře vybaveny než ty, ve druhé skupině, právě proto, že jsou mladší.

² Původně německá úřednická čtvrť (*Beamtenheim*).

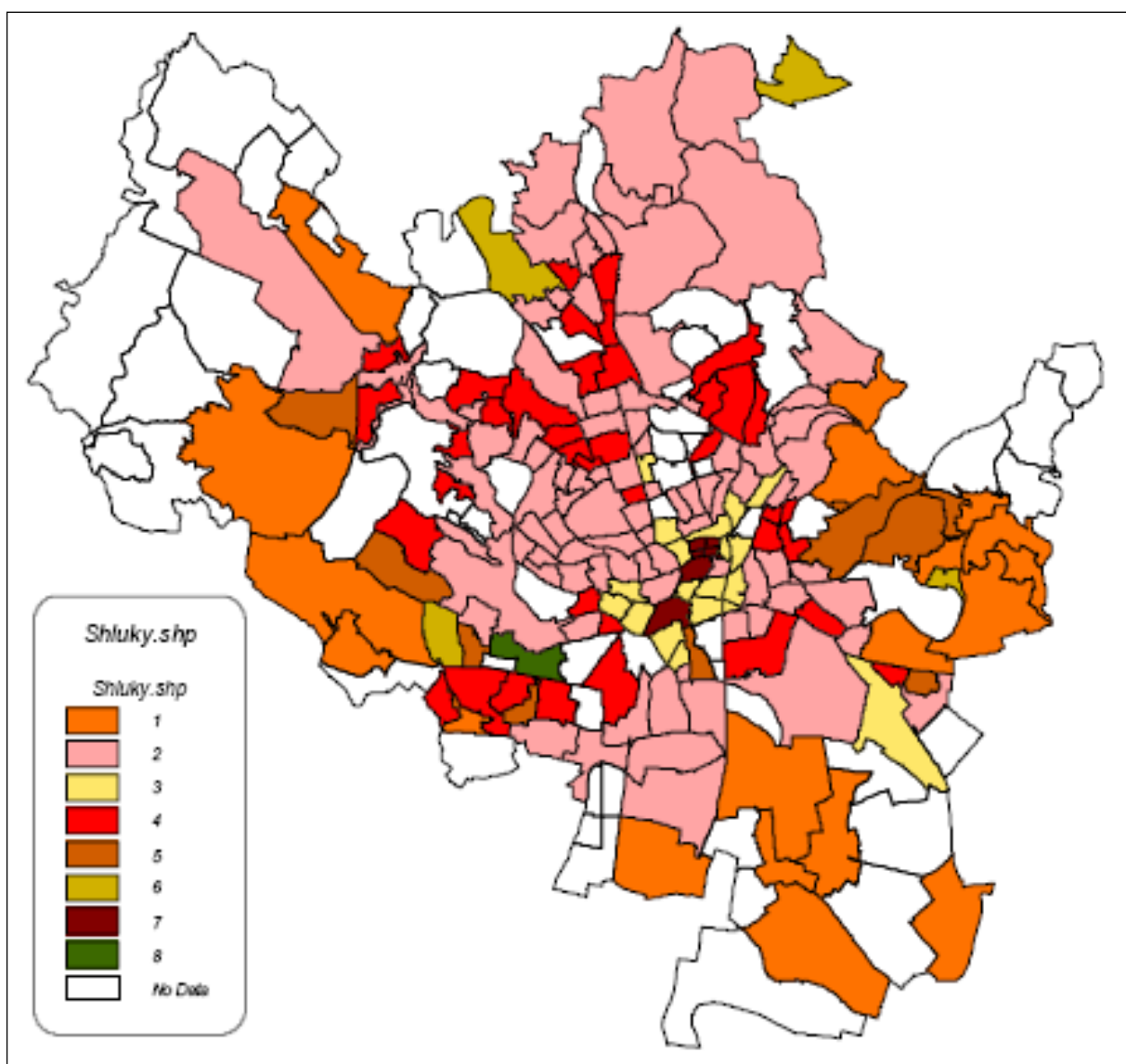
Skupina 7: Specifický obvod Kociánka“. (Stefosis 1994: 62-63)

Pokud Stefosisovy skupiny hierarchicky seřadíme a opatříme je pracovními „nálepkami“, můžeme obdržet následující strukturu: **(A) Kvalifikovaní a bohatí** (Skupina 2); **(B) Udržované čtvrti vnitřního města** (Skupina 3); **(C) Velká sídliště s mladší populací** (Skupina 6); **(D) „Venkovská“ periferie s RD** (Skupina 5); **(E) Slabá kvalita bydlení** (Skupina 4); **(F) Nekvalifikovaná populace s nejhorším bydlením** (Skupina 1).

V závěru textu Stefosis potvrzuje existenci polarity mezi jihovýchodní částí středu města a oblastí severozápadní, jejíž ilustrací může být srovnání Zábřovic a Stránic. (ibid. 79)

Zhruba o deset let později se zaměřil na mladší cenzová data Brna (k roku 2001) Ondřej Mulíček (2005). Jeho typologie územních jednotek vypadá takto:

Obrázek 3 Typologie území Brna podle SLDB 2001 – autor O. Mulíček

Pramen: Mulíček 2005

Mulíček identifikoval celkem osm základních typů územních jednotek Brna. V komentáři si všímá pěti z nich, významných z hlediska podílu obyvatelstva či problematiky segregace.

Typ ekonomický (č. 2, růžová barva) zahrnuje spíše vzdělanější a kvalifikovanější obyvatelstvo a minimum panelové zástavby. Jak píše autor, „areály vymezené v rámci tohoto shluku představují jak stabilizované obytné čtvrti vnitřního města, tak i území v minulosti připojených obcí – jde v řadě případů o oblasti relativně kvalitního bydlení vnímané jako „dobrá adresa““ (Mulíček 2005: 67). V uvedeném Mulíčkově typu sice nijak „nevystupuje“ Masarykova čtvrt (Stránice), nicméně ta jasně vyniká (spolu lokalitami severního okraje Brna) ve výsledcích autorovy faktorové analýzy.

Typ sídlištní I. (č. 4, červená barva) vysoký podíl panelové zástavby, minimum RD, slabé zastoupení početnějších domácností, podprůměrné hodnoty vzdělanostně-profesního profilu (zejména menší sídliště Lesná, Komín, Řečkovice, Jundrov, Juliánov, ale zčásti také Bohunice či Bystrc).

Typ sídlištní II. (č. 5, tmavě zlatá barva) nejvyšší podíl panelové zástavby a spíše průměrné hodnoty vzdělanostně-profesní. Především jsou to mladší sídliště s příznivější věkovou strukturou (Kohoutovice, Bystrc, Vinohrady, Líšeň).

Sociální I (typ 3, bledě žlutá barva) a **Sociální II** (typ 7, temně červená barva). Jak autor píše, „jednotky sociálního I. typu představují územní obvody vnitřního města s méně uspokojivým stavem bytového fondu v převážně nájemních domech – zejména ve vybraných oblastech Starého Brna, Trnité, Zábrdovic a Husovic“ (Mulíček 2005: 68).

V obecnějším smyslu slova pak Mulíček potvrzuje jisté „rozdělení města na dvě části - rezidenčně atraktivnější severní část s kvalitnějším obytným prostředím a jižní část s vnímaným nižším statutem“ (ibid 65). Konkrétněji řečeno, běží jednak o tendence k dobrovolné separaci vyšších příjmových skupin obyvatelstva v tradičních rezidenčních oblastech Stránic, Masarykovy čtvrti, Pisárek či Žabovřesk i na severním okraji města a naopak nedobrovolné segregace, jejíž výsledek reprezentovaly typy zachycené shlukovou analýzou jako „*Sociální I*“ a „*Sociální II*“ (ibid 69).

Autor upozorňuje i na vnitřní diferenciaci brněnských sídlišť. Na jedné straně stojí starší sídliště se slabším vzdělanostně-profesním profilem na straně druhé pak sídliště s příznivější věkovou strukturou a vyšším podílem ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Patrně nejvýznamnějším trendem, který, symbolicky vzato, dělí výsledky dvou naposledy jmenovaných prací, je proces **suburbanizace**. Stefosis (1994) ještě nemohl projevy suburbanizace zaznamenat. Ta se začala projevovat zhruba až v polovině 90. let. Výsledky Mulíčkovy již jsou (m. j.) svědectvím suburbanizačních projevů. Jak ještě zmíníme, je škoda, že nemáme k dispozici data za širší suburbanizační oblast Brna. Prostorové struktury města bychom porozuměli do větší hloubky.

4. Jednodimenzionální analýza prostorové struktury Brna (2011)

Celkový přehled použitých indikátorů

Pro analýzu dat SLDB 2011 za okres Brno-město bylo vybráno a dopočítáno celkem 36 následujících indikátorů:

1. Počet obyvatel
2. Hustota obyvatel (počet obyvatel na hektar)
3. Podíl žen z obyvatel
4. Podíl dětí (věk 0–14 let)
5. Podíl dospělých obyvatel (věk 15–64 let)
6. Podíl seniorů (věk 65 a více let)
7. Podíl starších seniorů (věk 70 a více let)
8. Index stáří (počet obyvatel starších 65 let na 100 dětí ve věku 0–14 let)
9. Podíl obyvatel se základním vzděláním (věk 15+)
10. Podíl obyvatel se vzděláním střední vč. vyučen, bez maturity (věk 15+)
11. Podíl obyvatel s maturitou, VOŠ vč. nástaveb (věk 15+)
12. Podíl obyvatel s VŠ vzděláním (věk 15+)
13. Podíl neúplných rodin (z domácností tvořených 1 rodinou)
14. Podíl ekonomicky aktivních z obyvatel
15. Podíl žen ze zaměstnaných
16. Podíl nepracujících důchodců z celku obyvatel
17. Podíl zaměstnaných v sekundárním sektoru (průmysl a stavebnictví) ze zaměstnaných
18. Podíl zaměstnaných v terciárním sektoru I (nižší typ služeb) ze zaměstnaných (velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel + doprava a skladování)
19. Podíl zaměstnaných v terciárním sektoru II (vyšší typ služeb) ze zaměstnaných (činnosti v oblasti nemovitostí, profesní, vědecké a technické činnosti a administrativní a podpůrné činnosti + veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení + vzdělávání + zdravotní a sociální péče)
20. Podíl nezaměstnaných z ekonomicky aktivních (EA)
21. Hustota bytů (celkový počet bytů na hektar)
22. Podíl bytů užívaných 1 osobou z celku obydlených bytů
23. Podíl bytů užívaných 5+ osobami z celku obydlených bytů
24. Podíl bytů v rodinných domech
25. Podíl bytů v bytových domech
26. Podíl neobydlených bytů z celku bytů
27. Stáří obydlených bytů: období do r. 1919 (v %)
28. Stáří obydlených bytů: období 1920–2000 (v %)
29. Stáří obydlených bytů: období 2001–2011 (v %)
30. Průměrná plocha obydlených bytů v m²
31. Podíl bytů v osobním vlastnictví z celku obydlených bytů v bytových domech
32. Podíl družstevních bytů z celku obydlených bytů v bytových domech
33. Podíl bytů užívaných na základě nájemní smlouvy z celku obydlených bytů v bytových domech
34. Podíl standardních bytů (z obydlených bytů)
35. Podíl panelových bytů
36. Podíl domácností vybavených PC a internetem z bytových domácností

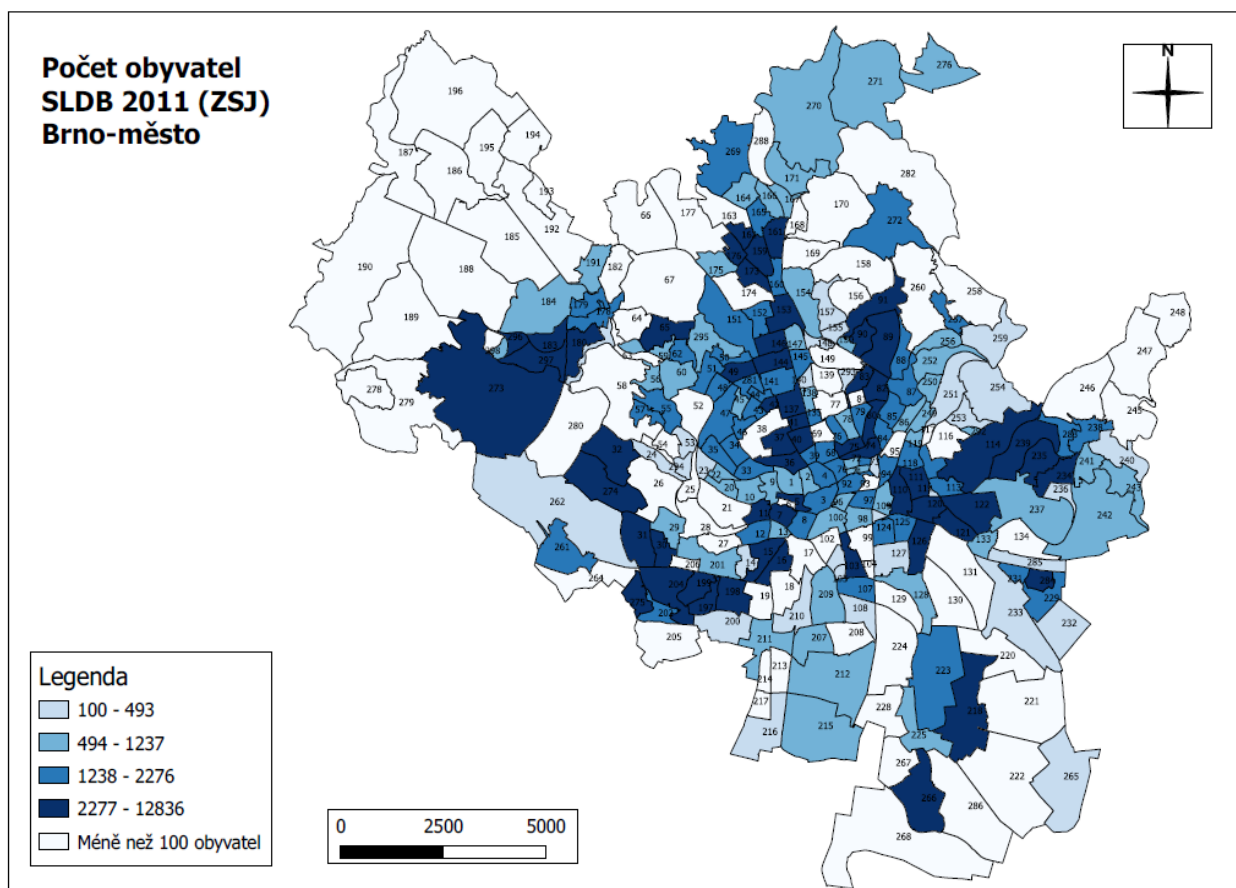
Co vypovídají jednotlivé proměnné o Brně k roku 2011?

Počet obyvatel

Náš první kartogram je (výjimečně) „kartogramem nepravým“ (pseudokartogramem). Má pouze orientační hodnotu, neboť zde prezentujeme absolutní údaje, nepřepočtené na plochu.

Území Brna je zalidněno nerovnoměrně. Počet obyvatel v základních sídelních jednotkách (ZSJ) tedy patří k silně diferencujícím ukazatelům. Nepočtená skupina ZSJ je zalidněna silně, ve většině ZSJ však žije obyvatel daleko méně. Situaci ilustruje graf 1 (pod tabulkou), Křivka hodnot, utvářená základními sídelními jednotkami seřazenými podle lidnatosti, neroste plynule, ale připomíná položené písmeno „L“. Na kartogramu jsou zřetelné nejvíce zalidněné pruhy území, vycházející od okrajů historického jádra města směrem na sever, východ a jihozápad. Nejvíce lidnaté jsou ZSJ s panelovými sídlišti (*Vinohrady, Líšeň-sever, Mikuláškovo náměstí a Kamenný vrch* v Lískovci, dále sídliště Lesná, Kohoutovice, etc). Teprve poté následují v lidnatosti ZSJ vnitřního města. Relativně nejslaběji jsou zalidněny plochy na jih-jihovýchod od centra. Přirozeně, při posuzování počtu obyvatel v jednotlivých lokalitách je potřeba brát v úvahu jejich nestejnou rozlohu.

Kartogram 1

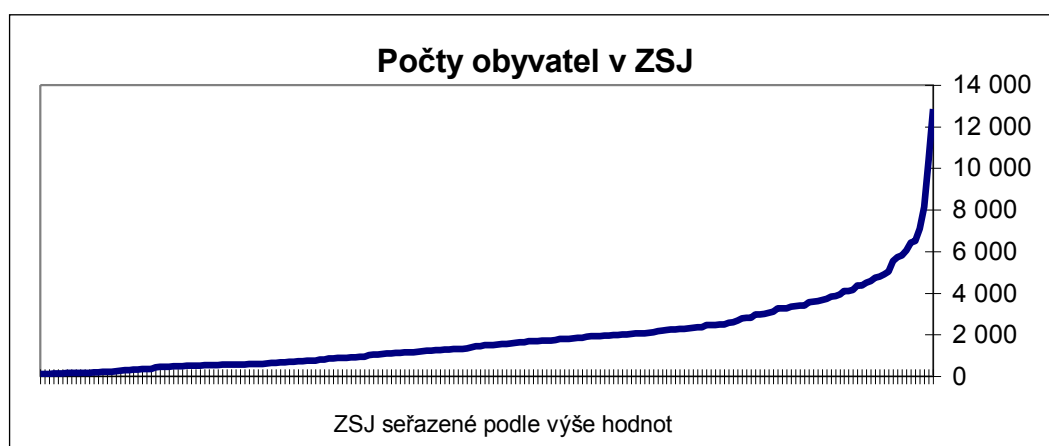
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 1 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	Počty obyvatel
1	114	Vinohrady	Židenice	12836
2	239	Líšeň-sever	Líšeň	10425
3	204	Mikuláškovo náměstí	Starý Lískovec	8137
4	31	Kamenný vrch	Nový Lískovec	7089
5	89	Heleny Malířové - Haškova	Lesná	6496
6	274	Kohoutovice-jih	Kohoutovice	6435
7	235	Líšeň-jih	Líšeň	6055
8	180	Bystrc-jih	Bystrc	5800
9	32	Kohoutovice-sever	Kohoutovice	5729
10	37	Konečného náměstí	Veveří	5548
11	197	Bohunice-střed	Bohunice	5023
12	36	Gorkého	Veveří	4901
13	198	Ukrajinská	Bohunice	4800
14	153	Palackého	Královo Pole	4737
15	296	Teyschlova	Bystrc	4584
16	80	Merhautova	Černá Pole	4508
17	144	Vackova	Královo Pole	4354
18	183	Vejrostova	Bystrc	4350
19	297	Foltýnova	Bystrc	4142
20	199	Okrouhlá	Bohunice	4108

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ.

Graf č. 1

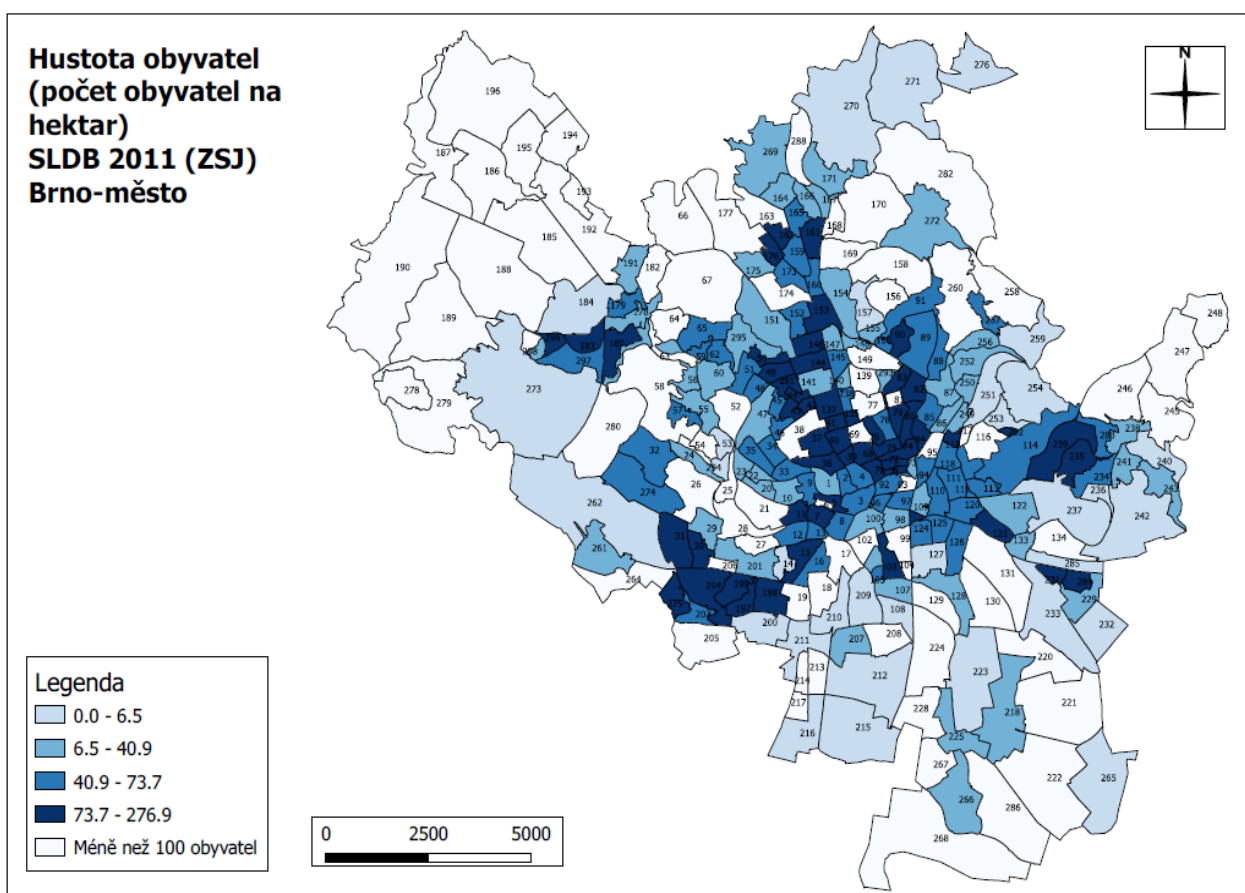

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Hustota obyvatel (počet obyvatel na hektar)

Také ukazatel hustoty obyvatel Brna (počet obyvatel na hektar) vysoce diferencuje území města. Severní polovina území Brna je osídlena více hustě než polovina jižní. Jak ukazuje graf 2, seřadíme-li ZSJ podle hustoty obyvatel, obdržíme opět „L“ křivku – signál nerovnoměrného rozložení hustoty. Nejzaldněnější ZSJ se tedy hodnotami hustoty silně odlišují od zbytku ostatních ZSJ. Na kartogramu pozorujeme segmenty či pruhy území s vyšší hustotou. Vycházejí zejména od severozápadního a severovýchodního okraje historického jádra a směřují k severozápadu a severovýchodu. Ne zcela souvislý pás území s vyšší hustotou obyvatel směřuje také od centra k jihozápadu. Z detailnějšího pohledu (tabulka 2) plyne, že nejvíce hustě je zalidněno území katastrů Zábřovic (maxima ZSJ *Bratislavská* a *Spolková*) a katastru Veveří. V první dvacíctce ZSJ převládají lokality vnitřního města, ale místy se sem řadí i panelová sídliště (Bystrc, Bohunice, Slatina a Lesná). V široké oblasti směrem na jih a jihovýchod od historického centra města je zalidnění řidší. Nízkou hustotu obyvatelstva mají periferie – mimo obytná sídliště.

Kartogram 2

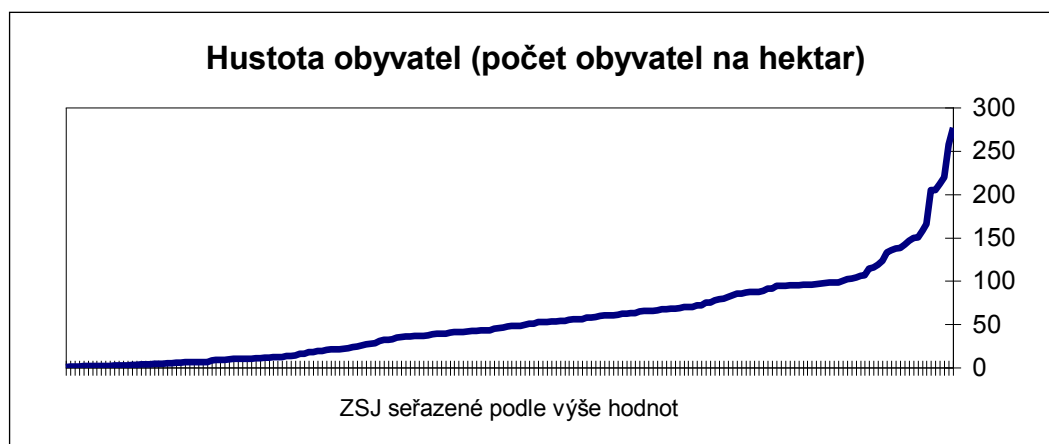
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 2 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	Hustota obyvatelstva
1	71	Bratislavská	Zábrdovice	276,9
2	290	Spolková	Zábrdovice	257,3
3	41	Dřevařská	Veveří	220,0
4	42	Pod kaštiny	Žabovřesky	211,7
5	5	Pekařská	Staré Brno	204,9
6	296	Teyschlova	Bystrc	204,6
7	80	Merhautova	Černá Pole	165,9
8	135	Skřivanova	Ponava	157,9
9	197	Bohunice-střed	Bohunice	150,2
10	39	Mášova	Veveří	149,5
11	289	Soudní	Zábrdovice	146,7
12	37	Konečného náměstí	Veveří	141,9
13	40	U stadionu	Veveří	138,1
14	36	Gorkého	Veveří	137,6
15	72	Hvězdová	Zábrdovice	135,7
16	284	Slatina-sídliště	Slatina	132,7
17	75	Hoblíkova	Černá Pole	123,5
18	90	Slavíčková-Ibsenova	Lesná	118,7
19	7	Václavská	Staré Brno	115,4
20	144	Vackova	Královo Pole	114,0

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Graf č. 2

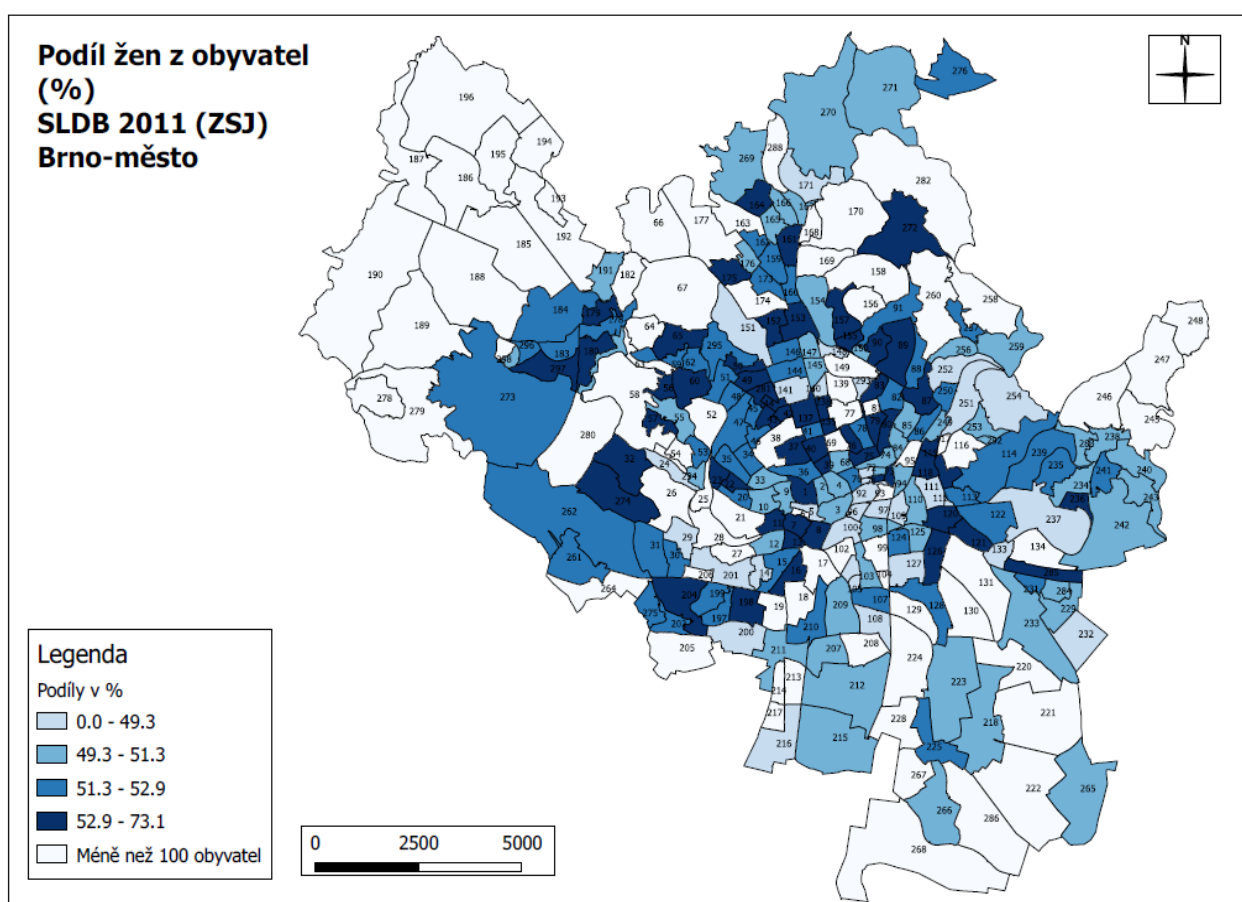

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl žen z obyvatel³

Prostorové rozložení ženské části obyvatel Brna je již (v porovnání s předchozími dvěma ukazateli) rovnoměrnější. Ač z kartogramu plyne, že lokality s převahou žen nacházíme častěji na severovýchod, sever, severozápad a západ od centra města, tato území nevytvářejí větší souvislé plochy. Na jihu a jihovýchodě od centra je zastoupení ženské složky populace buď vyvážené s muži, případně slabší. Graf (pod tabulkou) potvrzuje relativní rovnoměrnost podílu žen v převaze území Brna; znatelně vyšší či nižší podíly žen bychom našli jen v malé části brněnských lokalit. Maximální hodnoty zaznamenáváme (podle očekávání) v ZSJ *Kociánka* v Sadové (Domov pro seniory) a ZSJ *Líšeň-cihelna*. Převahu žen najdeme zejména v katastrech Pisárky, Lesná, Žabovřesky a Černá pole. Minimální hodnoty podílu ženské populace reprezentují roztroušené ZSJ *Kejbaly*, *Hněvkovského*, *Pod Stránskou skalou*, *Vídeňská-jih* a *Stráž*.

Kartogram 3

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

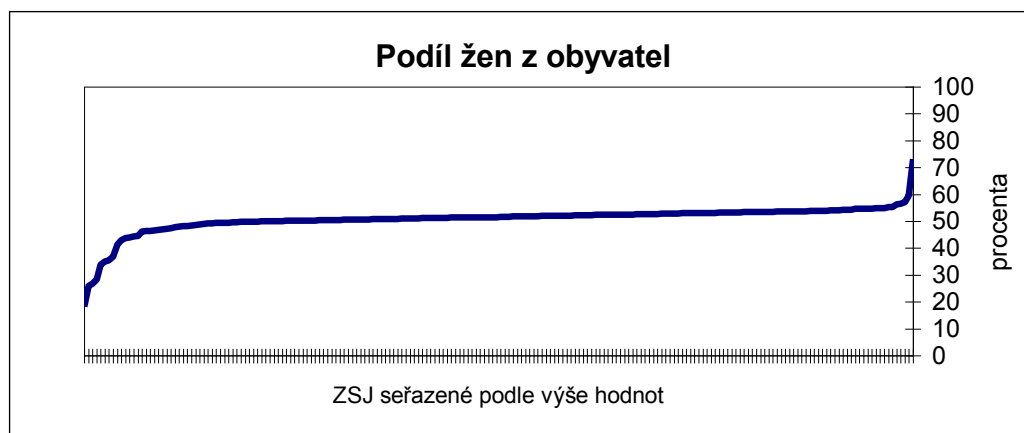
³ Obecně platí, že v české populaci existuje mírná početní převaha žen. Podle SLDB 2011 odpovídal podíl mužů z obyvatel 49.1 procentům. Ve velkých městech je převaha žen ještě „o vlas“ vyšší. Projevuje se to i v Brně, kde byl při sčítání 2011 zjištěn podíl mužů ve výši („jen“) 48 procent. V malých městských lokalitách však najdeme příklady převahy žen daleko nápadnější. Může to být způsobeno např. umístěním domova pro seniory či jiného podobného zařízení. Ženy, dožívající se obecně vyššího věku, tam převažují nad muži.

Tab. č. 3 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Ženy
1	155	Kociánka	Sadová	73,14
2	236	Líšeň-cihelna	Líšeň	59,62
3	115	Balbínova	Židenice	57,17
4	22	Neumannova	Pisárky	56,41
5	138	Staňkova	Ponava	56,21
6	42	Pod kaštany	Žabovřesky	55,30
7	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	55,23
8	90	Slavíčková-Ibsenova	Lesná	54,93
9	49	Makovského náměstí	Žabovřesky	54,86
10	75	Hoblíkova	Černá Pole	54,84
11	7	Václavská	Staré Brno	54,75
12	50	Žabovřesky-sever	Žabovřesky	54,70
13	89	Heleny Malířové-Haškova	Lesná	54,62
14	121	Sídlíště Juliánov	Židenice	54,58
15	198	Ukrajinská	Bohunice	54,56
16	43	Kounicovy koleje	Žabovřesky	54,31
17	161	Sídlíště Žitná-Kuřimská	Řečkovice	54,30
18	13	Bakalovo nábřeží	Štýřice	54,19
19	83	Náměstí SNP	Černá Pole	54,10
20	118	Stará osada	Židenice	53,98

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Graf č. 3

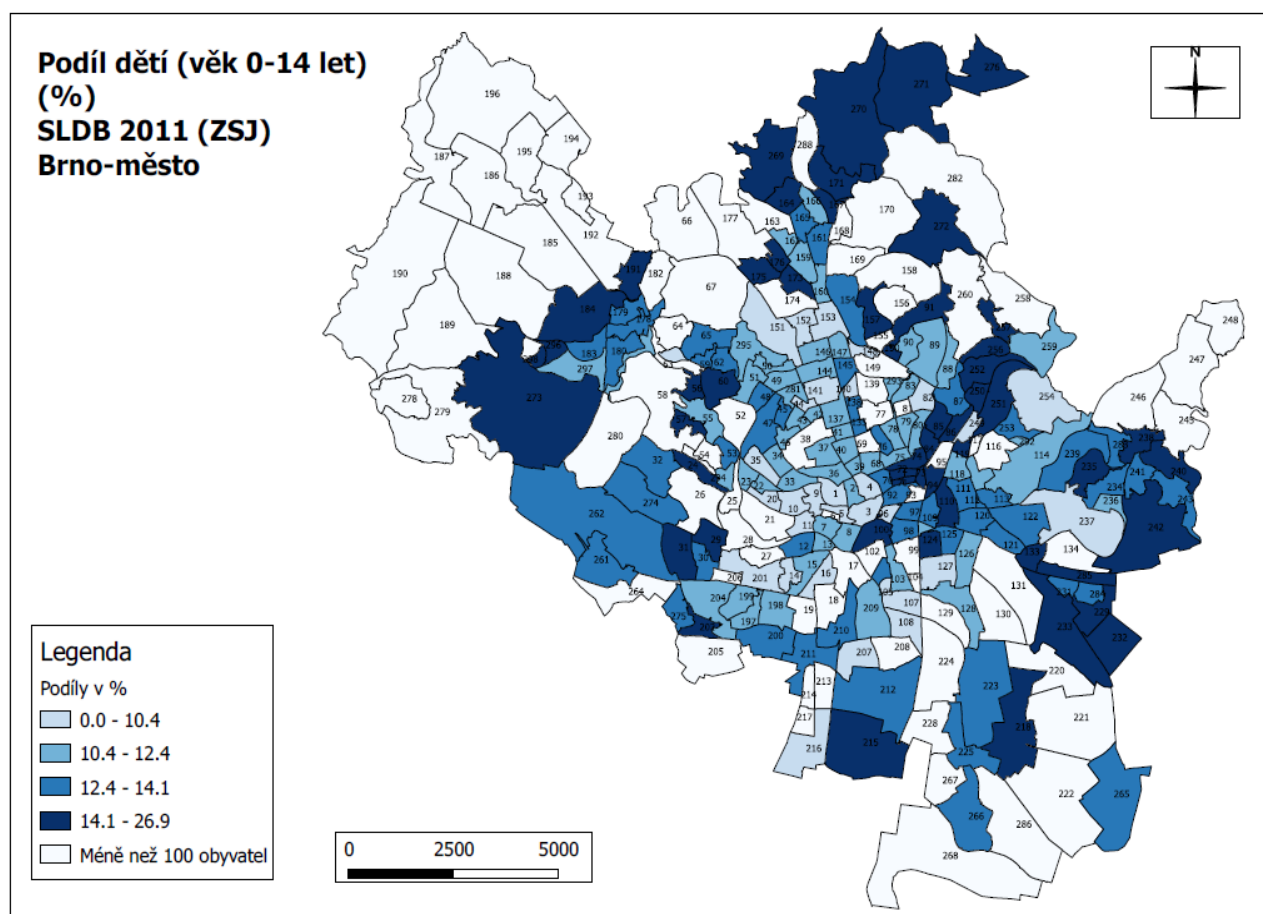

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl dětí (věk 0–14 let)

Podíl dětí patří k relativně slabě diferencujícím ukazatelům. (Jak je zřejmé z kartogramu, jeho hodnoty se pohybují v rozsahu „pouze“ 0–27 procent.) Nejvyšší podíly dětské složky populace, jak je ukazuje kartogram, nalézáme ve dvou typově odlišných územích. Za prvé v „chudých“ lokalitách Zábřovic a Husovic (resp. Trnité), tedy v územích přiléhajících z východu a jihovýchodu k centru města. Za druhé na okrajích Brna, ať již v lokalitách s (nově postavenými) rodinnými domy (katastry Sadová, Medlánky, Slatina, Útěchov, Žebětín, Ořešín, Ivanovice, etc.) nebo v sídlištních bytových domech (katastry Bystrc, Líšeň, Lesná). Lze soudit, že běží o děti dvou odlišných skupin populace. Zatímco první je spíše chudá, méně vzdělaná (příčemž je známo, že ženy s nižším vzděláním plodí více dětí) a žije v obecních bytech (což se týká i romské minority), skupinu druhou představují domácnosti s dobrou sociální pozicí a bydlením.

Kartogram 4

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 4 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

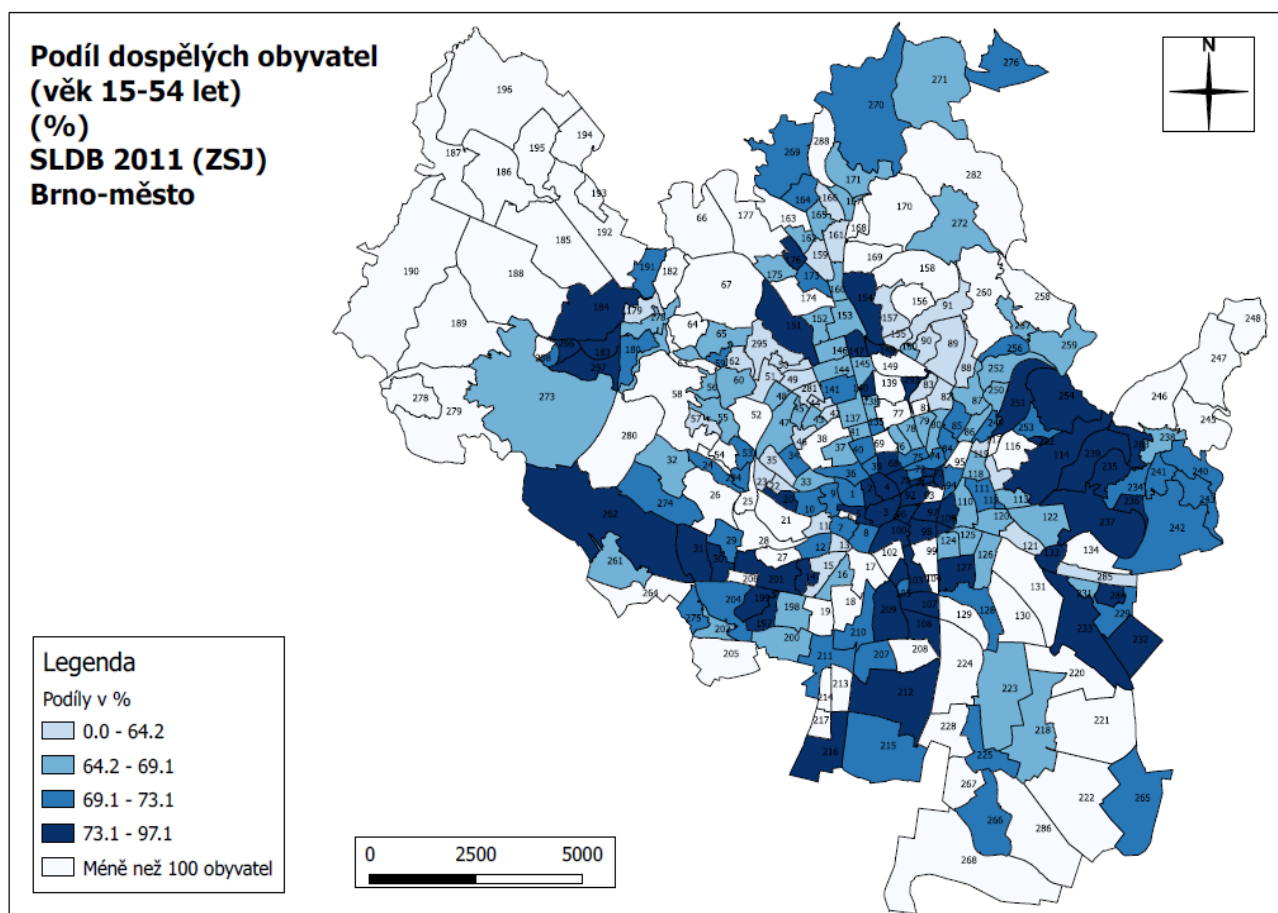
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Věk 0 až 14 let
1	157	Kociánka-Hamerláky	Sadová	26,9
2	72	Hvězdová	Zábrdovice	22,9
3	298	Kamechy-východ	Bystrc	22,1
4	242	Holzova	Líšeň	21,9
5	176	Kytnerova	Medlánky	21,3
6	119	Markéty Kuncové	Židenice	21,2
7	276	Útěchov	Útěchov u Brna	21,2
8	71	Bratislavská	Zábrdovice	20,4
9	289	Soudní	Zábrdovice	19,5
10	232	Šlapanická trať	Slatina	18,8
11	273	Žebetín	Žebetín	18,5
12	86	Bratří	Husovice	18,4
13	233	Tuřanka	Slatina	17,9
14	272	Soběšice-jih	Soběšice	17,4
15	290	Spolková	Zábrdovice	17,4
16	164	Žilkova	Řečkovice	17,1
17	271	Ořešín	Ořešín	17,0
18	91	Loosova	Lesná	16,8
19	256	Hlaváčova	Obřany	16,6
20	269	Ivanovice	Ivanovice	16,4

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl dospělých obyvatel (věk 15–64 let)

Sledujeme-li území s nejvyššími podíly dospělé populace (15–64 let), jejich koncentrace nacházíme: **(1)** na ploše historického centra města a též v lokalitách přiléhajících k němu z východu (katastry Černá Pole, Zábřovice a Trnitá); **(2)** v souvislém území ležícím od centra směrem na východ, resp. jihovýchod (Maloměřice, Vinohrady, Líšeň, Slatina); **(3)** jižně od centra (Komárov, Dolní Heršpice); **(4)** v „pásu“ území, reprezentovaným katastry Bosonohy, Lískovec a Bohunice a Štýřice; a konečně **(5)** v Bystrci. U řady ZSJ s nejvyššími podíly dospělé populace zřejmě nejde o běžné domácnosti, ale spíše o lidi žijící v ubytovnách, zařízeních sociální péče, etc. (například ZSJ *Vídeňská-jih*).

Kartogram 5

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 5 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

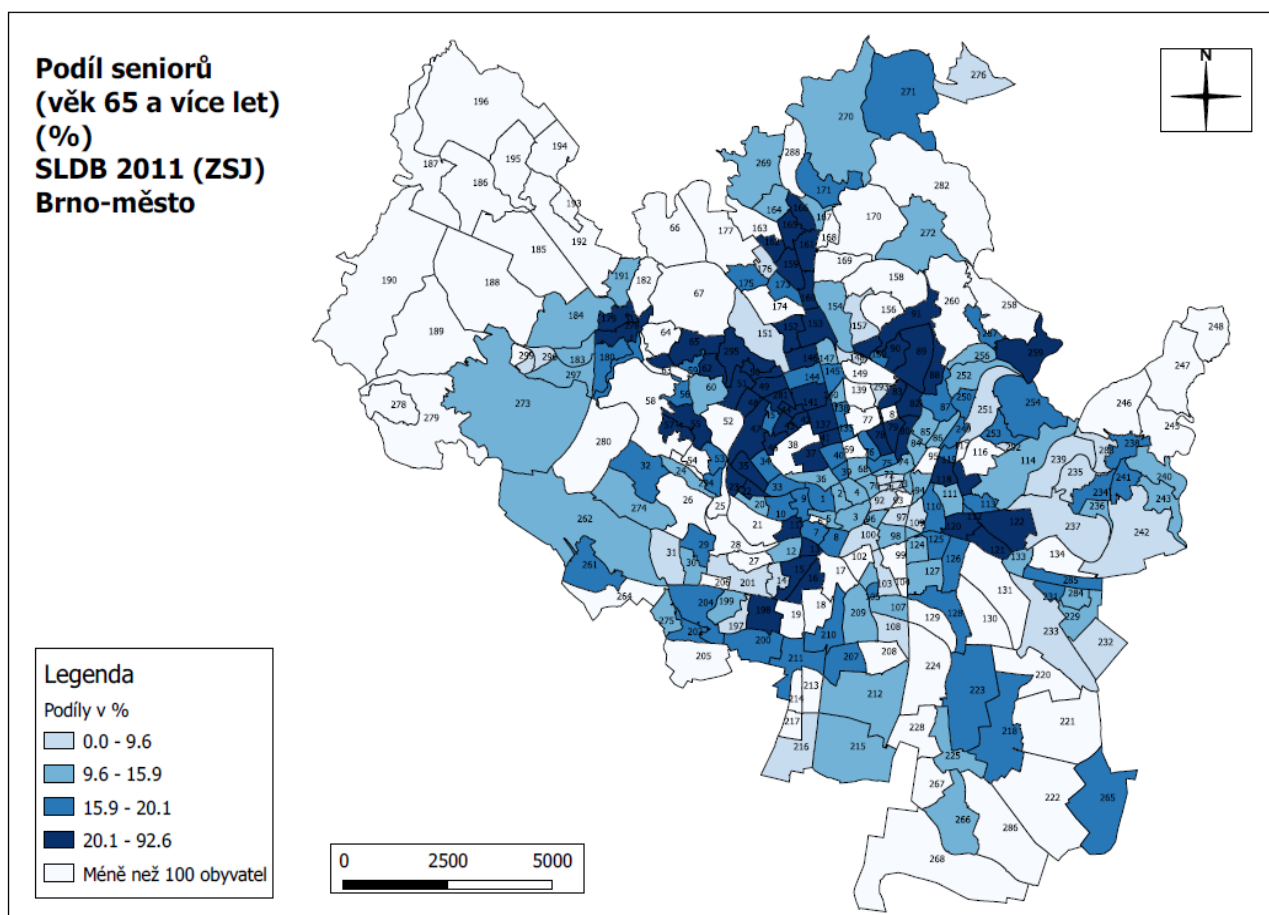
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Věk 15 až 64 let
1	216	Vídeňská-jih	Přízřenice	97,1
2	237	Pod Stránskou skalou	Líšeň	96,9
3	14	Stráň	Štýřice	95,0
4	201	Kejbaly	Bohunice	92,9
5	108	Hněvkovského	Komárov	91,4
6	151	Pod Palackého vrchem	Královo Pole	88,8
7	293	Nad cihelnou	Černá Pole	85,7
8	127	Léčebný ústav	Černovice	83,8
9	251	Maloměřické nádraží	Maloměřice	83,5
10	148	Křížíkova	Královo Pole	83,0
11	92	Špitálka	Zábrdovice	81,4
12	20	Vinařská	Pisárky	81,1
13	97	Stavební	Trnitá	80,9
14	197	Bohunice-střed	Bohunice	80,7
15	103	Brněnská	Komárov	80,1
16	292	Na mateří	Maloměřice	79,0
17	232	Šlapanická trať	Slatina	78,8
18	140	Cimburkova-Ant. Macka	Ponava	78,6
19	283	Líšeň-východ	Líšeň	78,2
20	109	Životského	Židenice	78,1

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl seniorů (věk 65 a více let)

Podíl seniorů (věku 65+) sice patří k slaběji diferencujícím ukazatelům⁴, avšak je spojen s poměrně zřetelným prostorovým vzorcem. Seniorskou populaci nacházíme v nejvyšších koncentracích v relativně celistvých územích na severovýchod, sever až západ od centra. Zejména jsou to katastry Černá Pole, Lesná, dále Žabovřesky, Komín, Jundrov, Veveří, Královo Pole, Řečkovice, Pisárky a Stránice. Do jisté míry též běží o lokality ve Štýřicích (jihozápadně od centra) a Židenicích (východně od centra). Naopak území jižně a jihovýchodně od centra města je domovem populace spíše mladší. Totéž platí i na městských okrajích.

Kartogram 6

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

⁴ V ZSJ s extrémně vysokou hodnotou ukazatele (*Kociánka*) je umístěn domov pro seniory. Podobným případem může být druhý ZSJ uvedený tabulce (*Neumannova*), kde sídlí „Centrum sociálních služeb“.

Tab. č. 6 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

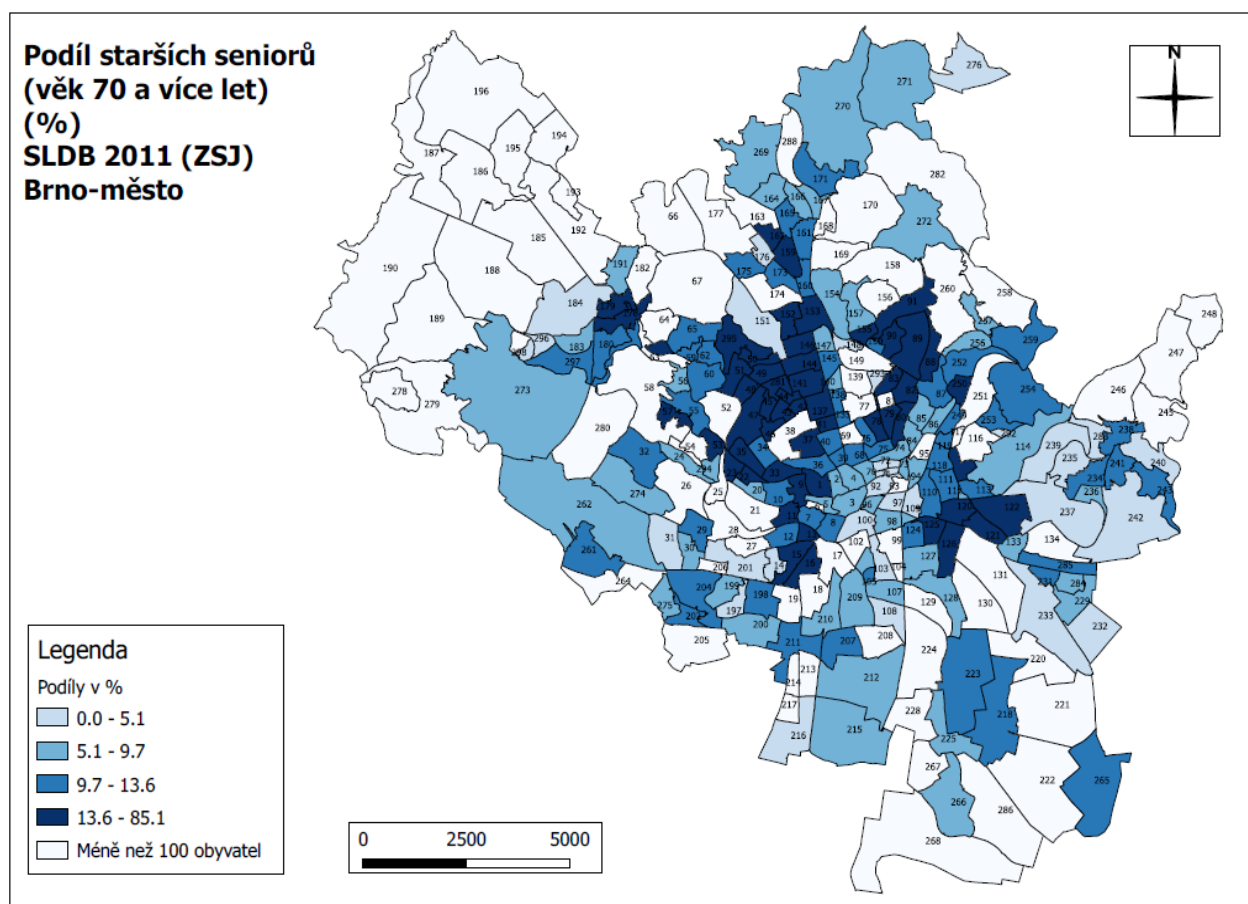
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Věk 65+
1	155	Kociánka	Sadová	92,6
2	22	Neumannova	Pisárky	35,8
3	90	Slavičkova-Ibsenova	Lesná	33,7
4	49	Makovského náměstí	Žabovřesky	33,7
5	89	Heleny M. Haškova	Lesná	33,3
6	83	Náměstí SNP	Černá Pole	33,1
7	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	32,0
8	115	Balbínova	Židenice	31,9
9	295	U vodárny	Žabovřesky	31,0
10	50	Žabovřesky-sever	Žabovřesky	29,6
11	88	Studená	Lesná	28,8
12	11	Rybářská	Staré Brno	28,4
13	35	Rezkova	Stránice	28,0
14	13	Bakalovo nábřeží	Štýřice	27,5
15	15	Havlenova	Štýřice	27,0
16	82	Krkoškova	Černá Pole	26,8
17	166	Sídlíště Hapalova	Řečkovice	26,8
18	46	Březinova	Žabovřesky	26,6
19	57	Jundrov-jih	Jundrov	26,3
20	44	Chládkova	Žabovřesky	26,1

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl starších seniorů (věk 70 a více let)

Obraz velmi podobný jako v předchozím případě (u seniorů ve věku 65+) ukazuje kartogram prostorového rozložení *starších* seniorů (věk 70+). Je to věkově nejstarší skupina, jakou jsme byli schopni identifikovat v datech o ZSJ. Nebudeme tedy opakovat zjištění, podaná v předchozím popisu. Nutno však doplnit, že území s vyšším podílem těchto seniorů, ležící na severozápad-západ od centra, je mohutnější. Výrazně je zastoupen katastr Žabovřesky; v tabulce dvaceti nejvyšších hodnot objevuje v celé třetině případů.

Kartogram 7

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 7 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Věk 70+
1	155	Kociánka	Sadová	85,1
2	22	Neumannova	Pisárky	28,0
3	115	Balbínova	Židenice	26,8
4	83	Náměstí SNP	Černá Pole	25,8
5	89	Heleny M. Haškova	Lesná	24,2
6	11	Rybářská	Staré Brno	23,7
7	13	Bakalovo nábřeží	Štýřice	23,6
8	90	Slavíčková-Ibsenova	Lesná	22,4
9	295	U vodárny	Žabovřesky	21,8
10	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	21,5
11	44	Chládkova	Žabovřesky	20,8
12	49	Makovského náměstí	Žabovřesky	20,7
13	82	Krkoškova	Černá Pole	19,9
14	15	Havlenova	Štýřice	19,9
15	16	Vsetínská	Štýřice	19,8
16	46	Březinova	Žabovřesky	19,8
17	42	Pod kaštany	Žabovřesky	19,7
18	121	Sídlíště Juliánov	Židenice	18,8
19	35	Rezkova	Stránice	18,6
20	50	Žabovřesky-sever	Žabovřesky	18,5

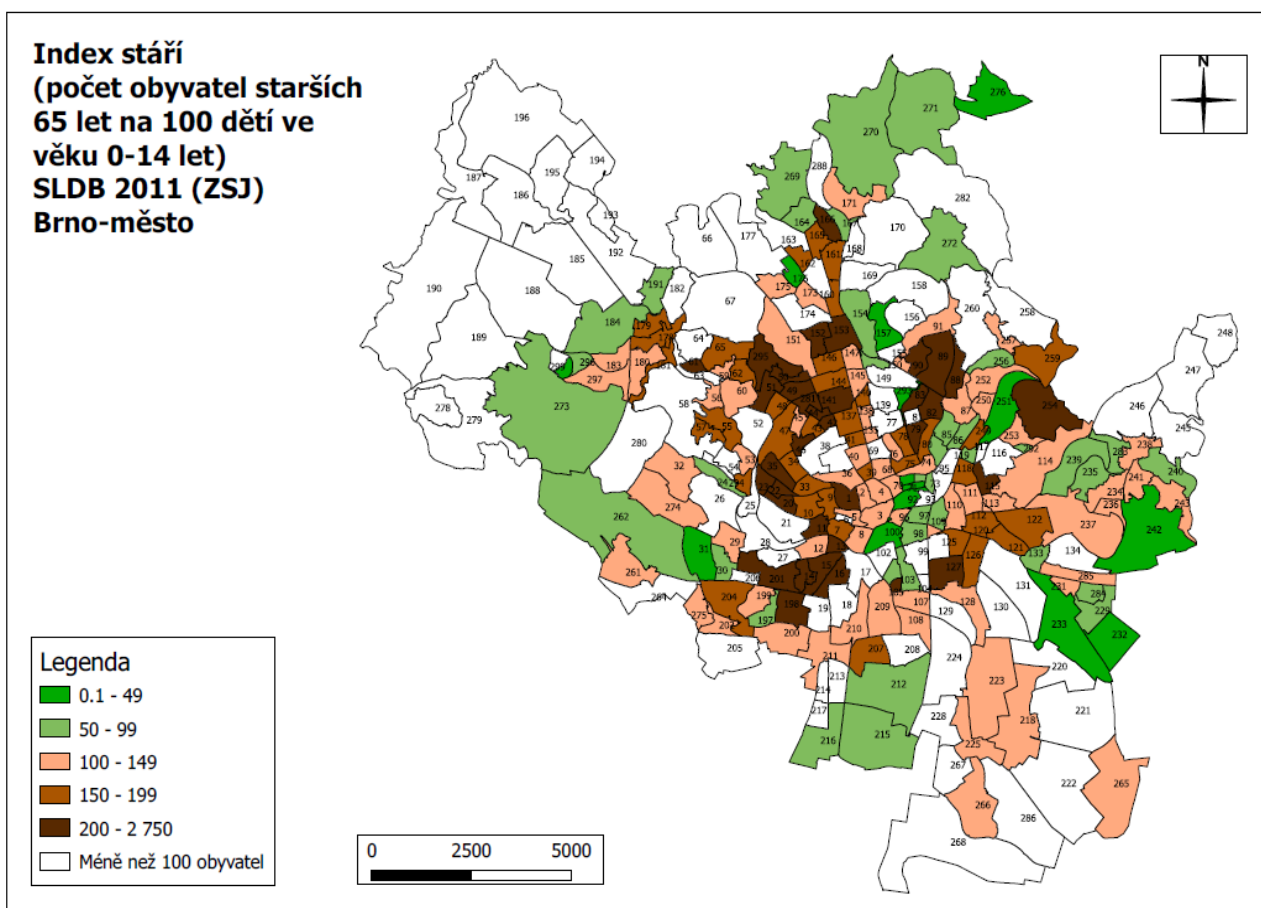
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Index stáří (počet obyvatel starších 65 let na 100 dětí ve věku 0–14 let)

Index stáří má odlišný charakter i podstatně širší rozsah hodnot v porovnání s ostatními zde prezentovanými procentuálními ukazateli. Proto se v kartogramu opřeme o širší pěti-položkovou stupnici.

Nejnižší hodnoty indexu (značící převahu podílu dětí do 15 let věku nad seniory a reprezentované sytější zelenou barvou) nacházíme – podobně, jako tomu bylo u zobrazení podílu dětí do 14 let – jednak v území Zábřovic a Trnité a potom převážně v okrajových částech Brna, Líšni, Slatině, Novém Lískovci, Žebětíně, Medlánkách a Sadové. Naopak nejvyšší hodnoty indexu (signalizuje převahu seniorů nad dětmi) nalézáme ve shlcích lokalit, ležících v jisté vzdálenosti od centra (výjimkou je ZSJ *Hrad Špilberk*). Vytvářejí přerušovaný (na jihu a jihovýchodě nevyplněný) nepravidelný prstenec. Tvoří jej shluky ZSJ v katastrech Černá Pole, Lesná, Maloměřice, Černovice, Štýřice, Bohunice, Stránice, a též pás ZSJ procházející katastrem Žabovřesky a blízko ležícími lokalitami Králova Pole.

Kartogram 8

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 8 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ⁵

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	Index stáří
1	127	Léčebný ústav	Černovice	2750,0
2	11	Rybářská	Staré Brno	347,2
3	22	Neumannova	Pisárky	320,9
4	89	Heleny M.- Haškova	Lesná	311,5
5	49	Makovského náměstí	Žabovřesky	310,2
6	83	Náměstí SNP	Černá Pole	295,1
7	90	Slavíčková-Ibsenova	Lesná	292,8
8	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	290,2
9	254	Pod Hády	Maloměřice	290,0
10	115	Balbínova	Židenice	286,3
11	152	Herčíkova	Královo Pole	283,9
12	201	Kejbaly	Bohunice	280,0
13	141	Vysoká škola veterinární	Královo Pole	278,8
14	35	Rezkova	Stránice	278,0
15	295	U vodárny	Žabovřesky	277,5
16	16	Vsetínská	Štýřice	269,6
17	82	Krkoškova	Černá Pole	262,8
18	88	Studená	Lesná	255,4
19	13	Bakalovo nábřeží	Štýřice	251,5
20	44	Chládkova	Žabovřesky	251,1

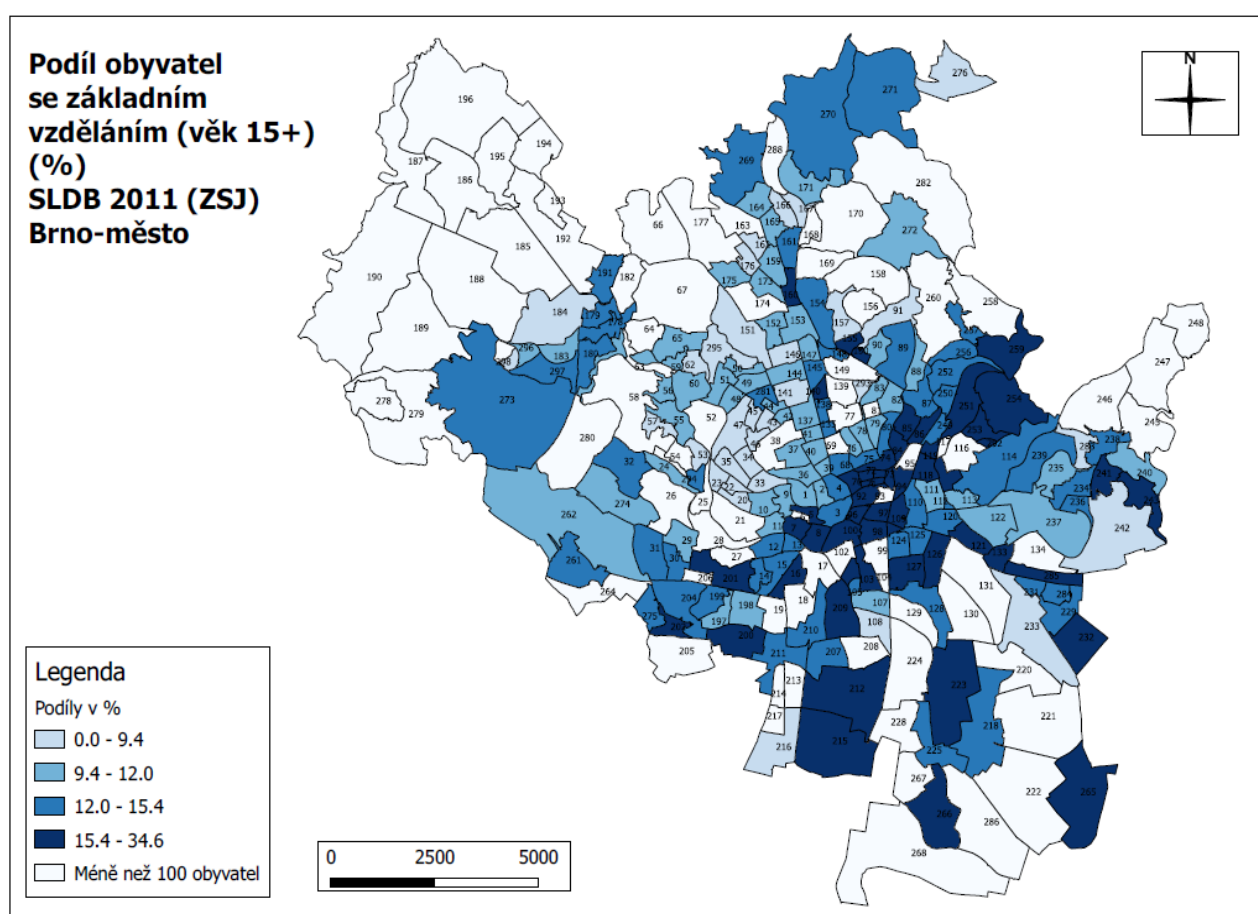
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

⁵ Za extrémně vysokou hodnotou celého indexu zřejmě stojí struktura klientely černovického ústavu (ZSJ *Léčebný ústav*)

Podíl obyvatel se základním vzděláním (věk 15+)

Prostorový průmět indikátoru „Podíl obyvatel se základním vzděláním“ ukazuje také poměrně nápadný „vzorec“. Nejvyšší podíly této skupiny obyvatel pozorujeme na východ, jihovýchod a jih od centra města. K centru města ze jmenovaných stran přiléhá podkovovitě kompaktní území katastrů Zábřovic, Trnité a Starého Brna s vysokými hodnotami ukazatele. Tyto plochy, byť již nejsou směrem k okrajům města celistvé, pokračují mnohde až k územní hranici města. Zejména si toho povšimneme na východě (Maloměřice, Obřany), na jihovýchodě (Černovice, Slatina) a na jihu (Heršpice, Přízřenice, Chrlice a Dvorská). Naproti tomu, v severní části města na taková území v podstatě nenarazíme. S popsáním **rozdělením prostoru města na ose jihozápad-severovýchod** se ještě vícekrát setkáme.

Kartogram 9

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 9 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Vzdělání ZŠ
1	155	Kociánka	Sadová	34,6
2	72	Hvězdová	Zábrdovice	33,2
3	100	Přízova	Trnitá	30,4
4	289	Soudní	Zábrdovice	28,0
5	290	Spolková	Zábrdovice	27,3
6	73	Tkalcovská	Zábrdovice	26,9
7	251	Maloměřické nádraží	Maloměřice	26,7
8	71	Bratislavská	Zábrdovice	26,6
9	119	Markéty Kuncové	Židenice	25,6
10	96	Skořepka	Trnitá	24,0
11	92	Špitálka	Zábrdovice	23,3
12	265	Dvorská	Dvorská	22,9
13	70	Příční	Zábrdovice	22,7
14	74	Vranovská	Zábrdovice	22,4
15	127	Léčebný ústav	Černovice	22,3
16	215	Přízřenice	Přízřenice	20,6
17	84	Svitavská	Husovice	20,4
18	106	Komárovská	Komárov	20,1
19	201	Kejbaly	Bohunice	19,9
20	140	Cimburkova-Ant. Macka	Ponava	19,2

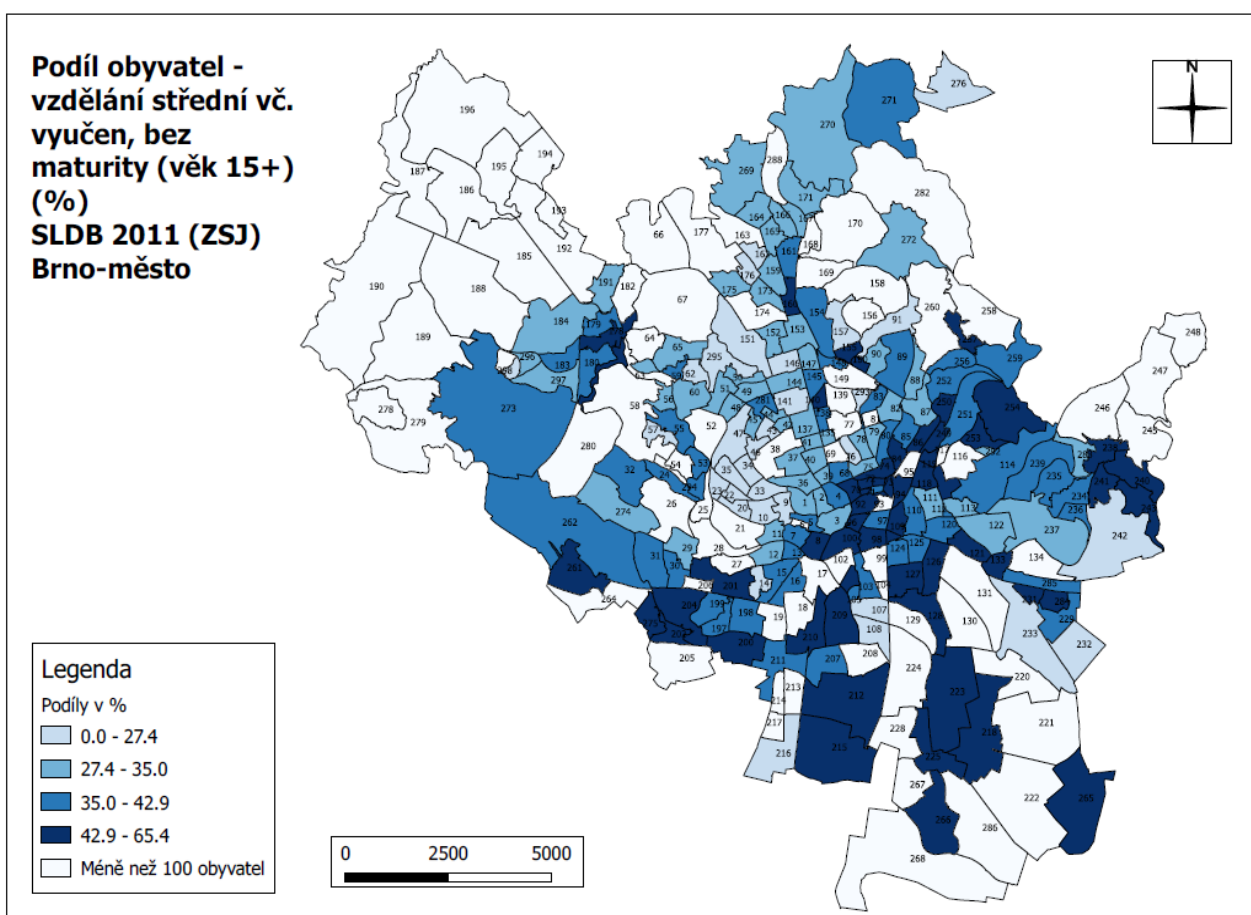
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl obyvatel - vzdělání střední vč. vyučen, bez maturity (věk 15+)

Podobně jako v předchozím případě (u *základního vzdělání*) i zde – u obyvatel vyučených a středoškoláků bez maturity – na základě kartogramu konstatujeme, že maximální podíly této skupiny obyvatel obývají převážně jižní (resp. jihovýchodní) polovinu města. Opakovaně tu identifikujeme ono podkovovité území, přiléhající z východu, jihovýchodu a jihu k městskému centru (ZSJ Zábrdovic, Trnité a Starého Brna). Na východě na ně přímo navazují ZSJ Husovic a Židenic, s jistým prostorovým odstupem pak ZSJ Maloměřic a staré části Líšně. Dále na jihovýchod a jih od centra nacházíme maximální hodnoty ukazatelů v ZSJ Černovic, Chrlic, Dvorska, Slatiny, Heršpic a Přízřenic.

Předpokládáme, že u některých ZSJ (s nejvyššími hodnotami v tabulce 10) hraje roli umístění ubytoven a ústavů (např. ZSJ *Kociánka* v Sadové, ZSJ *Jarní* v Maloměřicích, ZSJ *Markéty Kuncové* v Židenicích).

Kartogram 10

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 10 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

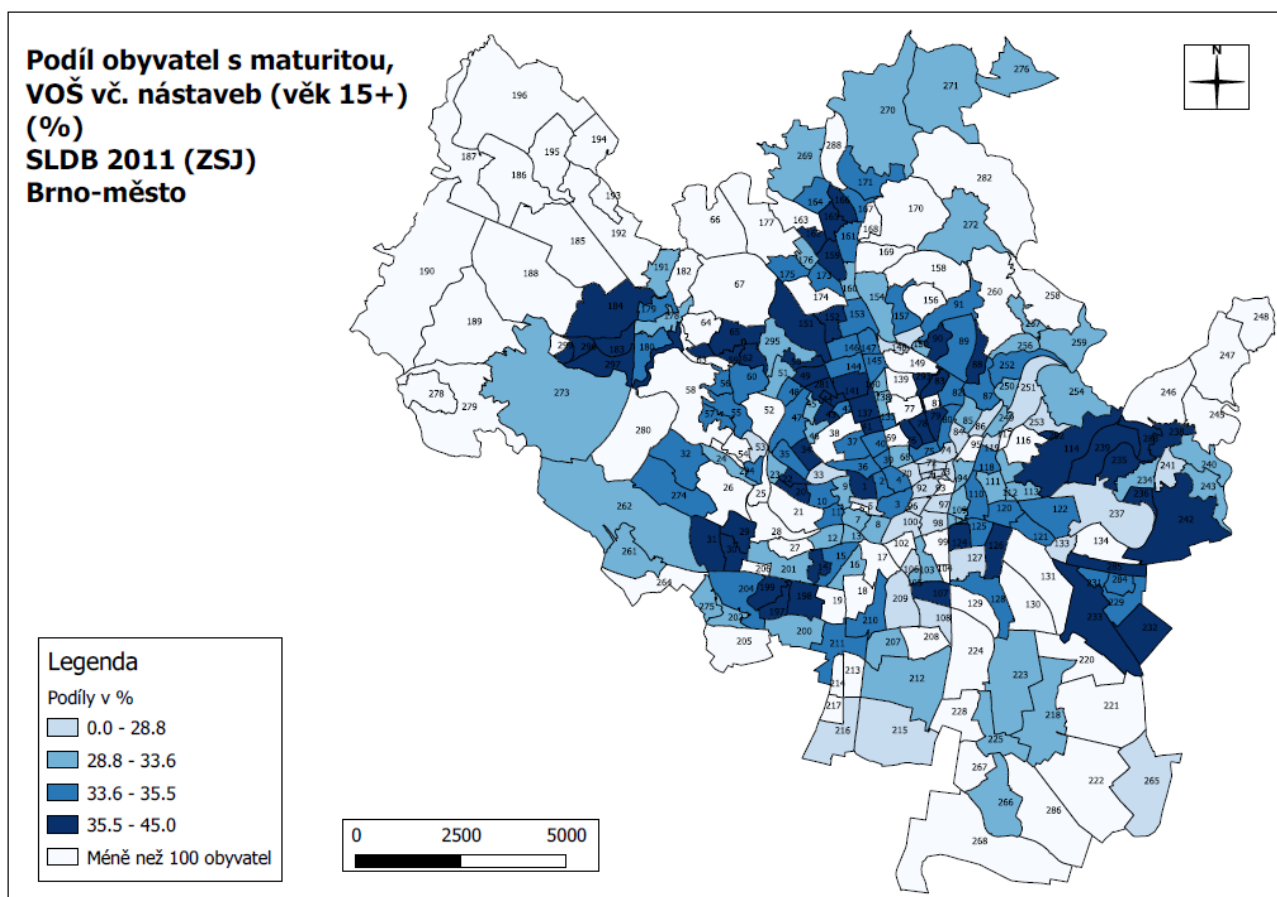
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Vzdělání vyučen
1	155	Kociánka	Sadová	65,4
2	265	Dvorská	Dvorská	61,0
3	253	Jarní	Maloměřice	57,5
4	119	Markéty Kuncové	Židenice	56,6
5	73	Tkalcovská	Zábrdovice	56,1
6	72	Hvězdová	Zábrdovice	54,0
7	215	Přízřenice	Přízřenice	53,4
8	290	Spolková	Zábrdovice	52,4
9	127	Léčebný ústav	Černovice	52,3
10	96	Skořepka	Trnitá	52,1
11	100	Přízova	Trnitá	51,6
12	223	Brněnské Ivanovice	Brněnské Ivanovice	51,1
13	266	Chrlice	Chrlice	50,9
14	243	Mariánské údolí	Líšeň	50,3
15	201	Kejbaly	Bohunice	49,9
16	218	Tuřany	Tuřany	49,8
17	106	Komárovská	Komárov	48,7
18	261	Bosonohy-střed	Bosonohy	48,4
19	257	Bílovická-výpustky	Obřany	48,3
20	74	Vranovská	Zábrdovice	48,2

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl obyvatel s maturitou, VOŠ vč. nástaveb (věk 15+)

Rozložení osob se středoškolských vzděláním v prostoru města se podle kartogramu jeví jako relativně rovnoměrné (v kontextu ostatních ukazatelů). ZSJ s nejvyššími podíly těchto osob jako by byly rozprostřeny všemi směry od centra, přičemž zpravidla leží ve větší vzdálenosti od něj. Rozsáhlejší plochy s koncentrací středoškoláků identifikujeme v oblastech Králova Pole a Černých Polí, na východě od centra v Líšni a Slatině, na jihu v Bohunicích a Lískovci, a na severozápadě v Bystrci. Maximální hodnoty (tabulka 11) patří lokalitám, kde jsou ubytováni vysokoškolští studenti (ZSJ *Vinařská* v Pisárkách, ZSJ *Mariánské náměstí* v Komárově, etc.) Minima pak pozorujeme u centra města v Zábřovicích a Trnitě a dále na jižní periferii města.

Kartogram 11

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 11 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

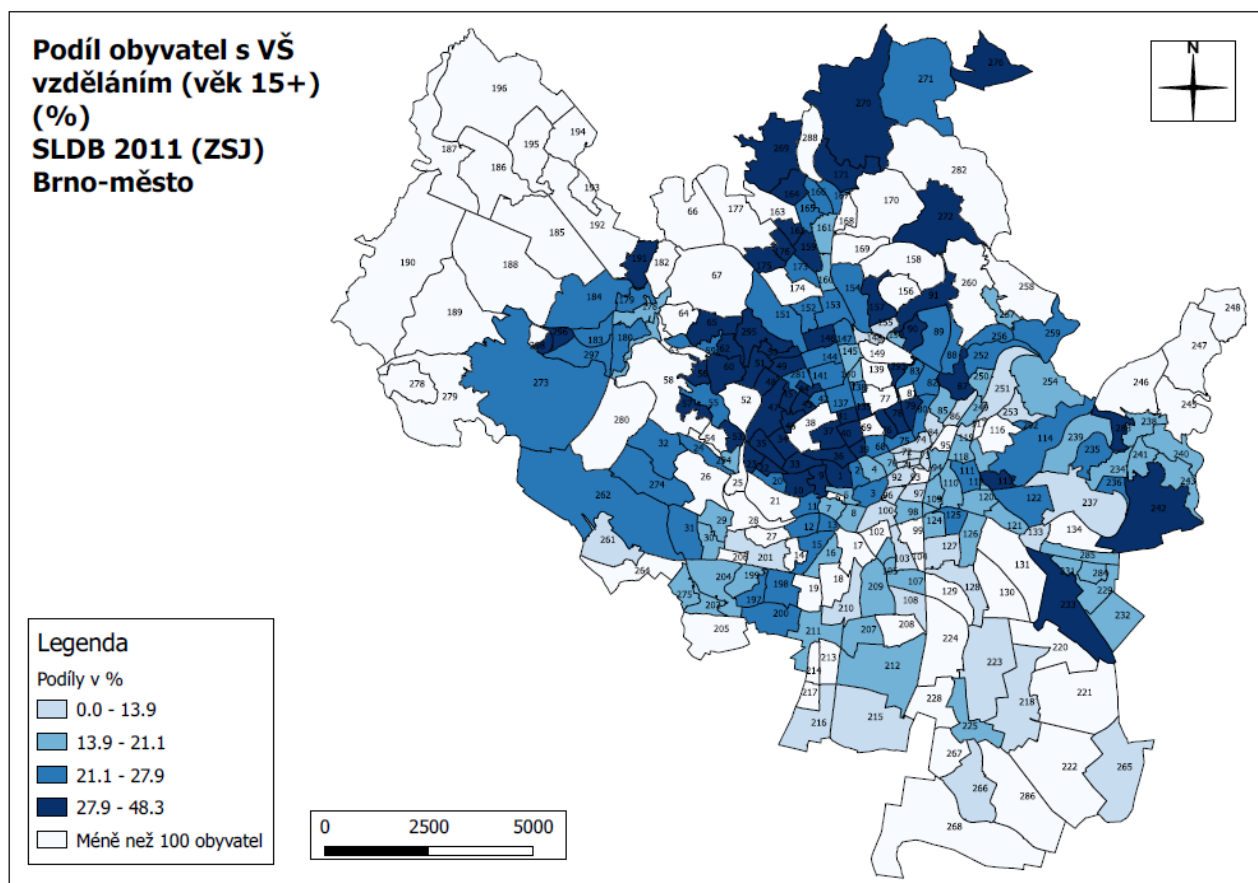
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Vzdělání Maturita / VOŠ
1	20	Vinařská	Pisárky	45,0
2	107	Mariánské náměstí	Komárov	42,3
3	14	Stráň	Štýřice	42,0
4	166	Sídliště Hapalova	Řečkovice	39,9
5	293	Nad cihelnou	Černá Pole	39,5
6	184	Rakovec	Bystrc	39,5
7	197	Bohunice-střed	Bohunice	39,4
8	151	Pod Palackého vrchem	Královo Pole	39,4
9	242	Holzova	Líšeň	39,1
10	285	Hviezdoslavova	Slatina	39,0
11	141	Vysoká škola veterinární	Královo Pole	39,0
12	44	Chládkova	Žabovřesky	38,8
13	43	Kounicovy koleje	Žabovřesky	38,7
14	159	Banskobystrická	Řečkovice	38,6
15	29	Nový Lískovec-sever	Nový Lískovec	38,5
16	152	Herčíkova	Královo Pole	38,1
17	235	Líšeň-jih	Líšeň	37,9
18	61	Bystrcká	Komín	37,8
19	30	Nový Lískovec-jih	Nový Lískovec	37,7
20	298	Kamechy-východ	Bystrc	37,7

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl obyvatel s VŠ vzděláním (věk 15+)

Podíl obyvatel s VŠ vzděláním utváří zřetelný socio-prostorový vzorec. Vysoké hodnoty této proměnné zaznamenáváme v souvislém území vnitřního města, přimykajícím k centru od severozápadu. Jsou to katastry Veveří, Staré Brno, Stránice, Žabovřesky, Pisárky a Komín. (Je např. známo, že Stránice jsou po řadu dekád obydlené vzdělanou populací.) Dále je to suburbanizačně atraktivní území severu Brna, zejména Ivanovice, Řečkovice, Mokrá hora, Útěchov, Sadová, Soběšice a Medlánky. Obecně platí, že na sever až západ od centra města žije vzdělanější populace, nežli v území od centra směrem na jih. Jinými slovy, potvrzujeme zde ono rozdělení Brna na ose jihovýchod-severozápad. (Výjimku tvoří ZSJ s novu výstavbou RD, *Tuřanka* ze Slatiny a *Holzova* z Líšně.)

Kartogram 12

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 12 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

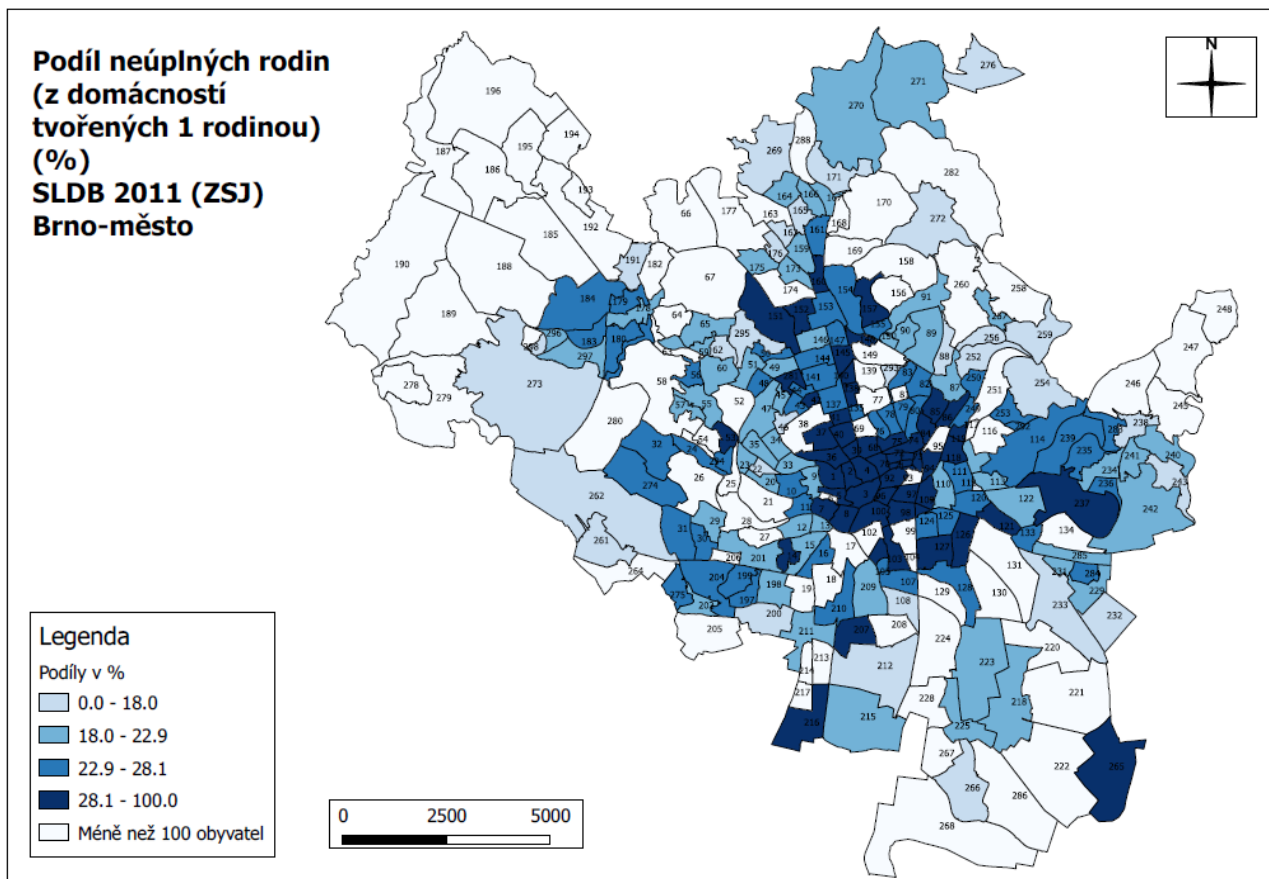
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Vzdělání VŠ
1	176	Kytnerova	Medlánky	48,3
2	295	U vodárny	Žabovřesky	47,5
3	33	Vaňkovo náměstí	Stránice	44,4
4	34	Náměstí Míru	Stránice	44,0
5	46	Březinova	Žabovřesky	44,0
6	35	Rezkova	Stránice	42,9
7	157	Kociánka-Hamerláky	Sadová	41,4
8	276	Útěchov	Útěchov u Brna	41,2
9	298	Kamechy-východ	Bystrc	40,1
10	10	Žlutý kopec	Staré Brno	38,3
11	22	Neumannova	Pisárky	36,5
12	162	Družstevní	Řečkovice	36,1
13	57	Jundrov-jih	Jundrov	35,7
14	91	Loosova	Lesná	35,5
15	242	Holzova	Líšeň	35,2
16	9	Úvoz	Staré Brno	34,8
17	51	Rosického náměstí	Žabovřesky	34,7
18	23	Kamenomlýnská	Pisárky	34,6
19	233	Tuřanka	Slatina	34,4
20	272	Soběšice-jih	Soběšice	34,2

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl neúplných rodin (z domácností tvořených 1 rodinou)

Také rozložení ZSJ podle podílu neúplných rodin zřetelně diferencuje území Brna. Charakteristická je koncentrace neúplných rodin v centru města i jeho bezprostředním okolí (Zábřdovice, Trnitá, Staré Brno, zčásti Husovice a Černovice). Nápadný výskyt katastrů Zábřdovic (zejména ZSJ *Bratislavská*, *Soudní* a *Špitálka*) a Trnité v tabulce maximálních hodnot jevu (tab. 13) může signalizovat, že zčásti jde o romské rodiny, pro něž je typická vyšší mimomanželská plodnost. Za povšimnutí stojí „extrémní“ charakter ZSJ *Vídeňská Jih* (Přízřenice) v tabulce 13.

Kartogram 13

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 13 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

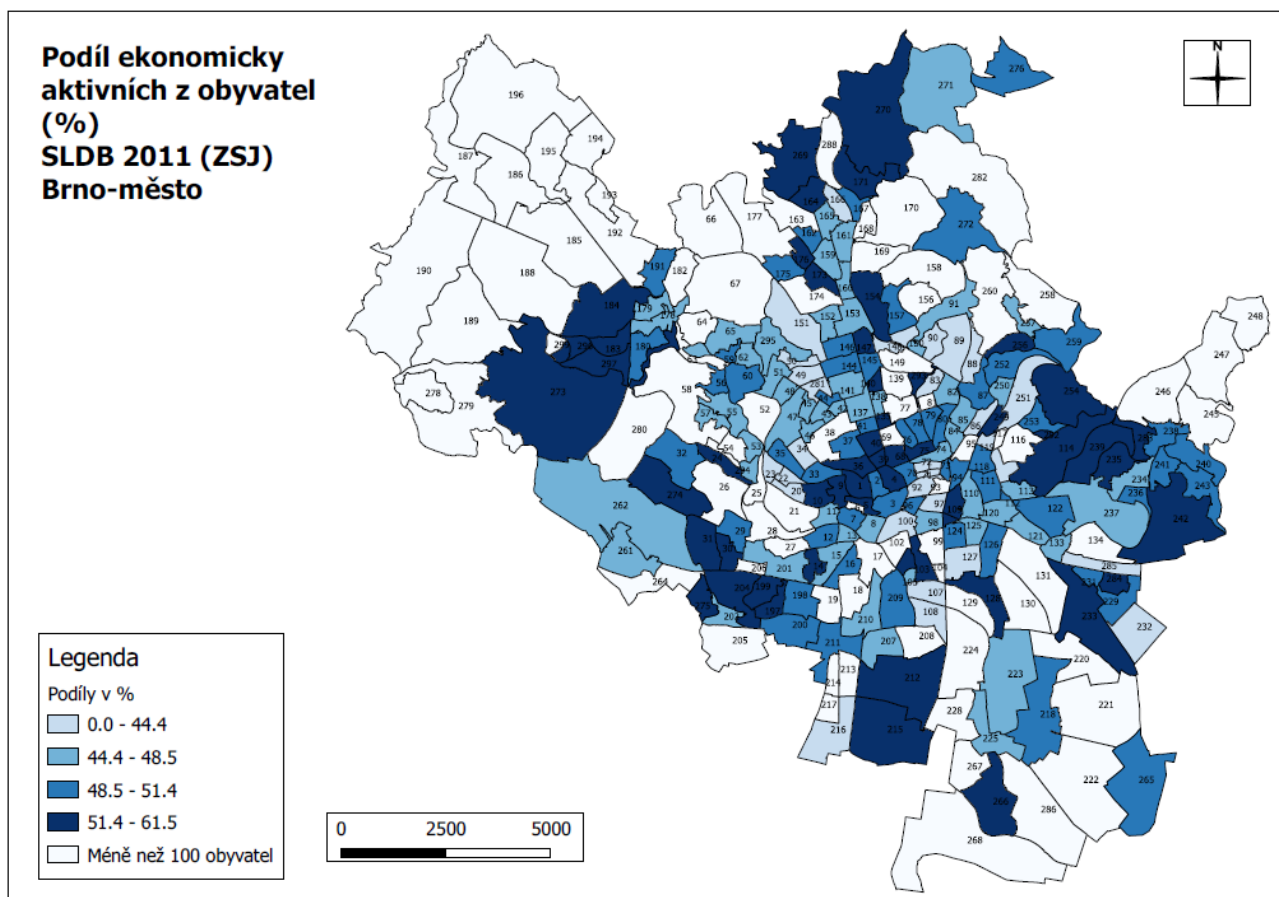
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Neúplné rodiny
1	216	Vídeňská-jih	Přízřenice	100,0
2	127	Léčebný ústav	Černovice	50,0
3	71	Bratislavská	Zábrdovice	45,2
4	289	Soudní	Zábrdovice	44,8
5	92	Špitálka	Zábrdovice	43,5
6	100	Přízova	Trnitá	43,2
7	96	Skořepka	Trnitá	43,1
8	97	Stavební	Trnitá	42,2
9	72	Hvězdová	Zábrdovice	42,1
10	123	Tržní	Černovice	41,5
11	14	Stráň	Štýřice	40,0
12	119	Markéty Kuncové	Židenice	39,9
13	138	Staňkova	Ponava	38,8
14	2	Náměstí Svobody	Město Brno	38,1
15	84	Svitavská	Husovice	37,9
16	5	Pekařská	Staré Brno	37,7
17	140	Cimburkova-Antonína Macka	Ponava	37,6
18	290	Spolková	Zábrdovice	37,4
19	74	Vranovská	Zábrdovice	37,2
20	73	Tkalcovská	Zábrdovice	37,0

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl ekonomicky aktivních z obyvatel

Celkový obraz kartogramu *ekonomicky aktivních* je podobný rozložení *dospělého obyvatelstva* v Brně. Nevyšší koncentrace ekonomicky aktivních nalézáme jednak u centra města (přesněji těsně za jeho severním a západním okrajem) a současně na městských okrajích, kam odcházejí ekonomicky silnější domácnosti budovat své nové bydlení. Opačný pól (viz také graf 4) představují jak ZSJ s neobvyklými charakteristikami (typu *Vídeňská-jih*, *Hněvkovského*, *Kociánka*), tak i lokality brněnského „East Endu“ (ZSJ *Soudní*, *Přízova*, *Bratislavská*, *Špitálka*, etc.).

Kartogram 14

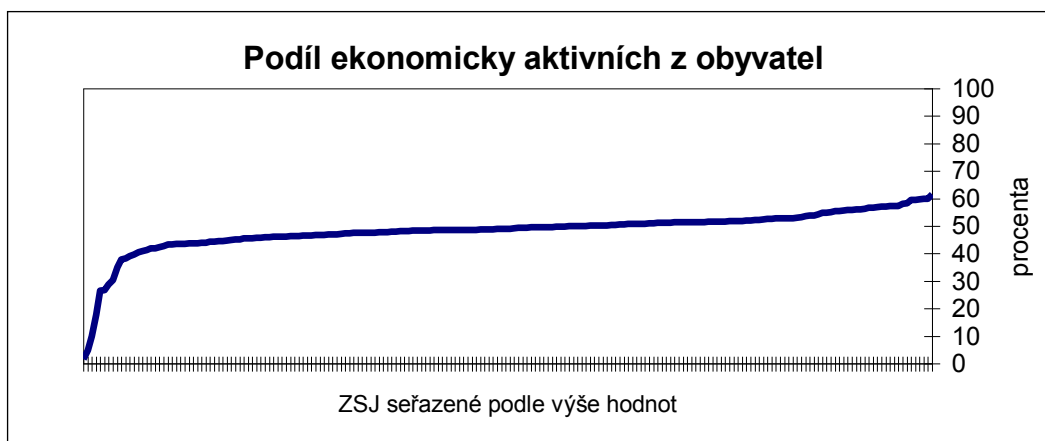
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 14 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Ekonomicky aktivní
1	283	Líšeň-východ	Líšeň	61,58
2	233	Tuřanka	Slatina	59,95
3	197	Bohunice-střed	Bohunice	59,94
4	235	Líšeň-jih	Líšeň	59,79
5	114	Vinohrady	Židenice	59,53
6	239	Líšeň-sever	Líšeň	59,49
7	293	Nad cihelnou	Černá Pole	58,20
8	298	Kamechy-východ	Bystrc	58,15
9	296	Teyschlova	Bystrc	57,37
10	106	Komárovská	Komárov	57,35
11	212	Dolní Heršpice	Dolní Heršpice	57,30
12	199	Okrouhlá	Bohunice	57,16
13	14	Stráň	Štýřice	57,02
14	183	Vejrostova	Bystrc	56,83
15	176	Kytnerova	Medlánky	56,63
16	254	Pod Hády	Maloměřice	56,63
17	284	Slatina-sídliště	Slatina	56,29
18	30	Nový Lískovec-jih	Nový Lískovec	56,10
19	242	Holzova	Líšeň	56,09
20	31	Kamenný vrch	Nový Lískovec	55,86

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Graf č. 4

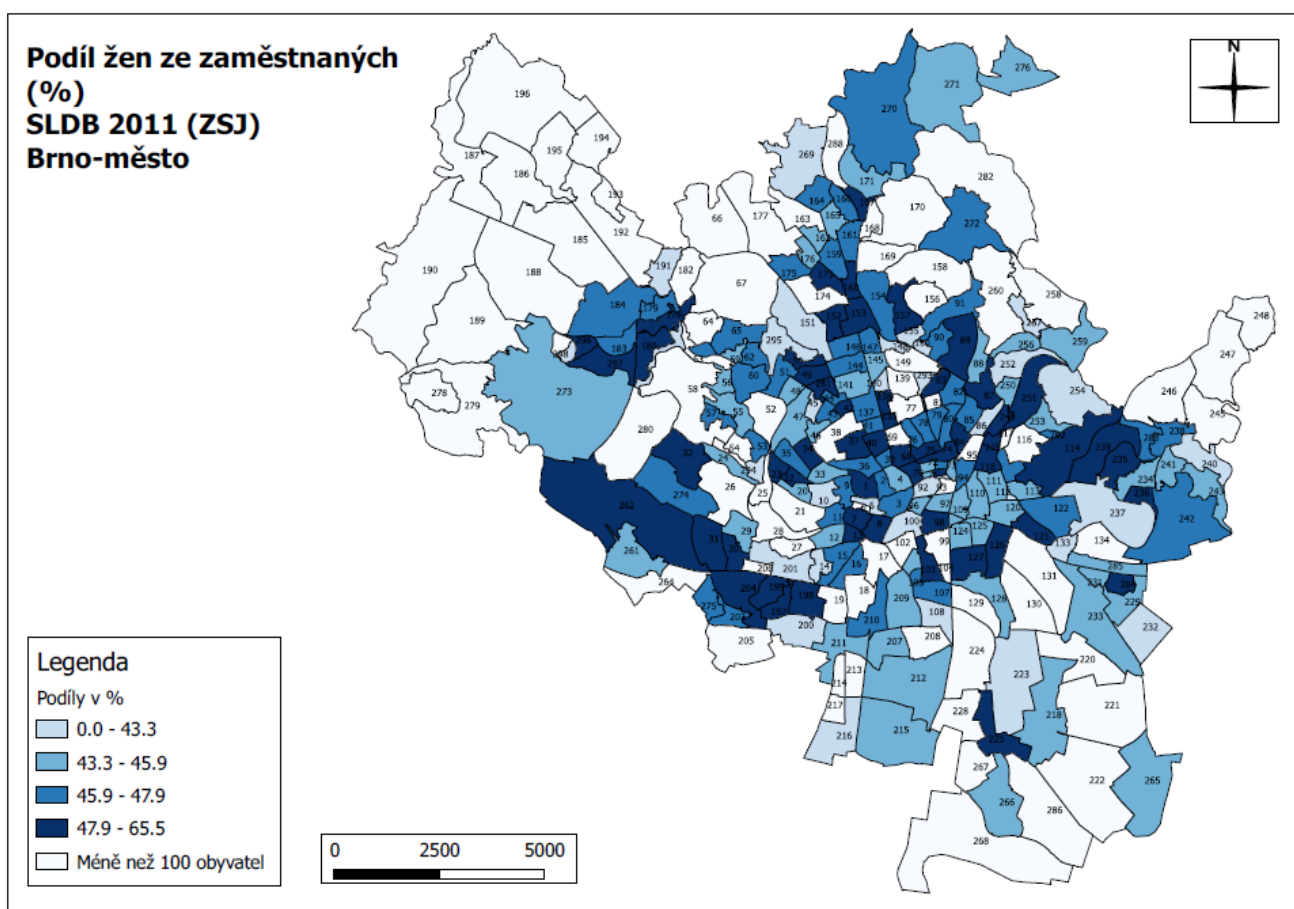
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl žen ze zaměstnaných⁶

Z kartogramu, zobrazujícího rozložení podílu žen mezi zaměstnanými, jsou patrné spíše slabší podíly těchto žen v jihovýchodní a jižní části města. V „severní“ části území Brna, respektive nad osou jihozápad-severovýchod, žijí ženy patřící do kategorie „zaměstnaných“ častěji, přičemž jejich rozmístění v prostoru je tu relativně rovnoměrné.

Mezi ZSJ s maximálními hodnotami jevu, jak je ukazuje tabulka 15, se nalézají relativně pestrá směsice lokalit: sídliště, „průměrné“ čtvrtě vnitřního města i „chudá“ území Trnité a Zábrdovic a Maloměřic.

Kartogram 15

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

⁶ Pro orientaci lze připomenout, že zhruba polovina z celku obyvatelstva patří k tzv. „ekonomicky aktivním“. Skupina ekonomicky aktivních se v cenzové statistice člení na další dvě skupiny: „zaměstnané“ (v Brně zhruba 90 %) a „nezaměstnané“ (10 %). Skupinu „zaměstnaných“ bychom mohli dále členit na „zaměstnance“, „zaměstnavatele“, i „pracující na vlastní účet“, ale také „pracující důchodce“ a „ženy na mateřské dovolené“. A mezi těmito všemi „zaměstnanými“ nás zajímá podíl žen; v Brně-městě odpovídala jejich proporce celkem 47 procentům.

Tab. č. 15 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

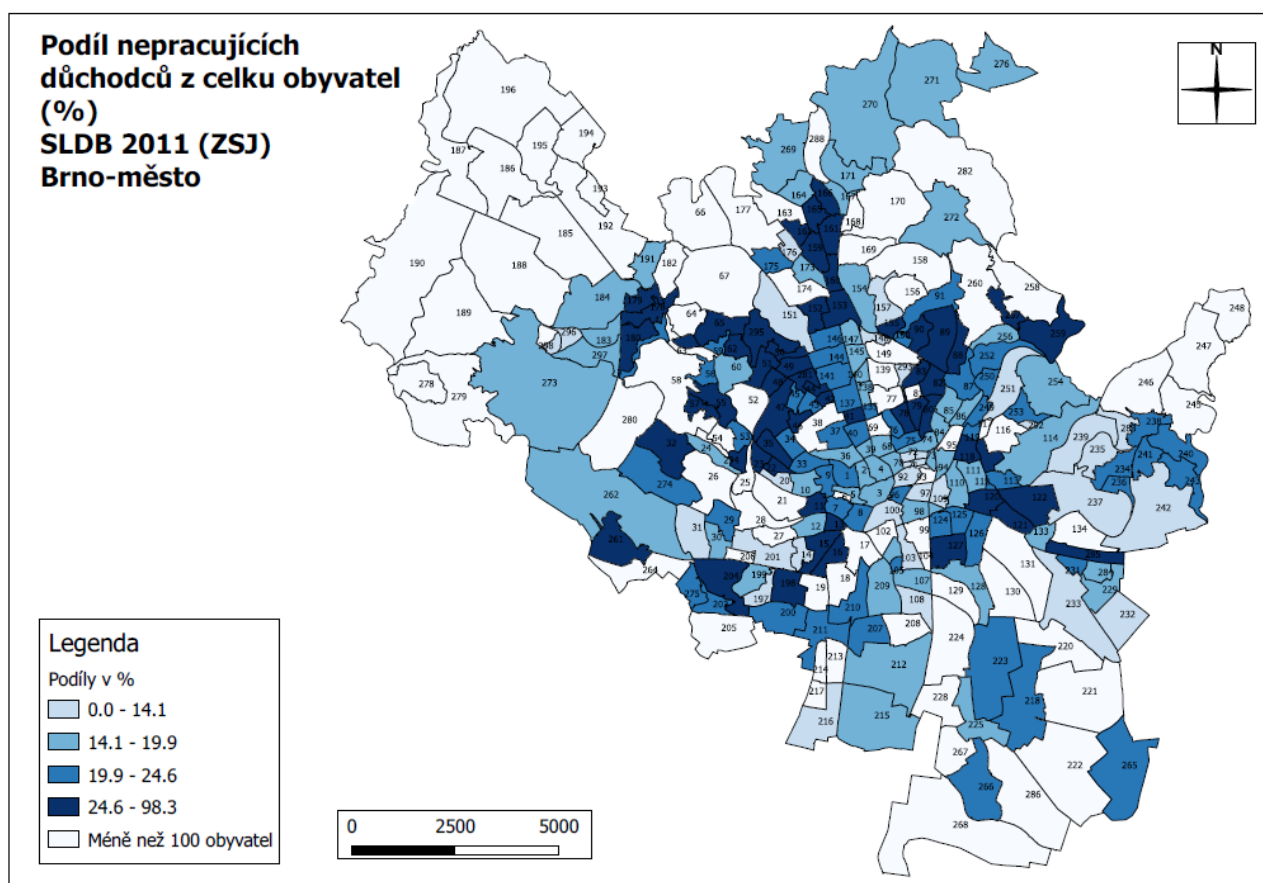
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Ženy ze zaměstnaných
1	127	Léčebný ústav	Černovice	65,56
2	236	Líšeň-cihelna	Líšeň	57,14
3	262	Bosonohy-sever	Bosonohy	51,61
4	30	Nový Lískovec-jih	Nový Lískovec	50,29
5	22	Neumannova	Pisárky	50,21
6	197	Bohunice-střed	Bohunice	50,18
7	1	Brno-hrad Špilberk	Město Brno	50,16
8	98	Masná	Trnitá	50,11
9	251	Maloměřické nádraží	Maloměřice	50,00
10	289	Soudní	Zábrdovice	50,00
11	103	Brněnská	Komárov	49,87
12	13	Bakalovo nábřeží	Štýřice	49,86
13	31	Kamenný vrch	Nový Lískovec	49,78
14	75	Hoblíkova	Černá Pole	49,61
15	87	Cacovická	Husovice	49,55
16	138	Staňkova	Ponava	49,50
17	235	Líšeň-jih	Líšeň	49,44
18	121	Sídlíště Juliánov	Židenice	49,42
19	204	Mikulášskovo náměstí	Starý Lískovec	49,39
20	7	Václavská	Staré Brno	49,39

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl nepracujících důchodců z celku obyvatel

Celkový obraz podílů nepracujících důchodců v urbanistických obvodech Brna se logicky podobá rozložení populace starší 65 let. Také tabulka „Top 20“ (tab. 16) ukazuje analogické shody. Vysoké hodnoty nesou ZSJ z katastrů Černá Pole, Lesná a dále širší území na severozápad a sever od centra: Veverří, Žabovřesky, Komín, Jundrov, Pisárky, Stránice, Královo Pole a Řečkovice. Relativně vysoké podíly nepracujících důchodců identifikujeme i v jižní části Brna (Štýřice) a jihovýchodně od centra (Židenice). Na opačném pólu kontinua urbanistických obvodů najdeme lokality s ubytovny nebo kumulací VŠ studentů.

Kartogram 16

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 16 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

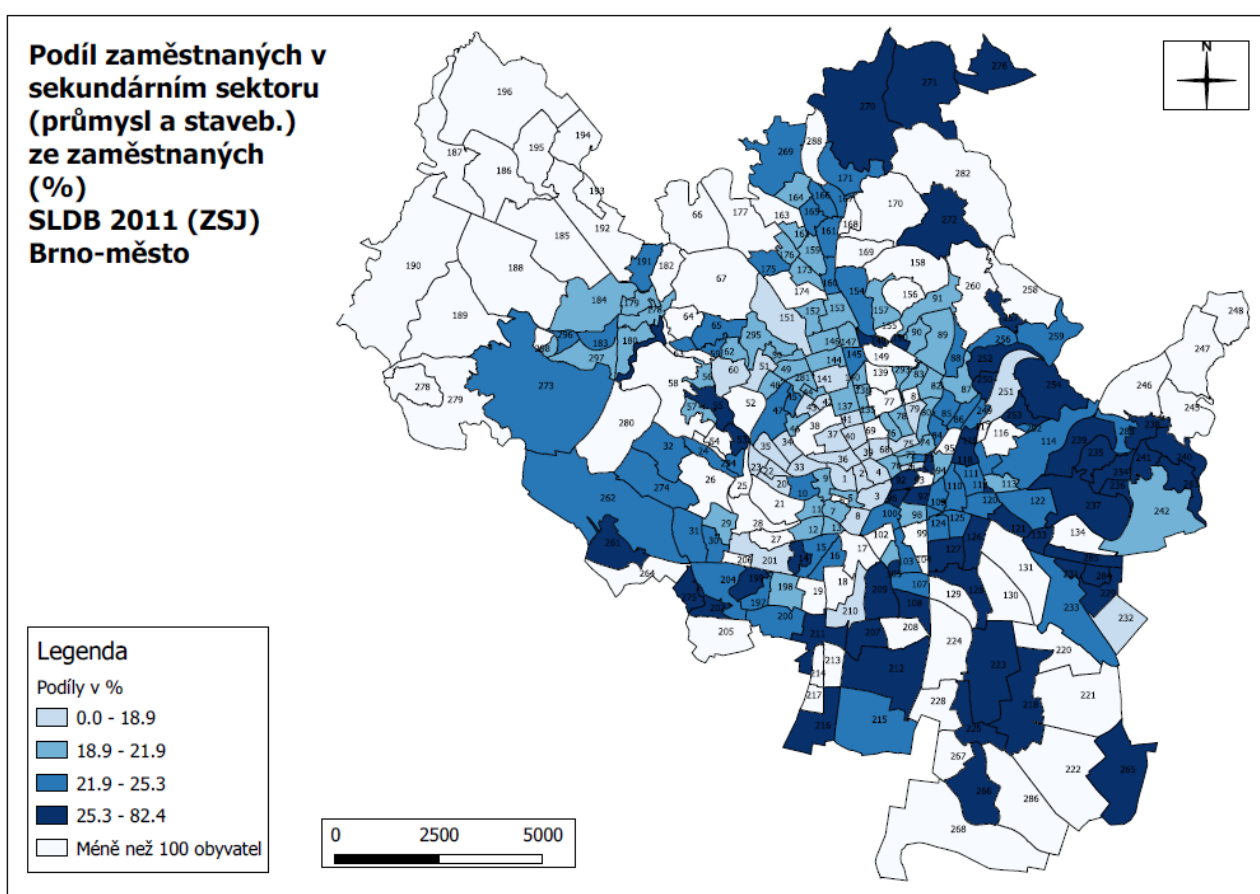
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Nepracující důchodci
1	155	Kociánka	Sadová	98,38
2	127	Léčebný ústav	Černovice	49,15
3	115	Balbínova	Židenice	35,39
4	83	Náměstí SNP	Černá Pole	35,06
5	49	Makovského náměstí	Žabovřesky	34,85
6	166	Sídlíště Hapalova	Řečkovice	34,43
7	90	Slavičkova-Ibsenova	Lesná	34,33
8	89	Heleny Malířové-Haškova	Lesná	34,07
9	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	33,52
10	88	Studená	Lesná	33,43
11	22	Neumannova	Pisárky	33,11
12	50	Žabovřesky-sever	Žabovřesky	31,90
13	13	Bakalovo nábřeží	Štýřice	30,46
14	295	U vodárny	Žabovřesky	30,45
15	15	Havlenova	Štýřice	30,40
16	198	Ukrajinská	Bohunice	30,08
17	11	Rybářská	Staré Brno	29,94
18	44	Chládkova	Žabovřesky	29,53
19	179	Přístavní	Bystrc	29,15
20	82	Krkoškova	Černá Pole	29,12

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl zaměstnaných v sekundárním sektoru (zpracovatelský průmysl a stavebnictví) ze zaměstnaných

Rozložení vyšších podílů obyvatel zaměstnaných v sekundárním sektoru (zpracovatelském průmyslu a stavebnictví) nabízí relativně zřetelný socio-prostorový vzorec. Odkazuje nás k částem města zejména na východě, jihovýchodě a jihu od centra, a to včetně často zmiňovaného, hustě osídleného území, přiléhajícím k centru z východu. Zpravidla nejde o souvislé plochy; nápadnější je však seskupení ZSJ na území Líšně (viz také tabulka 17). S jistou licencí bychom mohli hovořit o „dělnickém jihovýchodě“ Brna. To ale není úplně přesné, protože vysoké podíly osob zaměstnaných v sekundárním sektoru nalzáme i na severní periferii Brna (ZSJ *Jehnice, Ořešín, Útěchov, Soběšice*). Souvislejší plochy tvořené naopak ZSJ s nejnižšími podíly takovýchto osob pokrývají centrum města a území přímo navazující, a to směrem k západu až severu.

Kartogram 17

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 17 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Zaměstnaní v sekundéru
1	14	Stráň	Štýřice	82,4
2	127	Léčebný ústav	Černovice	52,2
3	237	Pod Stránskou skalou	Líšeň	51,9
4	92	Špitálka	Zábrdovice	48,3
5	112	Vančurova	Židenice	38,1
6	254	Pod Hády	Maloměřice	37,3
7	108	Hněvkovského	Komárov	35,7
8	97	Stavební	Trnitá	34,9
9	240	Kostelíček	Líšeň	34,8
10	236	Líšeň-cihelna	Líšeň	34,7
11	253	Jarní	Maloměřice	34,3
12	148	Křížíkova	Královo Pole	34,1
13	216	Vídeňská-jih	Přízřenice	33,3
14	223	Brněnské Ivanovice	Brněnské Ivanovice	31,5
15	105	Klásterského	Komárov	30,8
16	265	Dvorska	Dvorska	30,6
17	261	Bosonohy-střed	Bosonohy	30,2
18	266	Chrlice	Chrlice	30,1
19	257	Bílovická-výпустky	Obřany	30,0
20	225	Na návsi	Holásky	29,4

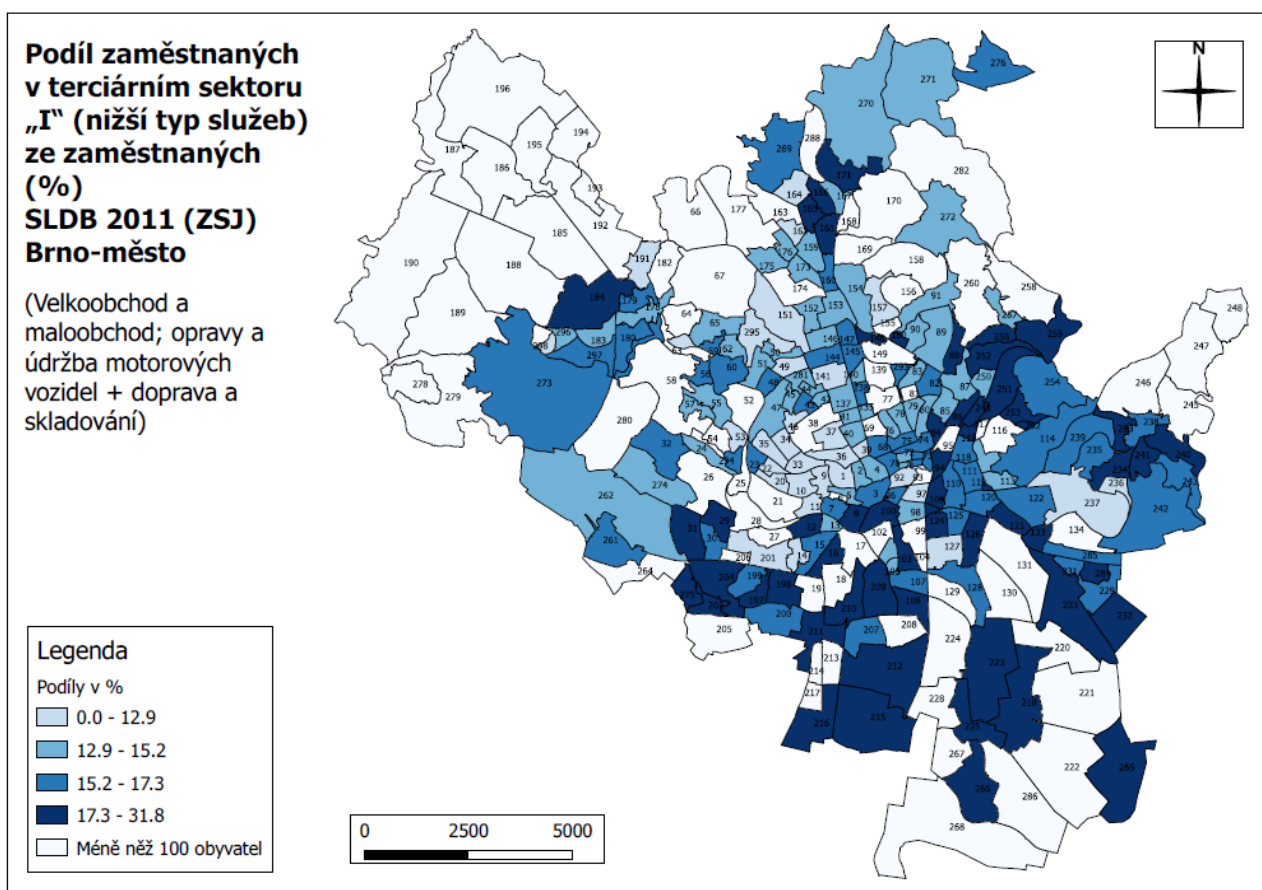
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl zaměstnaných v terciárním sektoru „I“ (nižší typ služeb) ze zaměstnaných

(velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel + doprava a skladování)

Z hlediska profesních nároků je na předchozí skupinu (*zaměstnaní v sekundárním sektoru*) podobná část zaměstnanců *terciárního sektoru typu „I“*. Máme na mysli zaměstnance *velkoobchodu, maloobchodu*; dále ty, kteří zajišťují *opravy a údržbu motorových vozidel* a též zaměstnance v *dopravě a skladování*. Kartogram (podobně jako v předchozím případě) ukazuje jejich nerovnoměrné rozložení. Pomyslná osa jihozápad-severovýchod přichází opět do hry. Ve „spodní“ části takto vymezeného území sledujeme četné, byť spíše roztroušené lokality s vysokým výskytem osob pracujících v uvedeném typu služeb. Maximální hodnoty patří katastrům Slatina, Heršpice, Přízřenice a Židenice. Minima v kartogramu patří urbanistickým obvodům přiléhajícím k historickému centru města ze severu až západu.

Kartogram 18

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 18 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Zaměstnaní v terciéru „1“
1	265	Dvorska	Dvorska	31,88
2	133	Černovičky-Podstránská	Slatina	29,25
3	232	Šlapanická trať	Slatina	28,13
4	215	Přízřenice	Přízřenice	27,93
5	233	Tuřanka	Slatina	23,87
6	210	Řehákova	Horní Heršpice	23,58
7	225	Na návsi	Holásky	23,02
8	218	Tuřany	Tuřany	21,83
9	202	Klobásova	Starý Lískovec	21,45
10	108	Hněvkovského	Komárov	21,43
11	109	Životského	Židenice	21,12
12	259	Hradiska	Obřany	20,59
13	94	Zábrdovická	Zábrdovice	20,31
14	212	Dolní Heršpice	Dolní Heršpice	20,20
15	123	Tržní	Černovice	20,17
16	103	Brněnská	Komárov	20,08
17	253	Jarní	Maloměřice	20,00
18	112	Vančurova	Židenice	20,00
19	216	Vídeňská-jih	Přízřenice	20,00
20	241	Líšeň-zámek	Líšeň	19,76

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

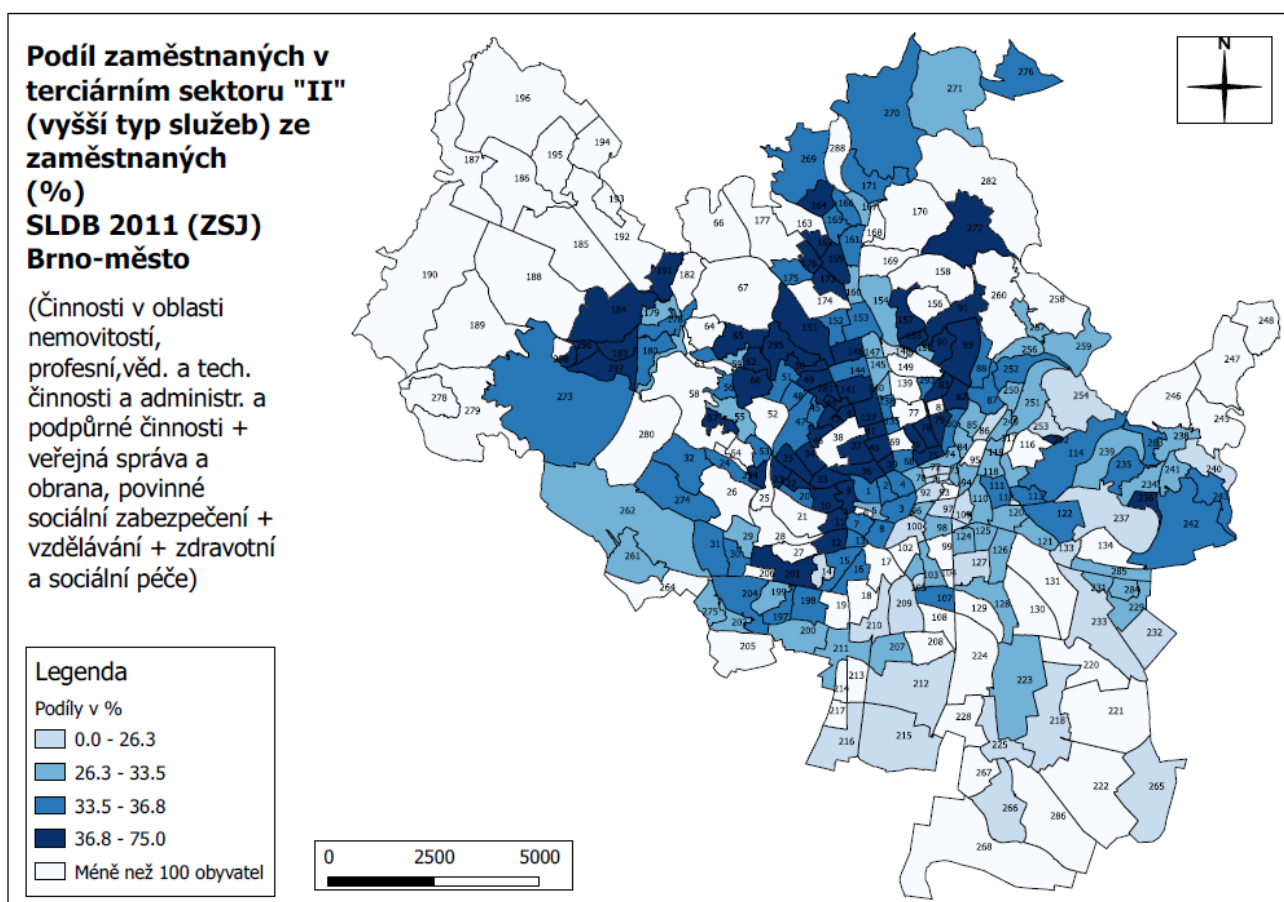
Podíl zaměstnaných v terciárním sektoru „II“

(vyšší typ služeb) ze zaměstnaných

(činnosti v oblasti nemovitostí, profesní, věd. a technické činnosti a administrativní a podpůrné činnosti + veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení + vzdělávání + zdravotní a sociální péče)

Kontrast k předešlému popisu přináší (dobře diferencující) údaje o podílech osob *zaměstnaných v terciárním sektoru „II“ (vyšší typ služeb)* ze zaměstnaných. Prostory Brna opět roztíná symbolická osa JZ-SV. Maximální hodnoty nalézáme v lokalitách „horní“ poloviny území města. Utvářejí je podélná, relativně kompaktní území, která vycházejí od centra směrem severovýchodu, severozápadu a západu. (Připomínají částečně útvary, o nichž hovořil v „sektorovém modelu“ růstu města americký ekonom Homer Hoyt⁷.) Domovem osob zaměstnaných v terciéru typu „II“ jsou především katastry Stránice, Žabovřesky, Královo Pole, Pisárky, Sadová, Lesná a Bystrc.

Kartogram 19

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

⁷ Homer Hoyt, citováno podle Schwab (1992: 273-275).

Tab. č. 19 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

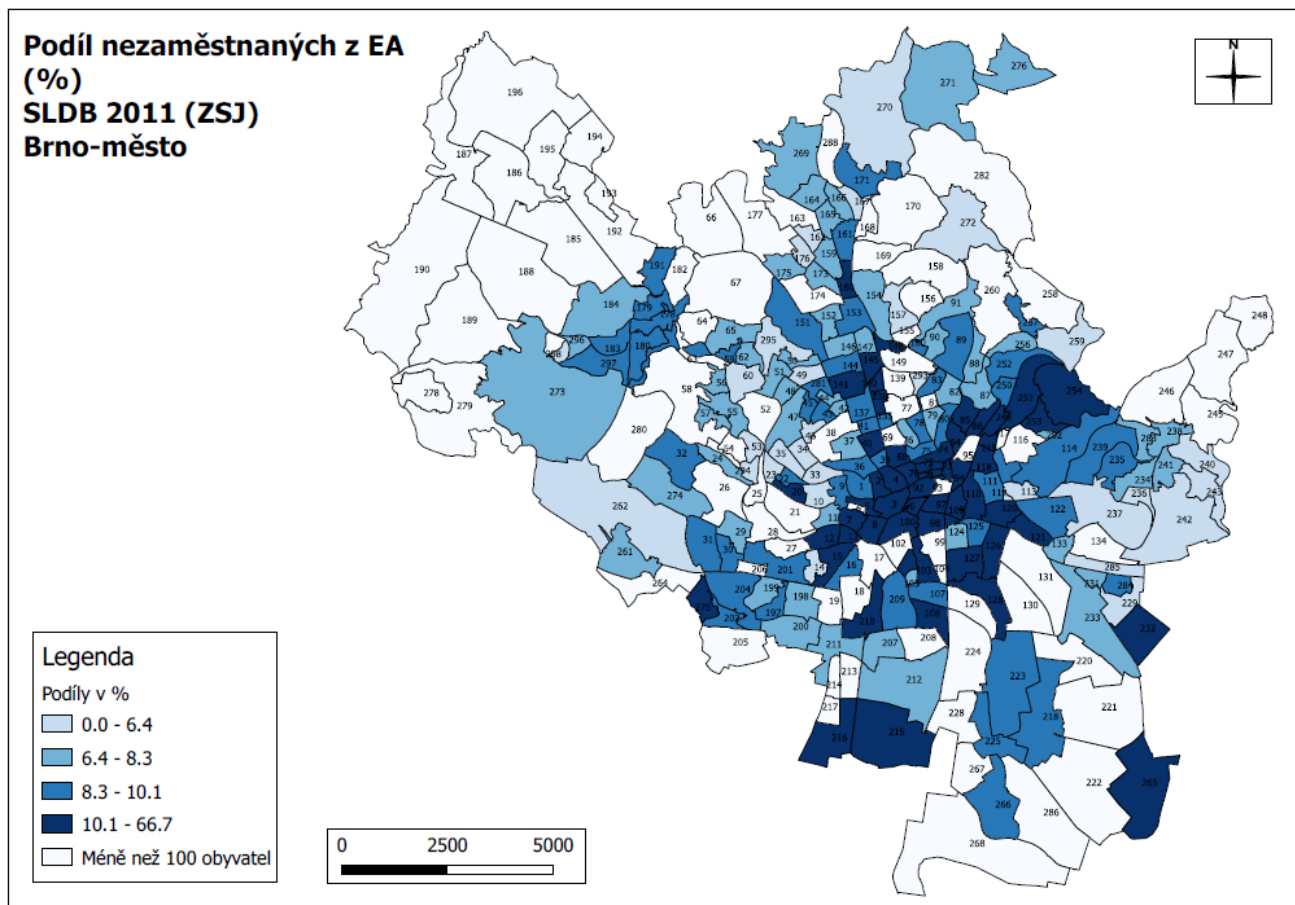
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Zaměstnaní v terciéru "2"
1	201	Kejbaly	Bohunice	75,00
2	155	Kociánka	Sadová	60,00
3	22	Neumannova	Pisárky	49,38
4	35	Rezkova	Stránice	49,17
5	141	Vysoká škola veterinární	Královo Pole	48,52
6	34	Náměstí Míru	Stránice	47,64
7	33	Vaňkovo náměstí	Stránice	46,91
8	46	Březinova	Žabovřesky	45,12
9	295	U vodárny	Žabovřesky	44,72
10	173	Sídlíště Jabloňová	Medlánky	43,39
11	298	Kamechy-východ	Bystrc	42,65
12	91	Loosova	Lesná	42,16
13	49	Makovského náměstí	Žabovřesky	41,76
14	162	Družstevní	Řečkovice	41,43
15	23	Kamenomlýnská	Pisárky	41,05
16	10	Žlutý kopec	Staré Brno	40,54
17	37	Konečného náměstí	Veveří	40,42
18	44	Chládkova	Žabovřesky	40,38
19	297	Foltýnova	Bystrc	40,36
20	151	Pod Palackého vrchem	Královo Pole	40,18

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl nezaměstnaných z ekonomicky aktivních

Podíl *nezaměstnaných z celku ekonomicky aktivních osob* patří k dobře rozlišujícím ukazatelům. Vysoké hodnoty nezaměstnanosti sledujeme v širším pásu území, který vychází ze Štýřic (ZSJ *Kamenná a Bakalovo nábřeží*), překrývá Staré Brno, centrum Brna a pokračuje k severovýchodu přes Zábřovice, Trnitou, Židenice, Černovice a Maloměřice. Z menší části taková území lemují i pokračování ulice Lidické směrem od centra na sever. V těchto územích lze předpokládat vyšší procento romského obyvatelstva.

Kartogram 20

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 20 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

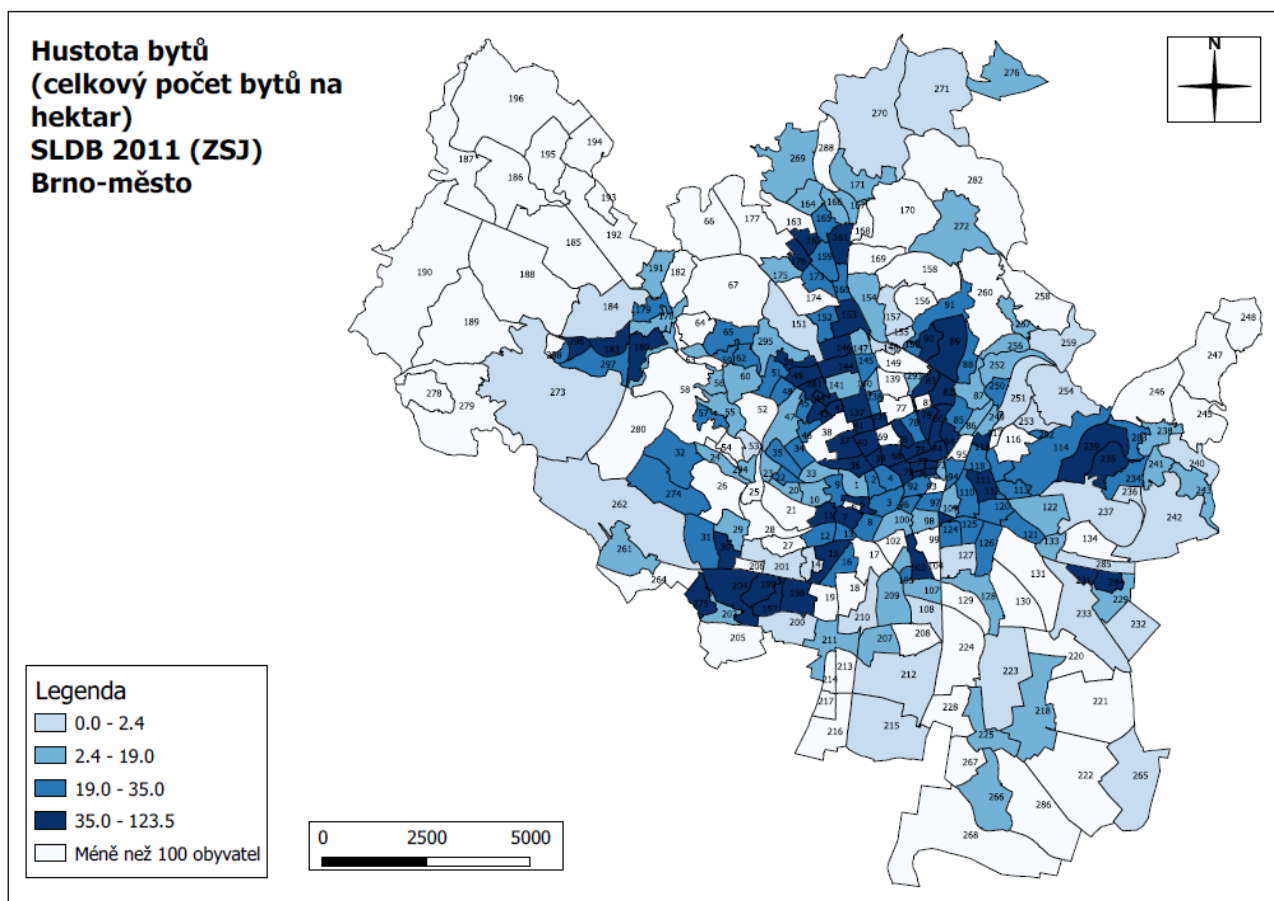
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Nezaměstnaní z ekonomicky aktivních
1	251	Maloměřické nádraží	Maloměřice	66,67
2	289	Soudní	Zábrdovice	36,96
3	127	Léčebný ústav	Černovice	33,33
4	71	Bratislavská	Zábrdovice	29,37
5	96	Skořepky	Trnitá	28,54
6	72	Hvězdová	Zábrdovice	27,77
7	97	Stavební	Trnitá	25,63
8	290	Spolková	Zábrdovice	24,26
9	119	Markéty Kunčové	Židenice	20,32
10	5	Pekařská	Staré Brno	19,58
11	70	Příční	Zábrdovice	18,59
12	100	Přízova	Trnitá	18,33
13	74	Vranovská	Zábrdovice	17,26
14	98	Masná	Trnitá	16,98
15	84	Svitavská	Husovice	16,87
16	92	Špitálka	Zábrdovice	16,69
17	109	Životského	Židenice	16,33
18	249	Karlova	Maloměřice	15,25
19	73	Tkalcovská	Zábrdovice	14,48
20	123	Tržní	Černovice	14,34

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Hustota bytů (celkový počet bytů na hektar)

Ukazatel hustoty bytů v území přináší analogickou informaci, jako je tomu u celkové hustoty obyvatelstva. Hustota bytů je vyšší v severní části území Brna. Konkrétněji řečeno, můžeme identifikovat jakési „pásky“ území s vyšší hustotou bytů. Nejnápadnější jsou dva pásy, vycházející od severozápadního a severovýchodního okraje historického jádra a směřující k severozápadu a severovýchodu. Další, méně souvislý pás lokalit s vyšší hustotou bytů směřuje od centra města k jihozápadu. V tabulce „Top 20“ najdeme častěji ZSJ z katastrů Veveří, Zábřovic, Starého Brna, Žabovřesk a Černých Polí. Obecně platí, že hustota bytů klesá směrem k okrajům města. V historickém centru je ovšem hustota bytů nižší, než v severních částech vnitřního města. Graf 5 potvrzuje obdobnou situaci, jako je u hustoty obyvatelstva. Seřadíme-li ZSJ podle výše údaje o hustotě, strmý konec křivky tvaruje graf do podoby položeného písmene „L“. V malé části ZSJ je tedy hustota bytů zřetelně vyšší, než ve zbytku řady.

Kartogram 21

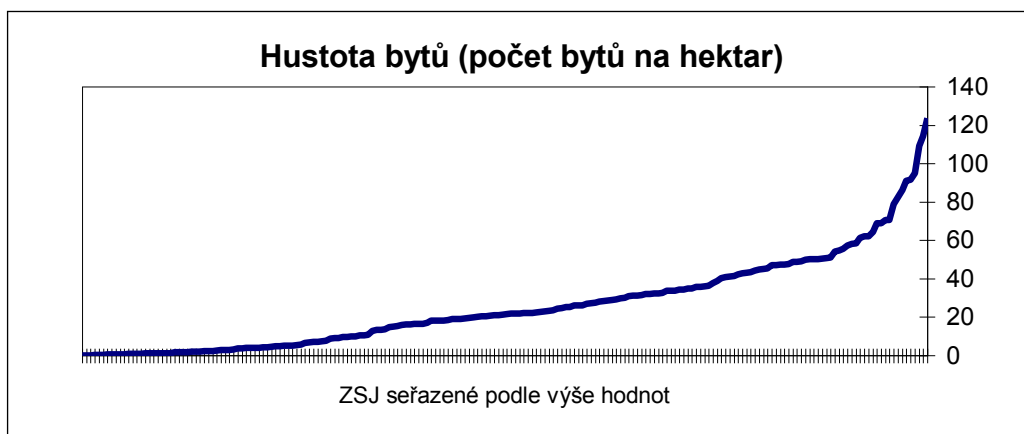
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 21 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	Hustota bytů
1	41	Dřevařská	Veveří	123,5
2	290	Spolková	Zábrdovice	114,1
3	42	Pod kaštany	Žabovřesky	109,1
4	71	Bratislavská	Zábrdovice	94,8
5	5	Pekařská	Staré Brno	91,4
6	296	Teyschlova	Bystrc	91,1
7	80	Merhautova	Černá Pole	86,1
8	39	Mášova	Veveří	82,5
9	135	Skřivanova	Ponava	78,8
10	40	U stadionu	Veveří	70,7
11	37	Konečného náměstí	Veveří	70,5
12	289	Soudní	Zábrdovice	68,9
13	36	Gorkého	Veveří	68,8
14	75	Hoblíkova	Černá Pole	64,3
15	197	Bohunice-střed	Bohunice	62,0
16	7	Václavská	Staré Brno	62,0
17	90	Slavičkova-Ibsenova	Lesná	61,2
18	144	Vackova	Královo Pole	58,4
19	72	Hvězdová	Zábrdovice	58,0
20	44	Chládkova	Žabovřesky	57,2

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Graf č. 5

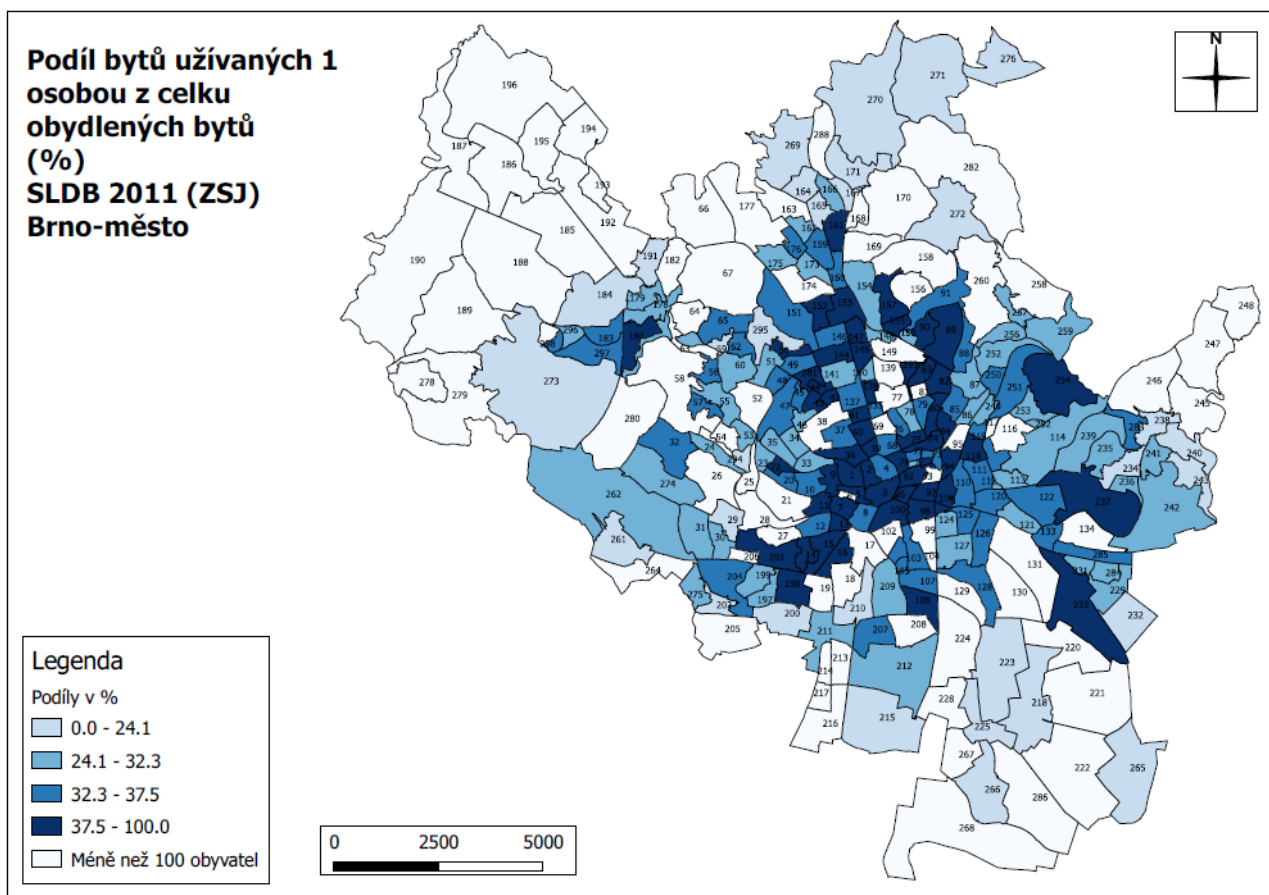

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl bytů užívaných 1 osobou z celku obydlených bytů⁸

Nejvyšší koncentrace bytů užívaných 1 osobou z celku obydlených bytů jsou viditelné jednak v centru města i těsně přilehlých plochách (Zábrdovice, Trnitá, Veveří, Staré Brno) a dále v několika územních pásích, vyběhajících z centra. Dva územní pásy směřují k severozápadu a severovýchodu. První lemuje ulici Lidickou a její pokračování směrem ke Královu Poli a Řečkovicím. Druhý z těchto územních pásů se vine Zábrdovicemi, a Černými Poli k Lesné a Sadové. Třetí, kratší pás území směřuje od centra na jihozápad. Pokrývá katastry Staré Brno, Štýřice a Bohunice. Na okrajích města je obecně výskyt těchto jednočlenných domácností slabý.

Kartogram 22

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

⁸ Ukazatel může (v závislosti na typu bytového fondu) například signalizovat nedostatečné využití kapacity bytů.

Tab. č. 22 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

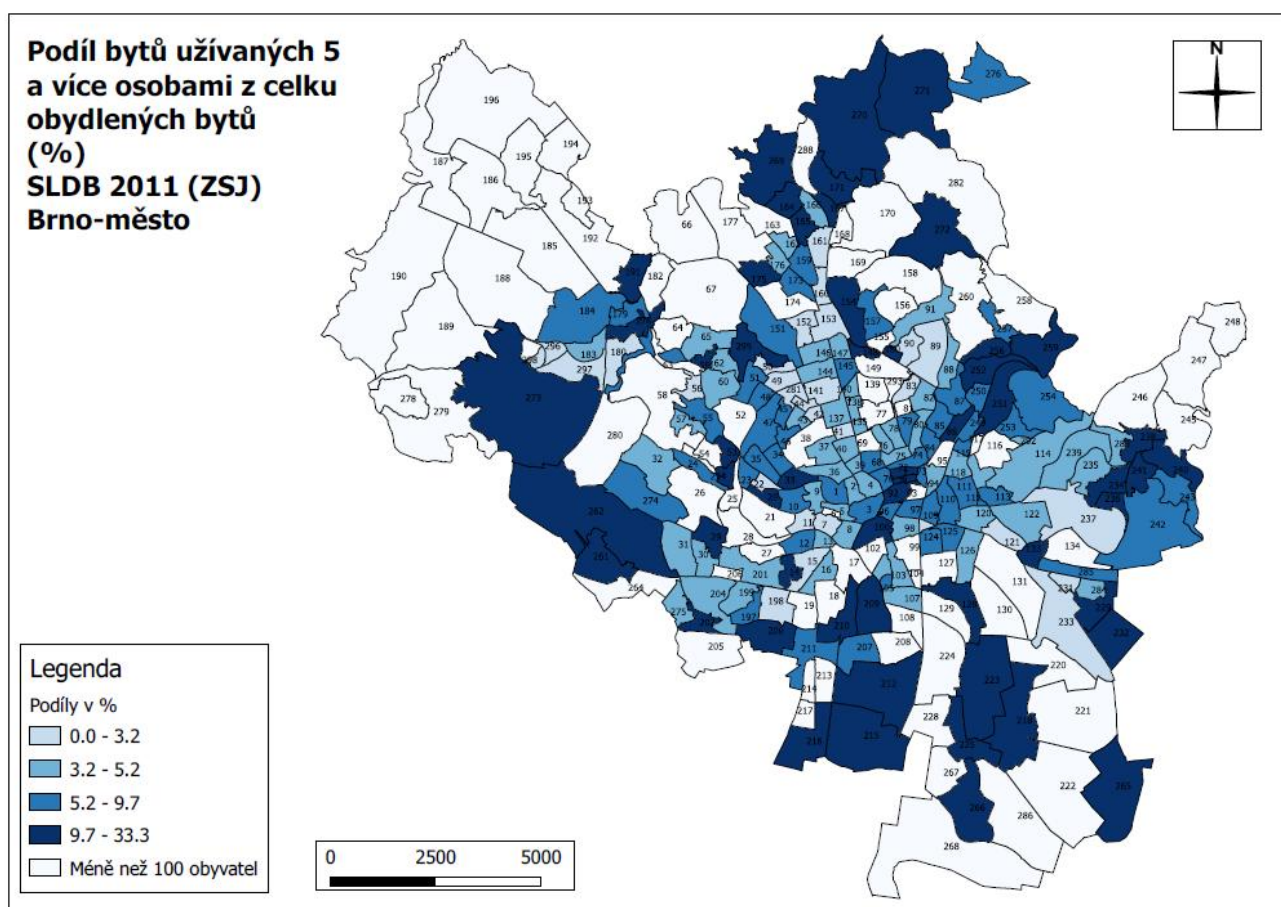
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Byty užívané jednou osobou
1	155	Kociánka	Sadová	100,0
2	14	Stráň	Štýřice	83,3
3	237	Pod Stránskou skalou	Líšeň	70,3
4	293	Nad cihelnou	Černá Pole	59,0
5	123	Tržní	Černovice	49,8
6	98	Masná	Trnitá	48,9
7	254	Pod Hády	Maloměřice	48,7
8	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	47,6
9	39	Mášova	Veveří	46,1
10	289	Soudní	Zábrdovice	45,8
11	152	Herčíkova	Královo Pole	45,4
12	147	Mojmírovo náměstí	Královo Pole	45,0
13	92	Špitálka	Zábrdovice	44,4
14	15	Havlenova	Štýřice	44,0
15	13	Bakalovo nábřeží	Štýřice	44,0
16	7	Václavská	Staré Brno	43,9
17	118	Stará osada	Židenice	43,5
18	233	Tuřanka	Slatina	43,5
19	153	Palackého	Královo Pole	43,4
20	41	Dřevařská	Veveří	43,3

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl bytů užívaných 5+ osobami z celku obydlených bytů⁹

Kontrast k předešlému ukazateli (byty s jediným uživatelem) přináší rozložení bytů užívaných 5 a více osobami. Nejvyšších hodnot dosahují periferní lokality (ilustrují to i údaje tabulky 23). To je logické, protože na periferii najdeme byty s největší plochou. Vidíme však, že maxim dosahují i některé ZSJ „vnitřního města“ (např. *Bratislavská* ze *Zábrdovic* či *Přízova* z *Trnité*). Patrně se jedná o romské domácnosti. Typicky tedy nacházíme početnější domácnosti na periferii Brna. Znamená to, že jev není v území rozložen rovnoměrně. Ukazatel diferencuje spíše slaběji (maxima odpovídají cca 33 procentům možného rozsahu).

Kartogram 23

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

⁹ Podobně jako v předchozím případě lze ukazatel užít při posuzování míry využití kapacity bytů (v závislosti na typu bytového fondu), respektive k identifikaci domácností odlišujících se skladbou či počtem dětí od běžné populace.

Tab. č. 23 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

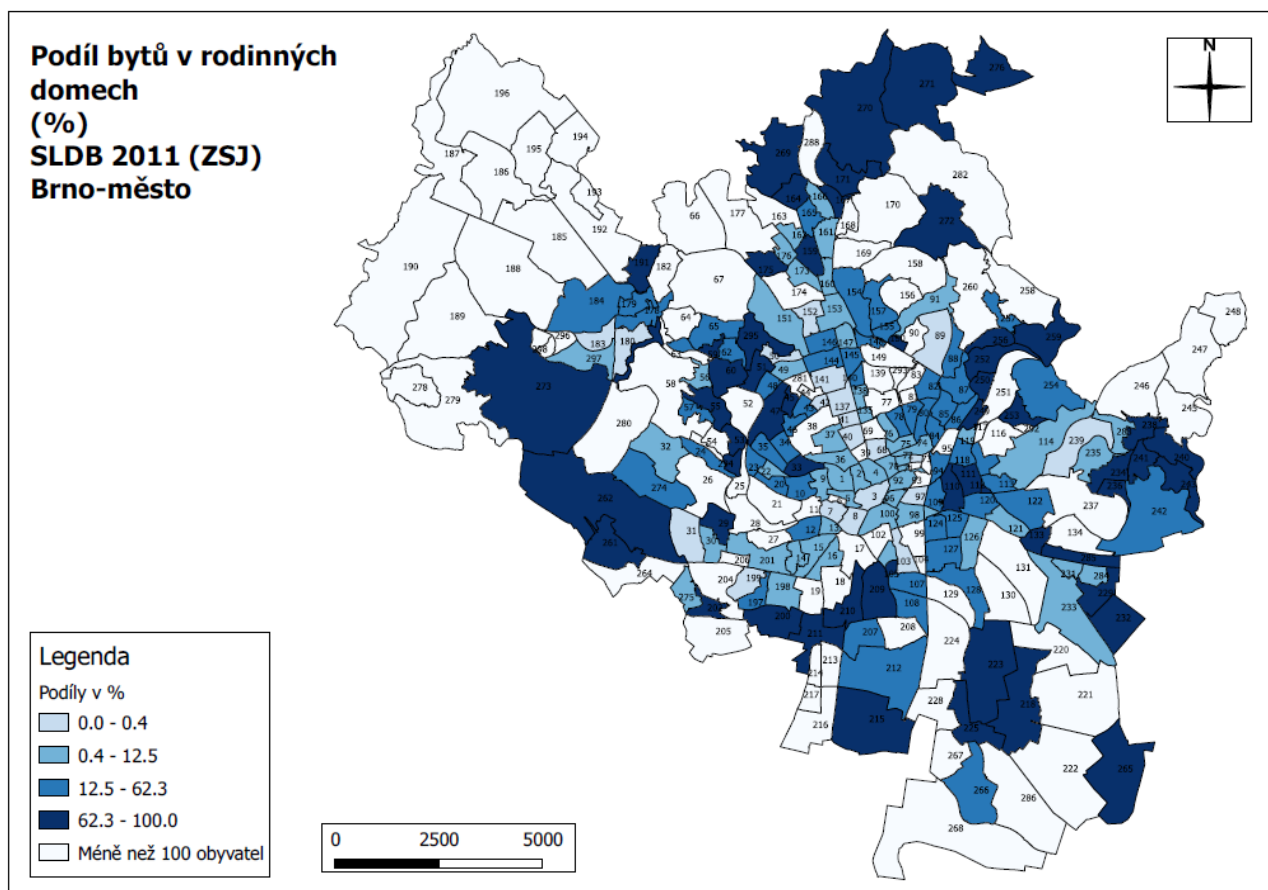
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Byty užívané 5 a více osobami
1	251	Maloměřické nádraží	Maloměřice	33,3
2	216	Vídeňská-jih	Přízřenice	33,3
3	265	Dvorska	Dvorska	25,7
4	200	Pomologický ústav	Bohunice	23,5
5	148	Křižíkova	Královo Pole	22,9
6	232	Šlapanická trať	Slatina	20,0
7	71	Bratislavská	Zábrdovice	18,7
8	262	Bosonohy-sever	Bosonohy	16,7
9	202	Klobásova	Starý Lískovec	16,0
10	238	Kubelíkova	Líšeň	15,7
11	218	Tuřany	Tuřany	15,5
12	164	Žilkova	Řečkovice	15,3
13	59	Kristenova	Komín	15,1
14	271	Ořešín	Ořešín	15,0
15	240	Kostelíček	Líšeň	14,9
16	29	Nový Lískovec-sever	Nový Lískovec	14,6
17	53	Veslařská	Jundrov	14,6
18	225	Na návsi	Holásky	14,3
19	210	Řehákova	Horní Heršpice	14,3
20	289	Soudní	Zábrdovice	14,1

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl bytů v rodinných domech

Typickým úkazem větších měst je slabý podíl rodinných domů v jejich centrálních částech. Brno není výjimkou. V centru i jeho blízkém okolí nalézáme tento typ výstavby zastoupen slabě, zatímco směrem k městským okrajům podíly bytů v rodinných domech vzrůstají. V tabulce „Top 20“ nespatříme ani jednu typickou lokalitu z „inner city“. Dodejme, že běží o ukazatel rozlišující v plném rozsahu (0–100 %).

Kartogram 24

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 24 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

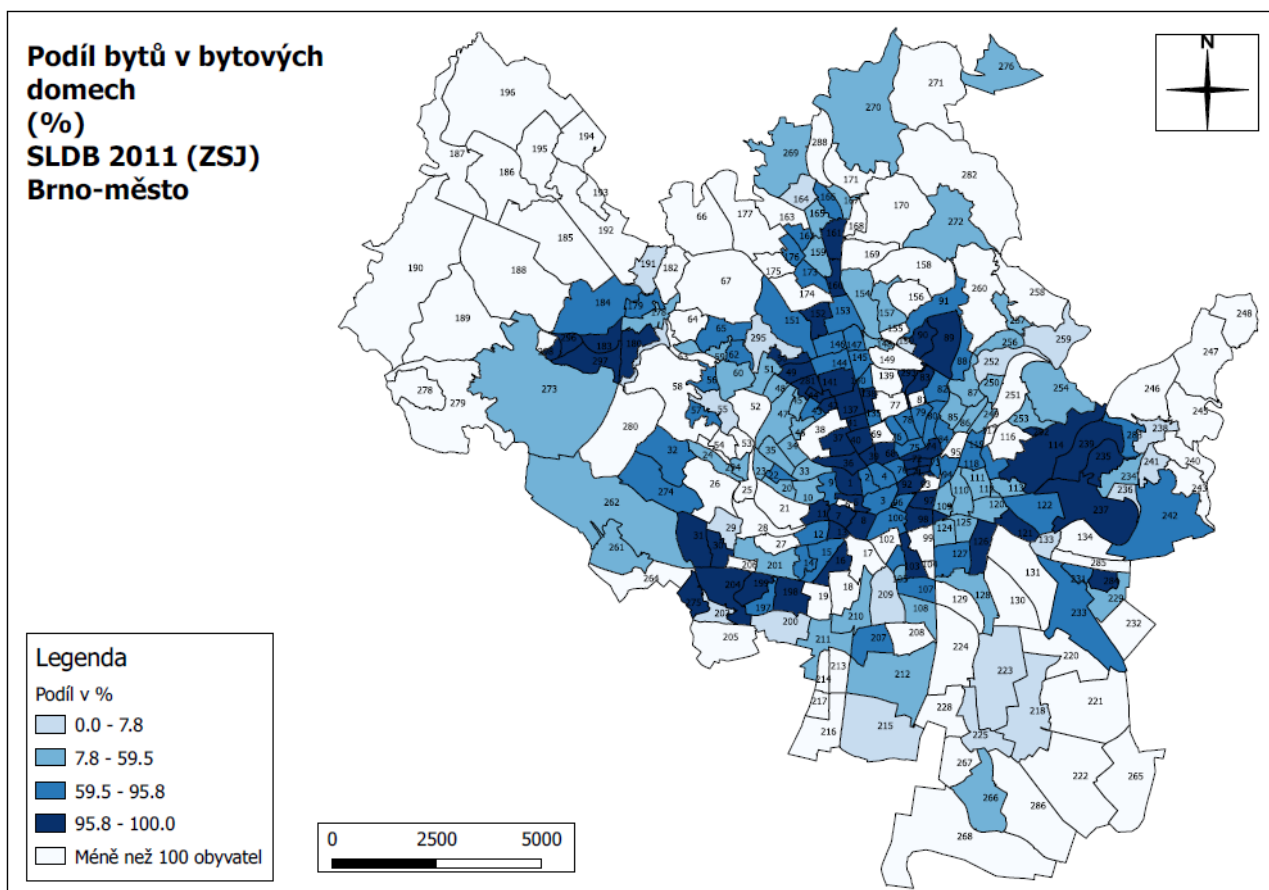
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Byty v RD
1	265	Dvorska	Dvorska	100,0
2	240	Kostelíček	Líšeň	100,0
3	271	Ořešín	Ořešín	98,9
4	171	Tumaňanova	Mokrá Hora	98,7
5	243	Mariánské údolí	Líšeň	98,6
6	175	Náměstí Odboje	Medlánky	98,5
7	238	Kubelíkova	Líšeň	98,5
8	225	Na návsi	Holásky	97,9
9	215	Přízřenice	Přízřenice	97,7
10	285	Hviezdoslavova	Slatina	97,5
11	133	Černovičky-Podstránská	Slatina	96,9
12	55	Jundrov-střed	Jundrov	96,6
13	295	U vodárny	Žabovřesky	96,5
14	259	Hradiska	Obřany	96,1
15	53	Veslařská	Jundrov	95,8
16	218	Tuřany	Tuřany	95,1
17	232	Šlapanická trať	Slatina	95,0
18	150	Divišova čtvrť	Lesná	94,8
19	181	Údolí oddechu	Bystrc	94,0
20	223	Brněnské Ivanovice	Brněnské Ivanovice	93,8

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl bytů v bytových domech

Indikátor *podílu bytů v bytových domech* nabízí v území Brna čitelný vzorec: nejvyšší hodnoty ukazatele nalézáme: **(1)** v sídlištích položených dále od centra (např. Bystrc, Žabovřesky, Bohunice, Lískovec, Lesná, Líšeň); **(2)** v územích „vnitřního města“ (Staré Brno, Zábrdovice, Veveří, Štýřice, etc.). Druhý jmenovaný (vnitroměstský) typ vytváří kompaktní podkovovitě území, jež obepíná centrum ze severovýchodu. Lokality zasazené do tabulky č. 25 jsou z hlediska typu obytné výstavby homogenní – u žádné z nich hodnoty ukazatele nepoklesly pod 99 procent.

Kartogram 25

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 25 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

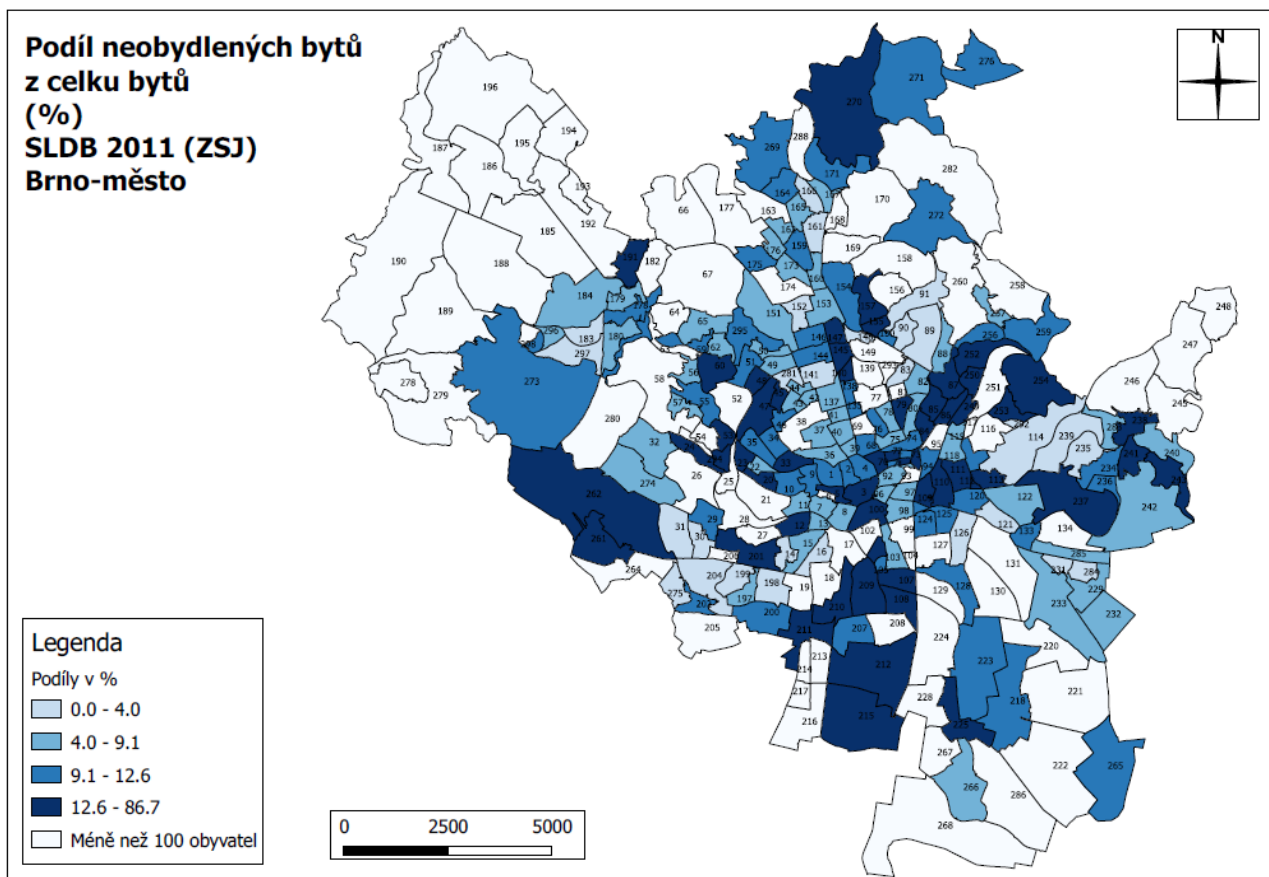
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Byty v bytových domech
1	292	Na mateří	Maloměřice	100,0
2	298	Kamechy-východ	Bystrc	100,0
3	296	Teyschlova	Bystrc	99,9
4	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	99,9
5	44	Chládkova	Žabovřesky	99,8
6	199	Okrouhlá	Bohunice	99,8
7	204	Mikuláškovo náměstí	Starý Lískovec	99,8
8	31	Kamenný vrch	Nový Lískovec	99,8
9	239	Líšeň-sever	Líšeň	99,8
10	90	Slavičkova-Ibsenova	Lesná	99,8
11	183	Vejrostova	Bystrc	99,7
12	11	Rybářská	Staré Brno	99,7
13	180	Bystrc-jih	Bystrc	99,7
14	289	Soudní	Zábrdovice	99,6
15	83	Náměstí SNP	Černá Pole	99,6
16	41	Dřevařská	Veveří	99,5
17	152	Herčíkova	Královo Pole	99,4
18	42	Pod kaštany	Žabovřesky	99,4
19	290	Spolková	Zábrdovice	99,4
20	235	Líšeň-jih	Líšeň	99,3

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl neobydlených bytů z celku bytů

Hodnoty ukazatele *podíl neobydlených bytů z celku bytů* jsou v prostoru Brna zastoupeny relativně rovnoměrně. Alespoň v tom smyslu, že jeho maximální hodnoty můžeme najít jak v centru města, tak v neatraktivních čtvrtích jihovýchodního „vnitřního města“ (např. ZSJ *Soudní*), jakož i mezi reprezentanty bohatých lokalit (ZSJ *Vaňkovo náměstí* ze Stránic či ZSJ *Kamenomlýnská* z Pisárěk) jakož i periferních čtvrtích (Maloměřice, Kníničky, Heršpice, etc.).

Kartogram 26

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 26 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Neobydlené byty
1	155	Kociánka	Sadová	86,7
2	254	Pod Hády	Maloměřice	42,0
3	253	Jarní	Maloměřice	37,4
4	294	Výšina	Pisárky	34,5
5	262	Bosonohy-sever	Bosonohy	24,1
6	112	Vančurova	Židenice	22,0
7	191	Kníničky	Kníničky	21,9
8	47	Elišky Machové	Žabovřesky	21,3
9	23	Kamenomlýnská	Pisárky	20,2
10	289	Soudní	Zábrdovice	19,9
11	12	Kamenná	Štýřice	19,2
12	210	Řehákova	Horní Heršpice	19,2
13	53	Veslařská	Jundrov	18,6
14	201	Kejbaly	Bohunice	18,4
15	243	Mariánské údolí	Líšeň	18,1
16	140	Cimburkova-Antonína Macka	Ponava	17,5
17	20	Vinařská	Pisárky	16,7
18	108	Hněvkovského	Komárov	16,7
19	45	Kameníčková	Žabovřesky	16,6
20	261	Bosonohy-střed	Bosonohy	16,6

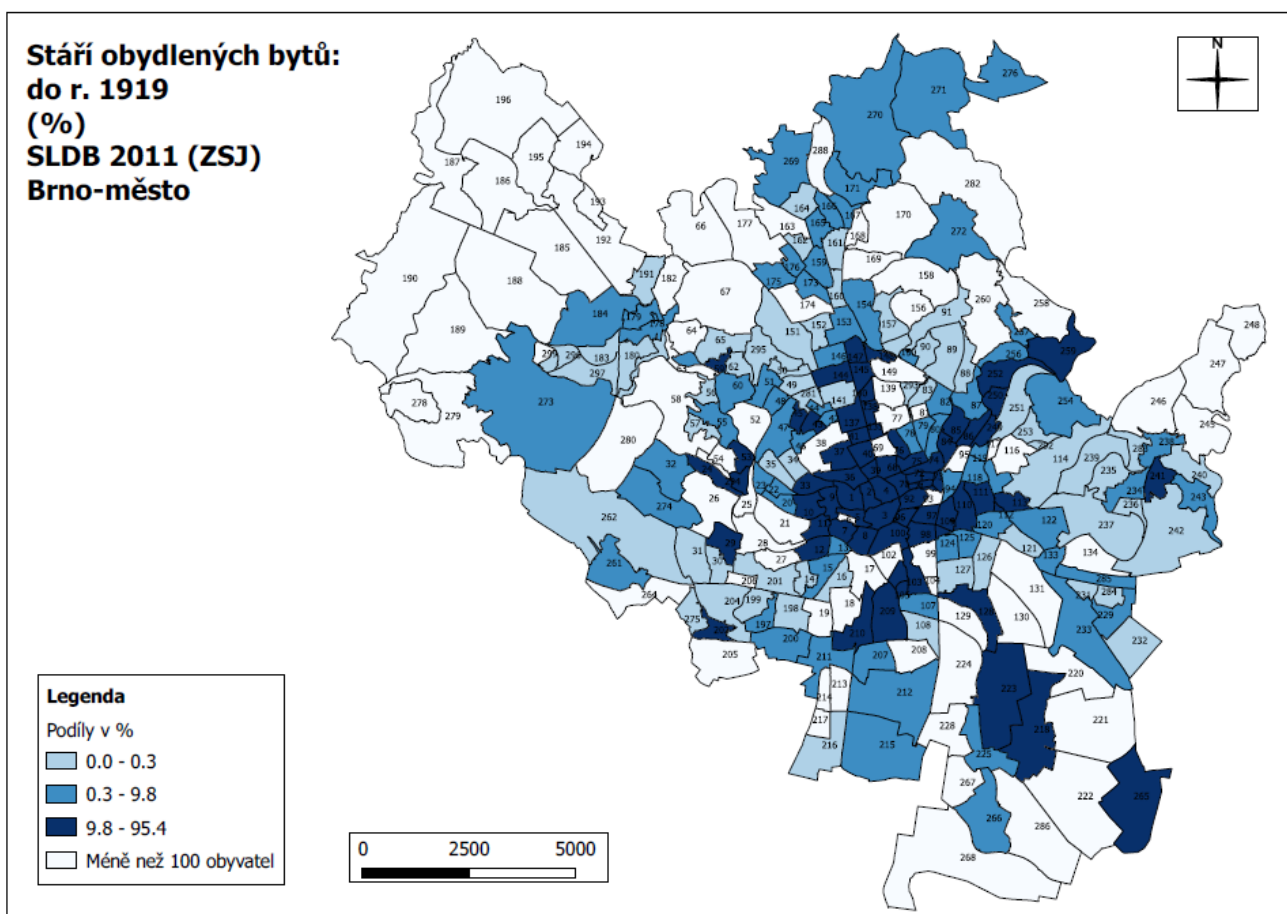
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Stáří obydlených bytů: období do r. 1919 (v %) ¹⁰

Byty podle stáří ukážeme ve třech časových obdobích. Dotyčnou trojici kartogramů lze chápat jako sekvenci časo(prostorových) snímků. Kartogramy plasticky ilustrují růst města v čase a současně expanzi výstavby do širšího prostoru.

Období první: do r. 1919. Z kartogramu je patrné, že nejvyšší podíly těchto nejstarších bytů najdeme v historickém jádru města a nejbližších vnitro-městských čtvrtích (Zábřdovice, Trnitá, Veverí, Ponava, Staré Brno a dále v Židenicích). Pozorujeme též pás území, linoucí se od centra města k severovýchodu až po Maloměřice a Obřany, jakož i méně výrazný pás území sahající od centra ke Královu Poli, případně si povšimneme některých území v jižní a jihovýchodní části města (Heršpice, Brněnské Ivanovice, Tuřany, Dvorská). Ovšem tabulka 27 jasně dokládá koncentraci nejstarších bytů v centru města.

Kartogram 27

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

¹⁰ V primárních datech SLDB nebylo možné uspořádat údaje o stáří/rekonstrukci bytů podle vlastního uvážení. Byty byly podle období výstavby již nějakým způsobem v primární matici dat slučovány. (Nebylo tedy například možné ostře odlišit výstavbu „před“ a „po“ roce 1990).

Tab. č. 27 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

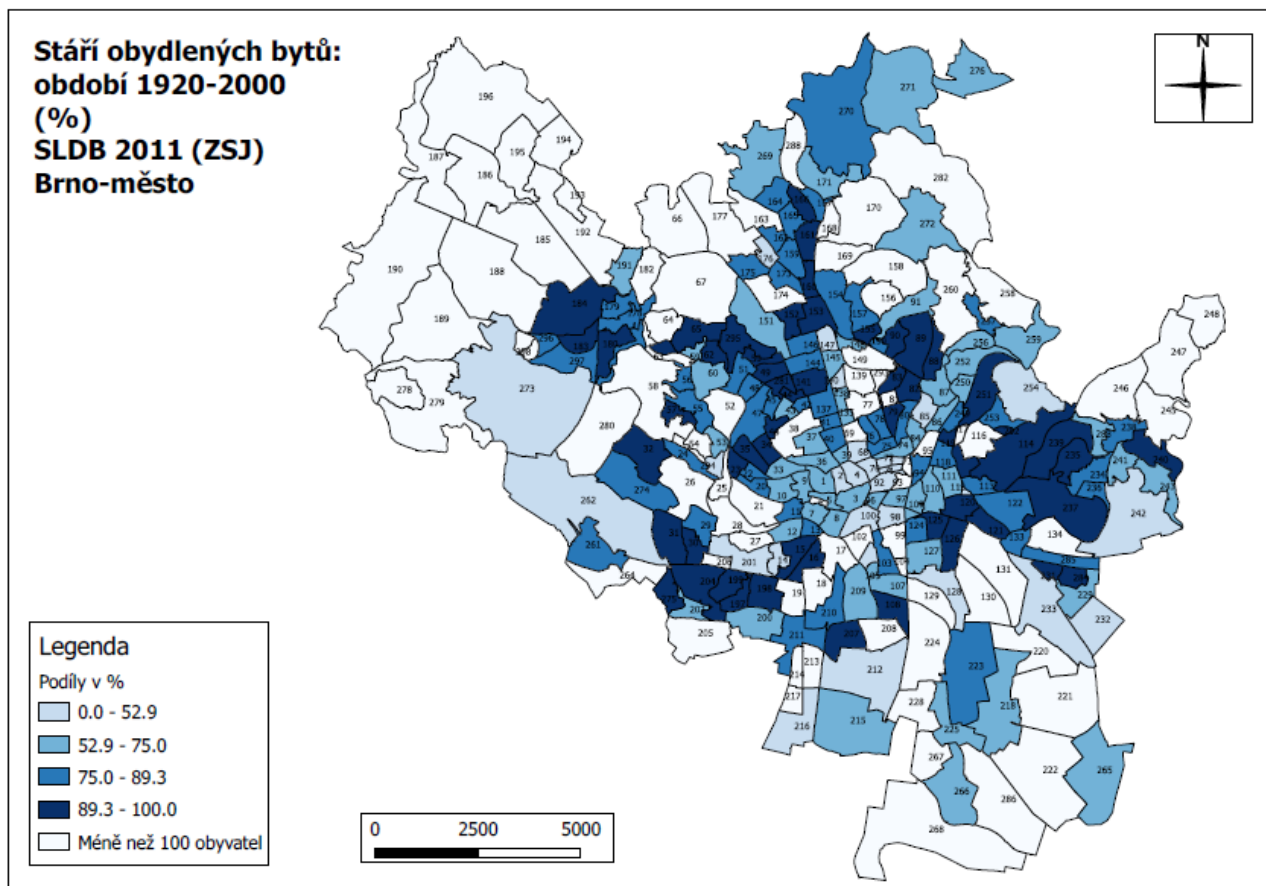
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Stáří bytů do r. 1919
1	73	Tkalcovská	Zábrdovice	95,4
2	4	Janáčkovo divadlo	Město Brno	68,3
3	106	Komárovská	Komárov	66,2
4	294	Výšina	Pisárky	61,1
5	68	Třída Kpt. Jaroše	Černá Pole	56,3
6	71	Bratislavská	Zábrdovice	55,5
7	289	Soudní	Zábrdovice	49,2
8	72	Hvězdová	Zábrdovice	48,9
9	290	Spolková	Zábrdovice	47,7
10	92	Špitálka	Zábrdovice	47,4
11	100	Přízova	Trnitá	46,9
12	70	Příční	Zábrdovice	43,2
13	140	Cimburkova-Ant. Macka	Ponava	42,4
14	2	Náměstí Svobody	Město Brno	42,0
15	3	Zelný trh	Město Brno	41,2
16	1	Brno-hrad Špilberk	Město Brno	39,1
17	36	Gorkého	Veveří	38,8
18	5	Pekařská	Staré Brno	37,0
19	74	Vranovská	Zábrdovice	36,8
20	85	Náměstí Republiky	Husovice	35,8

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Stáří obydlených bytů: období 1920–2000 (v %)

V druhém širokém období let 1920–2000 vidíme, jak se výstavba bytů prostorově rozpíná. Nejvyšších hodnot dosahují čtvrti vzdálenější od centra. Typicky jsou to (panelová) sídliště (např. ze Žabovřesk, Židenic, Lískovce, Černých Polí, Slatiny, Lesné, Vinohrad a Bystrce).

Kartogram 28

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 28 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

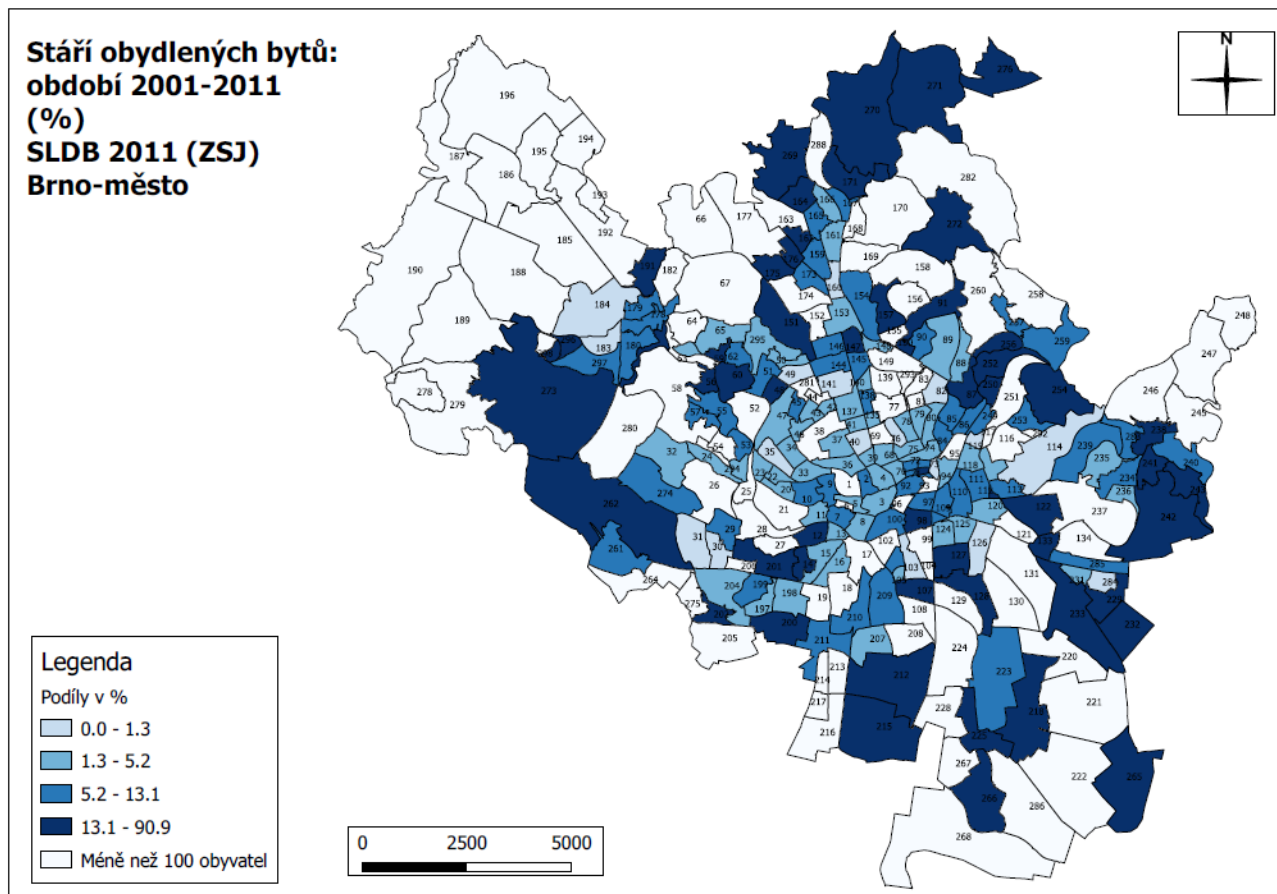
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Stáří bytů 1920 až 2001
1	251	Maloměřické nádraží	Maloměřice	100,0
2	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	100,0
3	292	Na mateří	Maloměřice	100,0
4	237	Pod Stránskou skalou	Líšeň	100,0
5	155	Kociánka	Sadová	100,0
6	49	Makovského náměstí	Žabovřesky	99,9
7	121	Sídlíště Juliánov	Židenice	99,9
8	275	Sevastopolská	Starý Lískovec	99,9
9	160	U Kuřimské	Řečkovice	99,7
10	152	Herčíkova	Královo Pole	99,7
11	30	Nový Lískovec-jih	Nový Lískovec	99,5
12	31	Kamenný vrch	Nový Lískovec	99,1
13	82	Krkoškova	Černá Pole	98,8
14	231	Tilhonova	Slatina	98,5
15	141	Vysoká škola veterinární	Královo Pole	98,4
16	83	Náměstí SNP	Černá Pole	98,4
17	88	Studená	Lesná	98,2
18	183	Vejrostova	Bystrc	98,2
19	114	Vinohrady	Židenice	97,9
20	79	Demlova	Černá Pole	97,2

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Stáří obydlených bytů: období 2001–2011 (v %)

A konečně ve třetím období výstavby bytů, v letech 2001–2011, jsme svědky další prostorové expanze růstu města. Kartogram dokládá přesun těžiště výstavby bytů na periferii. V převážné části lokalit uvedených v tabulce 29 nacházíme mix jak rodinných, tak i bytových domů (výjimkou je ZSJ *Kamechy-východ* se 100 % bytů v bytových domech).

Kartogram 29

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 29 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

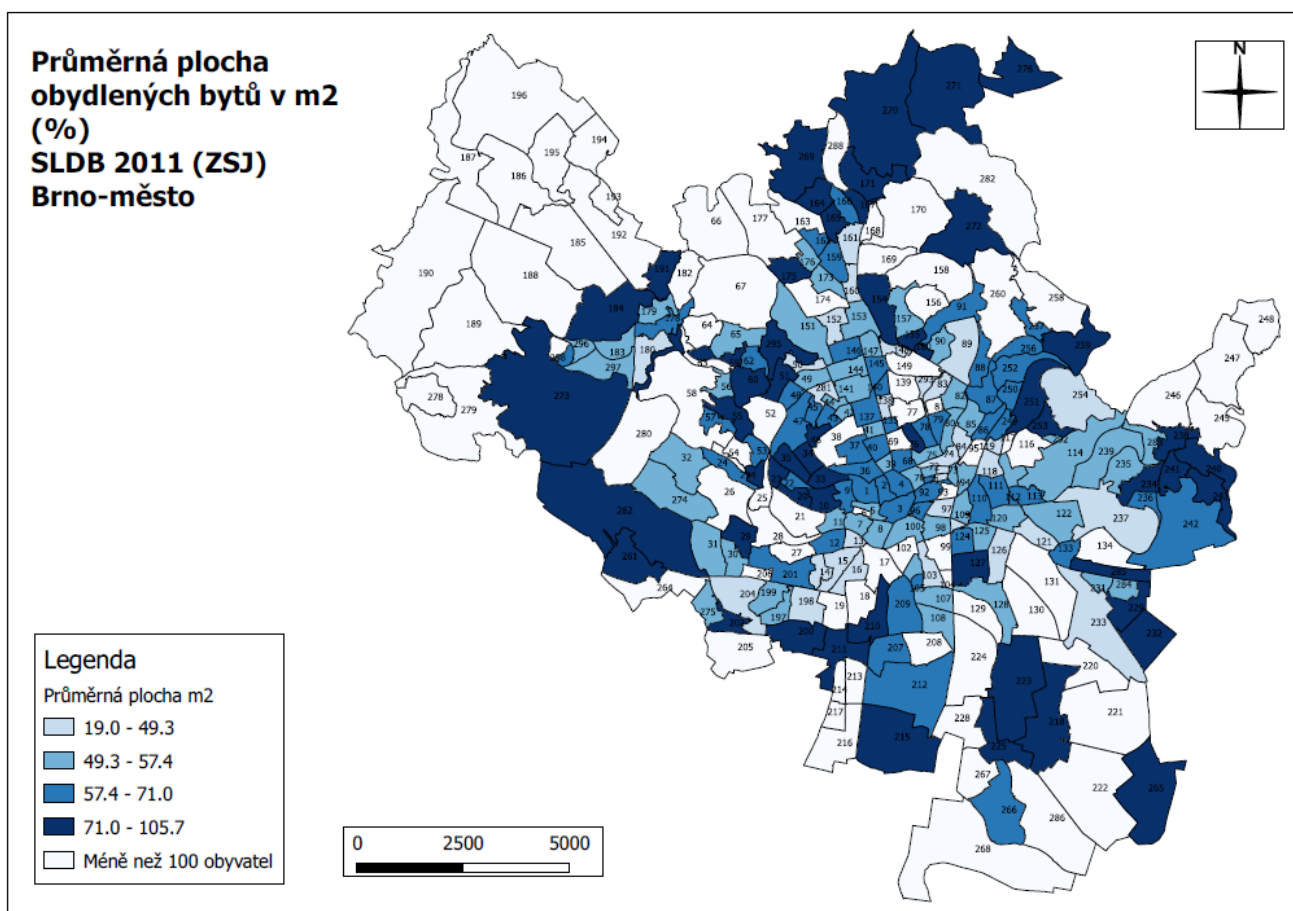
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Stáří bytů 2001 až 2011
1	298	Kamechy-východ	Bystrc	90,9
2	176	Kytnerova	Medlánky	90,1
3	14	Stráň	Štýřice	76,7
4	242	Holzova	Líšeň	58,8
5	232	Šlapanická trať	Slatina	57,5
6	212	Dolní Heršpice	Dolní Heršpice	49,8
7	254	Pod Hády	Maloměřice	48,7
8	128	Faměrovo náměstí	Černovice	42,6
9	191	Kníničky	Kníničky	41,6
10	273	Žebetín	Žebetín	41,5
11	262	Bosonohy-sever	Bosonohy	37,9
12	276	Útěchov	Útěchov u Brna	31,6
13	98	Masná	Trnitá	31,1
14	272	Soběšice-jih	Soběšice	30,3
15	269	Ivanovice	Ivanovice	30,0
16	147	Mojmírovo náměstí	Královo Pole	28,6
17	60	Jundrovská	Komín	27,1
18	289	Soudní	Zábrdovice	27,1
19	229	Přemyslovo náměstí	Slatina	26,4
20	91	Loosova	Lesná	25,3

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Průměrná plocha obydlených bytů v m²

Kartogram s nejvyššími hodnotami *průměrné plochy bytů* se (v souladu s očekáváním) podobá kartogramu s *podílem bytů v rodinných domech*. Největší průměrné plochy bytů tedy převážně nacházíme na periferii Brna ve čtvrtích rodinných domů (s tím ladí fakt, že maxima ukazatele [tab. 30] najdeme v Ivanovicích a Útěchově). Vysoké hodnoty ploch bytů zaznamenáváme i blíže k centru města ve čtvrtích s vysokým sociálním statutem: ve vilové čtvrti Stránice a navazujících plochách Pisárek a Starého Brna (ZSJ *Žlutý kopec*) a též v severněji položených lokalitách Jundrova, Žabovřesk a Komína. Z grafu 6 plyne, že rozložení ZSJ optikou průměrné velikosti plochy bytu je relativně rovnoměrné.

Kartogram 30

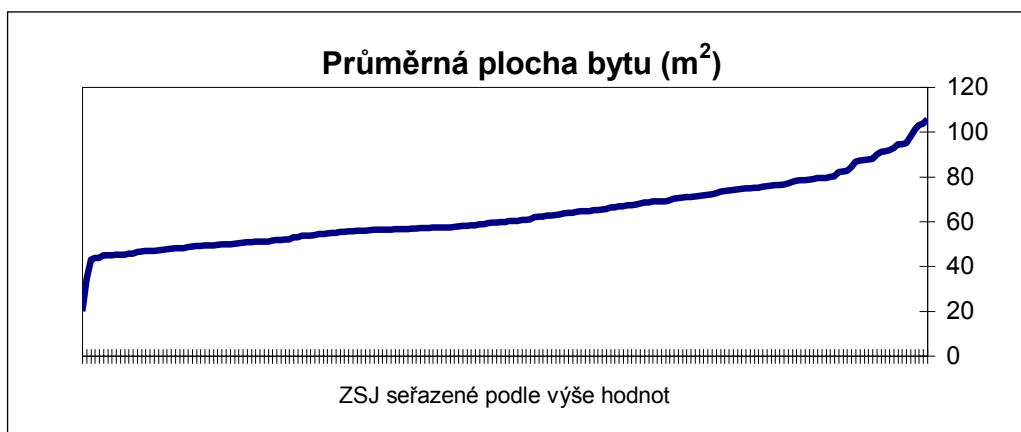
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 30 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	Průměrná plocha bytů
1	269	Ivanovice	Ivanovice	105,7
2	276	Útěchov	Útěchov u Brna	103,7
3	295	U vodárny	Žabovřesky	102,9
4	262	Bosonohy-sever	Bosonohy	101,0
5	251	Maloměřické nádraží	Maloměřice	97,8
6	265	Dvorska	Dvorska	95,1
7	272	Soběšice-jih	Soběšice	94,6
8	215	Přízřenice	Přízřenice	94,4
9	200	Pomologicky ústav	Bohunice	92,8
10	171	Tumaňanova	Mokrá Hora	91,8
11	270	Jehnice	Jehnice	91,3
12	271	Ořešín	Ořešín	91,2
13	164	Žilkova	Řečkovice	89,9
14	294	Výšina	Pisárky	87,9
15	191	Kníničky	Kníničky	87,7
16	259	Hradiska	Obřany	87,4
17	127	Léčebný ústav	Černovice	87,2
18	232	Šlapanická trať	Slatina	86,8
19	253	Jarní	Maloměřice	84,4
20	33	Vaňkovo náměstí	Stránice	82,5

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Graf č. 6

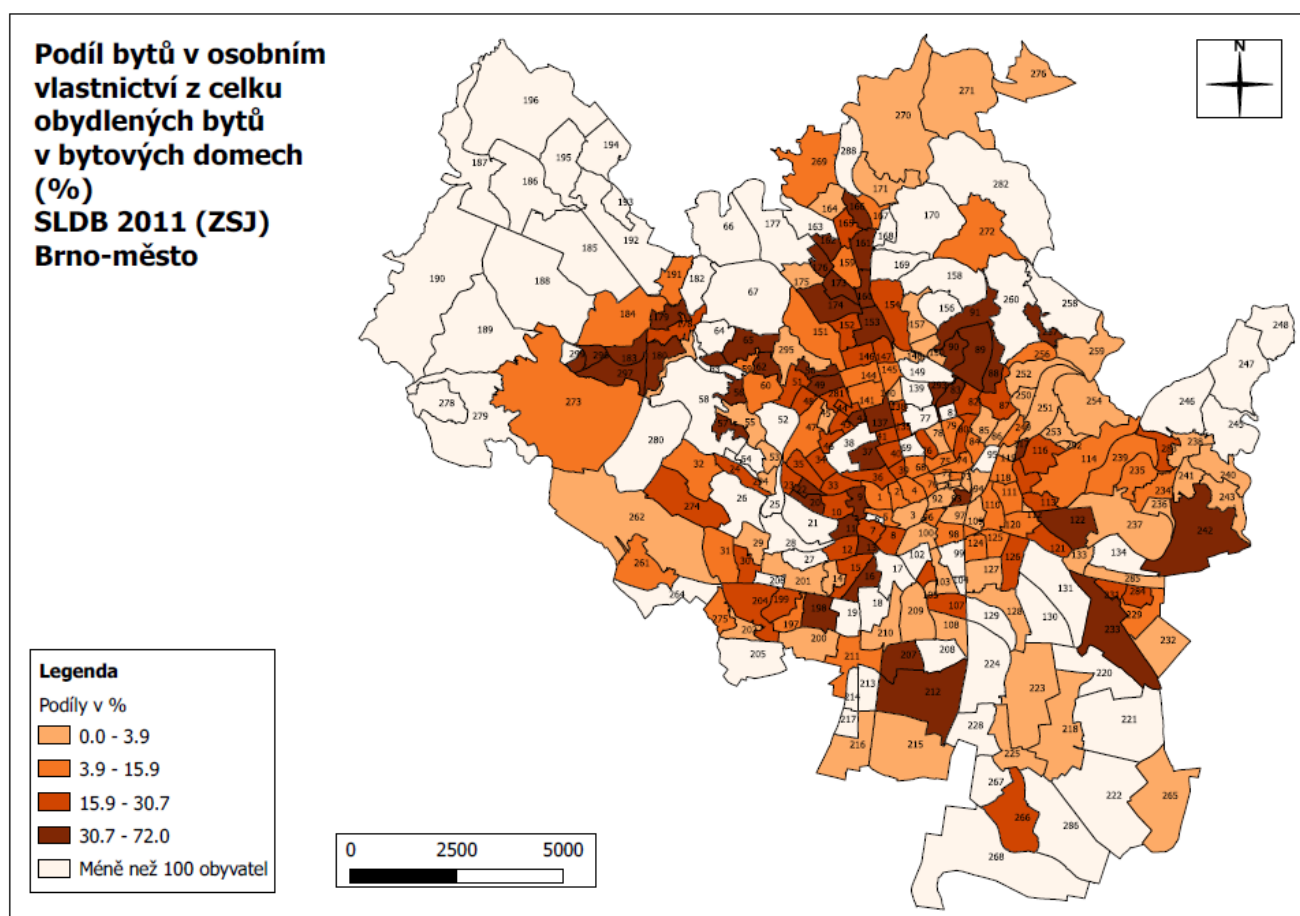
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl bytů v osobním vlastnictví z celku obydlených bytů v bytových domech

Podívejme se v následujících třech ukazatelích na právní důvody užívání bytu v bytových domech¹¹.

Prostorové rozložení bytů užívaných v **osobním vlastnictví** v *bytových domech* se jeví (například na rozdíl od bytů v rodinných domech) jako relativně rovnoměrné. Nejvyšší koncentrace přitom nalézáme mimo historické centrum města (to je, jak ukážeme vzápětí, doménou nájemního bydlení). Z tabulky 31 je patrné, že nejvyšší podíly bytů v osobním vlastnictví najdeme typicky v lokalitách se sídlištní výstavbou.

Kartogram 31

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

¹¹ Ukazatel se opírá o analýzu otázky z „Bytového listu“ SLDB 2011 „Právní důvod užívání bytu“. Varianty odpovědi mohly být: (1) byt ve vlastním domě; (2) byt v osobním vlastnictví; (3) jiné bezplatné užívání bytu; (4) byt nájemní; (5) byt družstevní; (6) jiný důvod užívání bytu.

Právní důvod užívání bytu charakterizuje status užívání z hlediska uživatele bytu. Byt v osobním vlastnictví je byt, jehož uživatel je samostatně veden v katastru nemovitostí jako vlastník jednotky. Byt nájemní je užíván na základě nájemní smlouvy, zahrnuje i případy osob bydlících v podnájmu v pronajatém bytě. Byt družstevní je byt ve vlastnictví družstva, přičemž uživatel bytu je současně členem družstva. (Vysvětlivky SLDB 2011)

Tab. č. 31 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

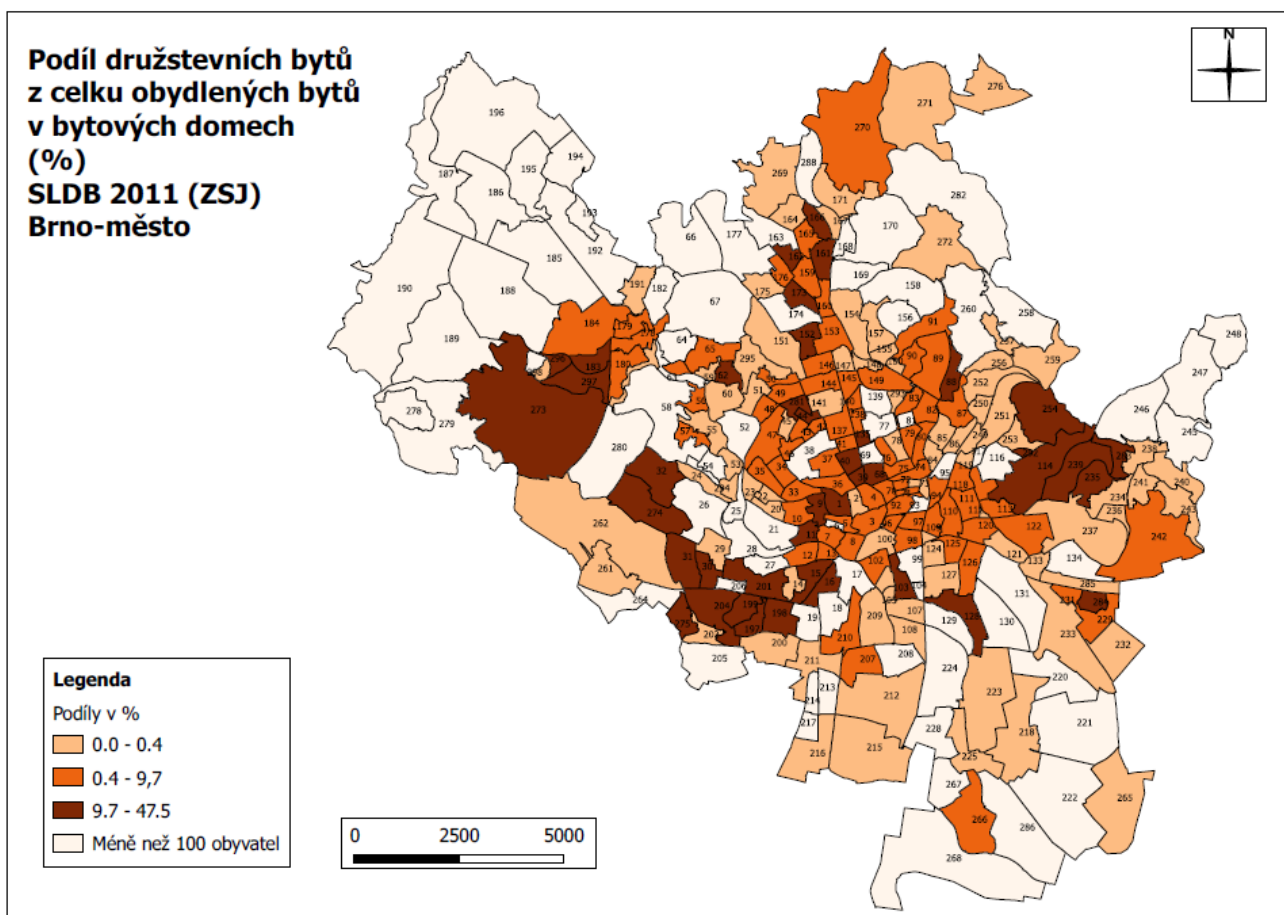
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Vlastníci bytů v bytových domech
1	293	Nad cihelnou	Černá Pole	72,0
2	233	Tuřanka	Slatina	70,6
3	298	Kamechy-východ	Bystrc	70,6
4	166	Sídliště Hapalova	Řečkovice	66,7
5	176	Kytnerova	Medlánky	62,9
6	22	Neumannova	Pisárky	62,8
7	49	Makovského náměstí	Žabovřesky	59,9
8	90	Slavičkova-Ibsenova	Lesná	58,6
9	198	Ukrajinská	Bohunice	54,5
10	65	Komín-sever	Komín	54,0
11	57	Jundrov-jih	Jundrov	53,8
12	89	Heleny M. Haškova	Lesná	53,8
13	56	Jundrov-sever	Jundrov	53,6
14	88	Studená	Lesná	52,4
15	161	Sídliště Žitná Kuřimská	Řečkovice	51,7
16	162	Družstevní	Řečkovice	51,7
17	50	Žabovřesky-sever	Žabovřesky	50,9
18	91	Loosova	Lesná	49,5
19	16	Vsetínská	Štýřice	49,2
20	242	Holzova	Líšeň	49,2

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl družstevních bytů z celku obydlených bytů v bytových domech

Následující kartogram potvrzuje to, co čtenář patrně očekává - nerovnoměrné rozložení podílů **družstevních bytů** na ploše města. Charakter rozložení hodnot je vyobrazen v grafu 7 pod tabulkou 32. Křivka grafu se blíží tvaru „L“; ve velkém podílu ZSJ je tedy hodnota nulová, zatímco v (pravém) konci grafu hodnoty strmě narůstají. Z důvodu nerovnoměrného rozložení jevu pracujeme v následujícím kartogramu pouze s třemi kategoriemi a nikoli se čtyřmi. Z kartogramu i tabulky „Top 20“ plyne, že nejvyšší podíly družstevních bytů najdeme na jihozápadním a východním okraji města, převážně v zástavbě sídlištního typu. (Na jihozápadě zejména ve Starém Lískovci a Novém Lískovci a Bohunicích a na východě města pak v sídlišti Vinohrady a Líšeň.)

Kartogram 32

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 32 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Byty v družstevním vlastnictví
1	292	Na mateří	Maloměřice	47,4
2	197	Bohunice-střed	Bohunice	45,0
3	31	Kamenný vrch	Nový Lískovec	44,9
4	199	Okrouhlá	Bohunice	42,6
5	44	Chládkova	Žabovřesky	37,7
6	275	Sevastopolská	Starý Lískovec	35,7
7	254	Pod Hády	Maloměřice	34,2
8	30	Nový Lískovec-jih	Nový Lískovec	34,1
9	114	Vinohrady	Židenice	33,3
10	296	Teyschlova	Bystrc	27,5
11	204	Mikuláškovo náměstí	Starý Lískovec	27,2
12	235	Líšeň-jih	Líšeň	21,4
13	40	U stadionu	Veveří	21,0
14	32	Kohoutovice-sever	Kohoutovice	20,8
15	128	Faměrovo náměstí	Černovice	20,7
16	162	Družstevní	Řečkovice	20,7
17	15	Havlenova	Štýřice	20,4
18	198	Ukrajinská	Bohunice	20,3
19	239	Líšeň-sever	Líšeň	20,2
20	201	Kejbaly	Bohunice	20,0

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Graf č. 7

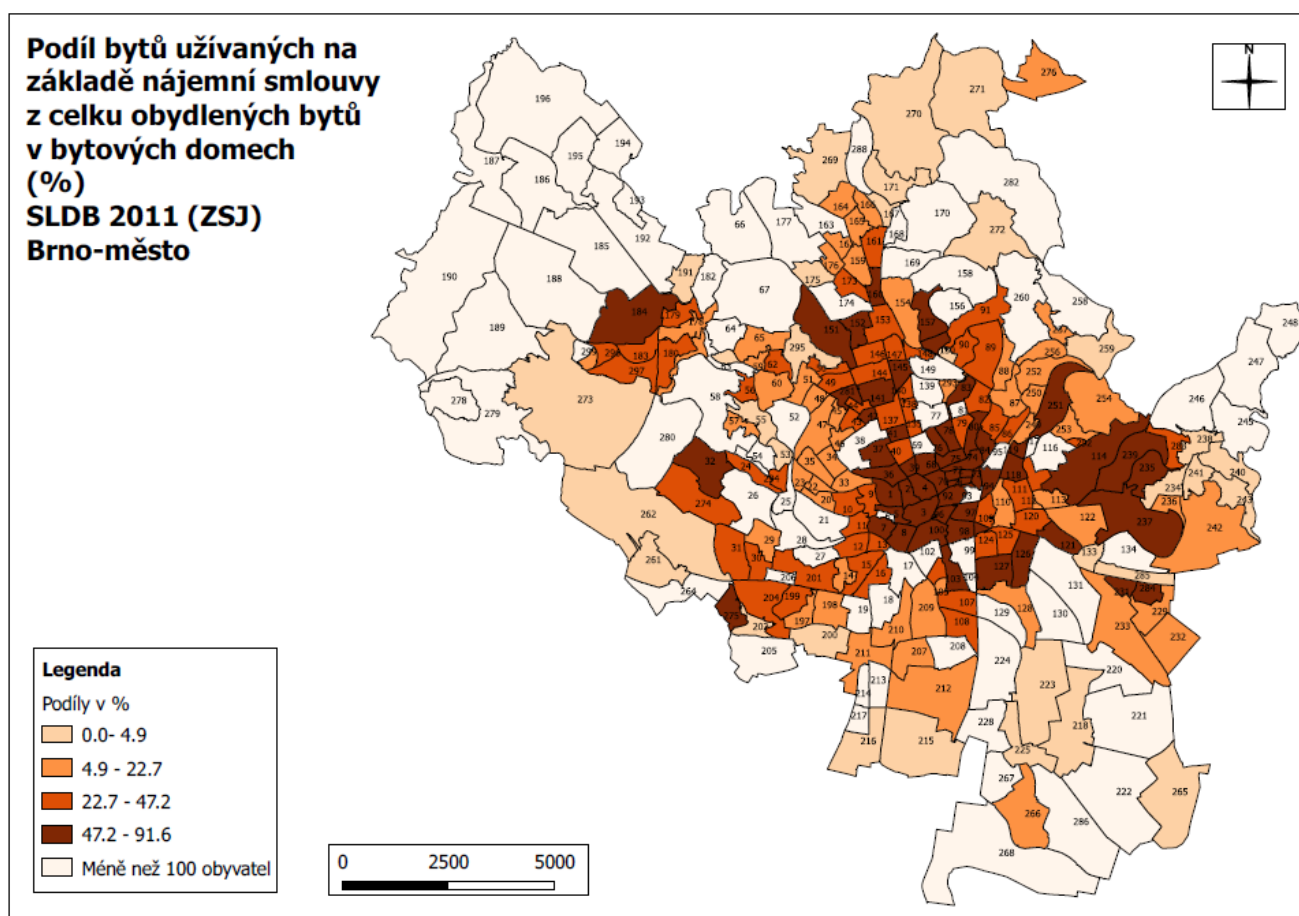

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl bytů užívaných na základě nájemní smlouvy z celku obydlených bytů v bytových domech

V kontrastu k předchozím dvěma typům právních důvodů k užívání bytu v bytových domech (tedy u „vlastníků bytů v bytových domech“ a „družstevníků“) pozorujeme v případě bytů užívaných na základě **nájemní smlouvy** zřetelnou koncentraci v historickém centru města a k němu přilehlých, respektive blízkých čtvrtích (Zábřovice, Trnitá, Komárov, Černá Pole, Židenice). Souvislejší území s vyššími koncentracemi nájemních bytů pozorujeme také v Králově Poli a Líšni. Pro okrajové části Brna jsou (s výjimkou jmenované Líšně resp. specifického ZSJ *Maloměřické nádraží*) naopak typičtější nižší podíly nájemních bytů.

Kartogram 33

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 33 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

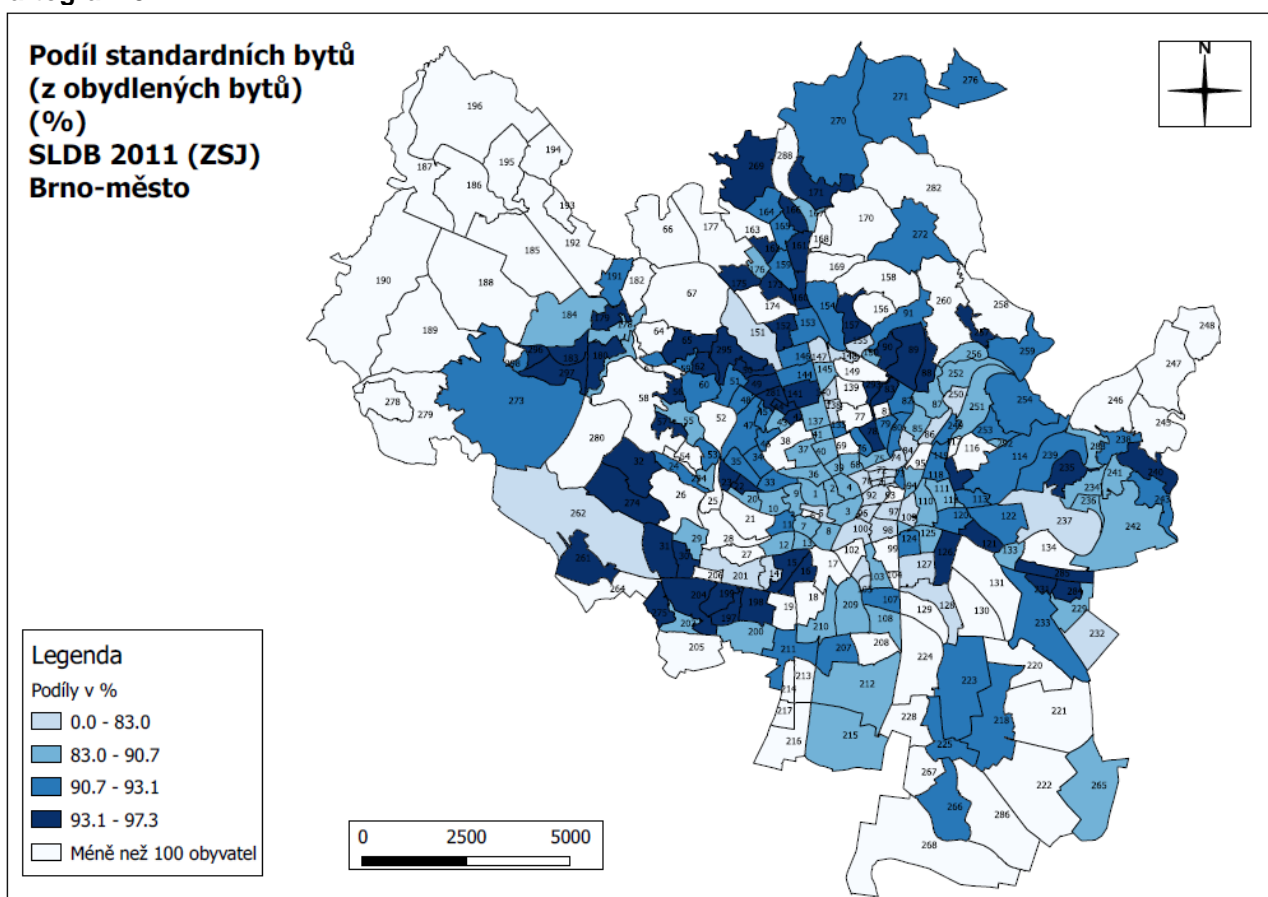
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Byty užívané na základě nájemní smlouvy
1	73	Tkalcovská	Zábřdovice	91,6
2	141	Vysoká škola veterinární	Královo Pole	88,1
3	251	Maloměřické nádraží	Maloměřice	83,3
4	119	Markéty Kuncové	Židenice	82,9
5	3	Zelný trh	Město Brno	80,0
6	4	Janáčkovo divadlo	Město Brno	76,6
7	123	Tržní	Černovice	75,3
8	290	Spolková	Zábřdovice	74,7
9	103	Brněnská	Komárov	74,0
10	2	Náměstí Svobody	Město Brno	74,0
11	237	Pod Stránskou skalou	Líšeň	72,1
12	72	Hvězdová	Zábřdovice	70,8
13	74	Vranovská	Zábřdovice	70,6
14	96	Skořepka	Trnitá	68,8
15	97	Stavební	Trnitá	67,3
16	126	Kneslova	Černovice	67,3
17	1	Brno-hrad Špilberk	Město Brno	65,0
18	75	Hoblíkova	Černá Pole	64,7
19	71	Bratislavská	Zábřdovice	64,2
20	121	Sídlíště Juliánov	Židenice	63,1

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl standardních bytů (z obydlených bytů)¹²

Nejvyšší hodnoty ukazatele *standardních* bytů v kartogramu identifikujeme ponejvíce v lokalitách vzdálenějších od centra města. Četnější je přitom jejich výskyt v severních a západních sektorech města, nežli na jihu a jihovýchodně od centra. Souvislejší pás ZSJ s vysokým podílem standardních bytů pozorujeme severozápadně od centra; počíná lokalitami Králova Pole a Žabovřesk a vede až po Komín. Západně a jihozápadně od centra pak je to spojitě území, začínající Kohoutovicemi a táhnoucí se skrz Nový Lískovec, Starý Lískovec a Bohunice až ke Štýřicím. Na severu od centra je to jednak pruh území vycházející z Králova Pole a směřující severně až do Ivanovic. Severovýchodně od centra běží o lokality Černých Polí a Lesné. **Nejnižší hodnoty** v kartogramu nalézáme (podle očekávání) ve spojitě území katastrů Zábrdovic a Trnité. Charakter řady ZSJ v tabulce „nejnižšího zastoupení jevu“ (Tab. 34b) ovlivňuje existence specifické zástavby (domovy pro seniory, ubytovny, etc.), například ZSJ *Kociánka*. Ovšem figurují zde i ZSJ s běžnou bytovou zástavbou (*Soudní, Přízova, Bratislavská, Hvězdová*, etc.)

Kartogram 34

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

¹² Původně jsme zamýšleli pracovat s ukazatelem „**substandardních bytů**“ (tedy **bytů se sníženou kvalitou**). V primární matici dat však tento údaj nebyl k dispozici, bylo třeba jej dopočítat. Při dopočtu („celkový počet obydlených bytů v domech“ minus „standardní byty celkem“) však výsledný součet „substandardních bytů“ za všechny ZSJ převyšoval hodnotu, udávanou za celek Brna. Nové zadání datového souboru v ČSÚ by práci neúměrně zdrželo, proto se uchylujeme k údajům o **standardních** bytech. Připojujeme však tabulku zobrazující také „opačný konec“ kontinua (Tab. 34b). Současně upozorňujeme, že data mohou být zatížena nepřesností.

Tab. č. 34a Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Standardní byty
1	152	Herčíkova	Královo Pole	97,3
2	30	Nový Lískovec-jih	Nový Lískovec	97,0
3	275	Sevastopolská	Starý Lískovec	96,8
4	160	U Kuřimské	Řečkovice	96,8
5	198	Ukrajinská	Bohunice	96,7
6	204	Mikulášskovo náměstí	Starý Lískovec	96,7
7	183	Vejrostova	Bystrc	96,6
8	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	96,6
9	78	Vysoká škola zemědělská	Černá Pole	96,4
10	83	Náměstí SNP	Černá Pole	96,3
11	285	Hviezdoslavova	Slatina	96,3
12	90	Slavičkova-Ibsenova	Lesná	96,1
13	89	Heleny Malířové-Haškova	Lesná	96,1
14	199	Okrouhlá	Bohunice	96,1
15	49	Makovského náměstí	Žabovřesky	96,1
16	284	Slatina-sídliště	Slatina	96,1
17	157	Kociánka-Hamerláky	Sadová	96,0
18	240	Kostelíček	Líšeň	95,7
19	62	Pastviny	Komín	95,7
20	121	Sídliště Juliánov	Židenice	95,6

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 34b Lokality s nejnižším zastoupením jevu: „Bottom 20“ ZSJ

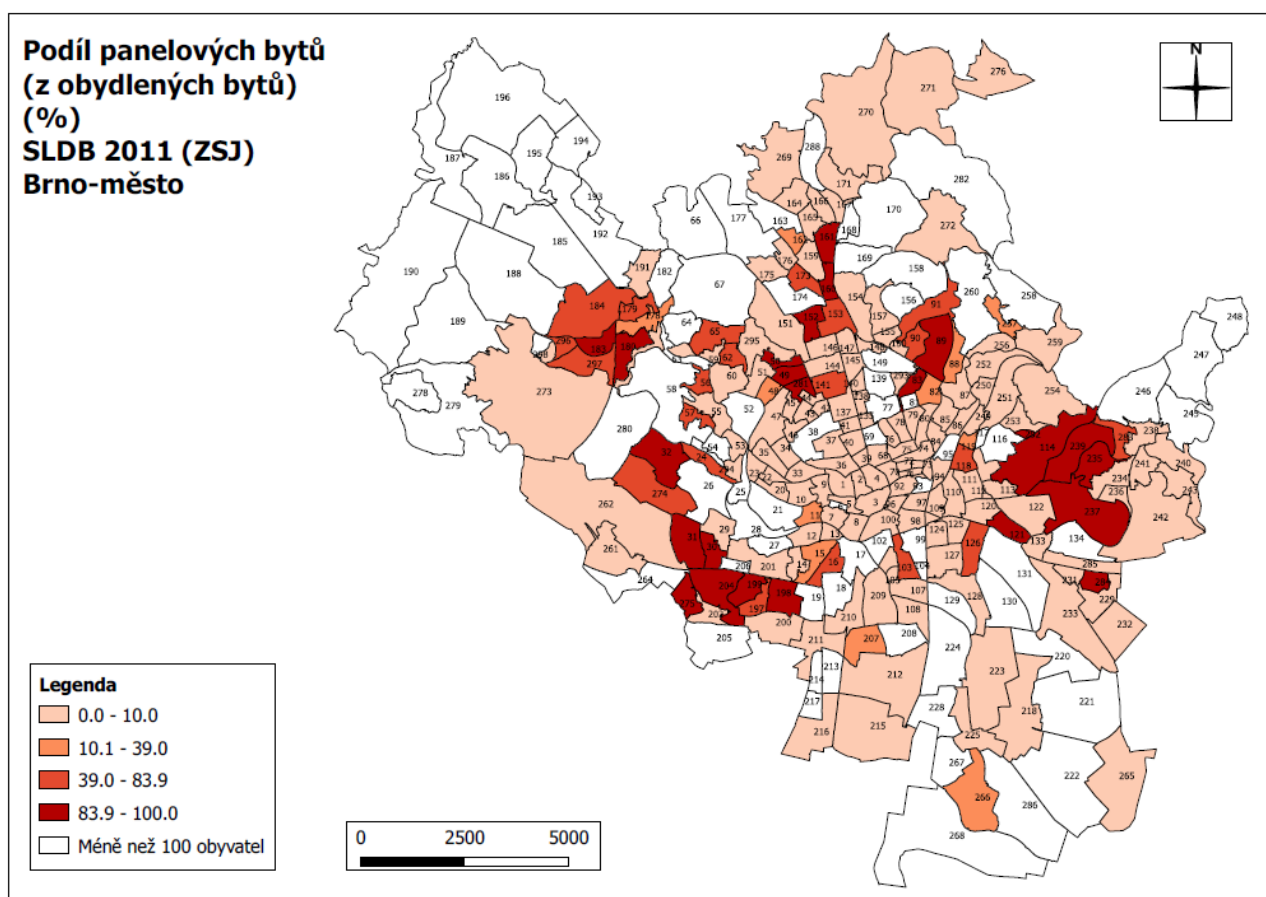
Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Standardní byty
1	14	Stráň	Štýřice	10,0
2	148	Křížíkova	Královo Pole	42,9
3	289	Soudní	Zábrdovice	45,8
4	127	Léčebný ústav	Černovice	50,0
5	155	Kociánka	Sadová	50,0
6	100	Přízova	Trnitá	59,8
7	92	Špitálka	Zábrdovice	60,5
8	201	Kejbaly	Bohunice	62,5
9	71	Bratislavská	Zábrdovice	65,4
10	97	Stavební	Trnitá	71,0
11	232	Šlapanická trať	Slatina	72,5
12	72	Hvězdová	Zábrdovice	73,5
13	151	Pod Palackého vrchem	Královo Pole	74,0
14	290	Spolková	Zábrdovice	76,0
15	86	Bratři Mrštíků	Husovice	76,4
16	106	Komárovská	Komárov	76,8
17	250	Selská	Maloměřice	77,2
18	109	Životského	Židenice	77,5
19	140	Cimburkova-Ant. Macka	Ponava	78,3
20	237	Pod Stránskou skalou	Líšeň	78,4

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl panelových bytů z obydlených bytů

Panelová sídliště začala být zasazována do městské tkáně až zhruba od poloviny 20. století, také proto jsou podíly panelových bytů v prostoru Brna rozloženy velmi nerovnoměrně (viz graf 8). Graf též signalizuje masivní koncentraci tohoto typu výstavby u malé části ZSJ. V řadě případů zástavba sestává téměř výhradně z panelových bytů. Lokality s maximálním podílem panelových bytů utvářejí v kartogramu nepravidelný přerušovaný „prsteneček“ položený ve větší vzdálenosti kolem centra města. Na jihozápadě od centra to jsou Bohunice, Starý a Nový Lískovec, téměř plynule na ně navazuje západněji položená výstavba v Kohoutovicích. Severozápadním směrem od centra pak identifikujeme sídliště v Bystrci, Komíně a Jundrově. Velmi těsně k nim přiléhají sídliště v Žabovřeskách, na dosah severněji pak leží výstavba v Králově Poli (ZSJ *Herčíkova* etc.), Řečkovicích a Medlánkách. Pomyslný prsteneček uzavírají sídlištní lokality Černých Polí, Lesné a konečně na východě od centra i rozsáhlé sídliště líšeňské a židenické (ZSJ *Vinohrady*). Jižně od centra města zmíněný prsteneček řídne.

Kartogram 35

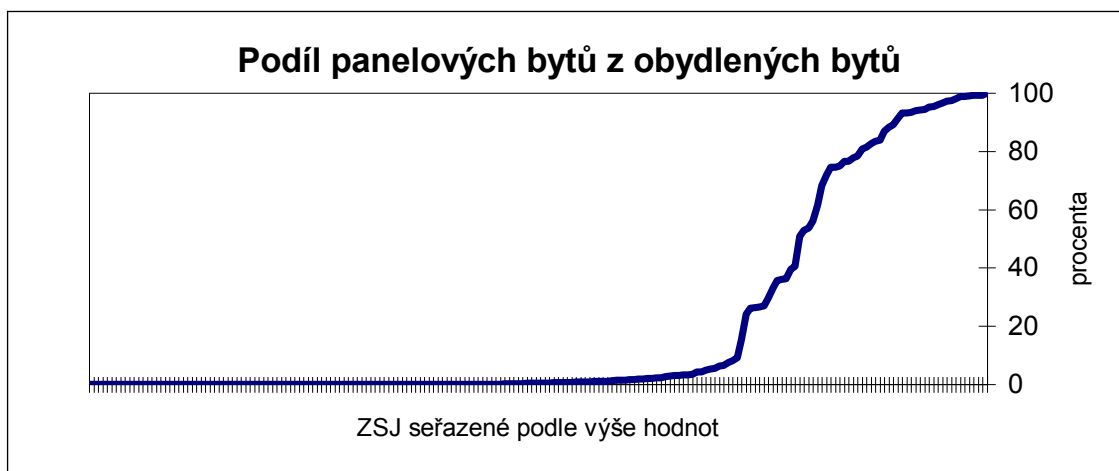
Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 35 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Byty v panelových domech
1	292	Na mateřích	Maloměřice	100,0
2	49	Makovského náměstí	Žabovřesky	99,3
3	275	Sevastopolská	Starý Lískovec	99,2
4	237	Pod Stránskou skalou	Líšeň	99,1
5	198	Ukrajinská	Bohunice	99,1
6	183	Vejrostova	Bystrc	98,9
7	30	Nový Lískovec-jih	Nový Lískovec	98,8
8	83	Náměstí SNP	Černá Pole	98,0
9	114	Vinohrady	Židenice	97,4
10	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	97,2
11	199	Okrouhlá	Bohunice	96,6
12	160	U Kuřimské	Řečkovice	96,0
13	121	Sídliště Juliánov	Židenice	95,3
14	204	Mikuláškovo náměstí	Starý Lískovec	95,2
15	284	Slatina-sídliště	Slatina	94,4
16	235	Líšeň-jih	Líšeň	94,0
17	180	Bystrc-jih	Bystrc	93,9
18	152	Herčíkova	Královo Pole	93,4
19	32	Kohoutovice-sever	Kohoutovice	93,1
20	31	Kamenný vrch	Nový Lískovec	93,0

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Graf č. 8

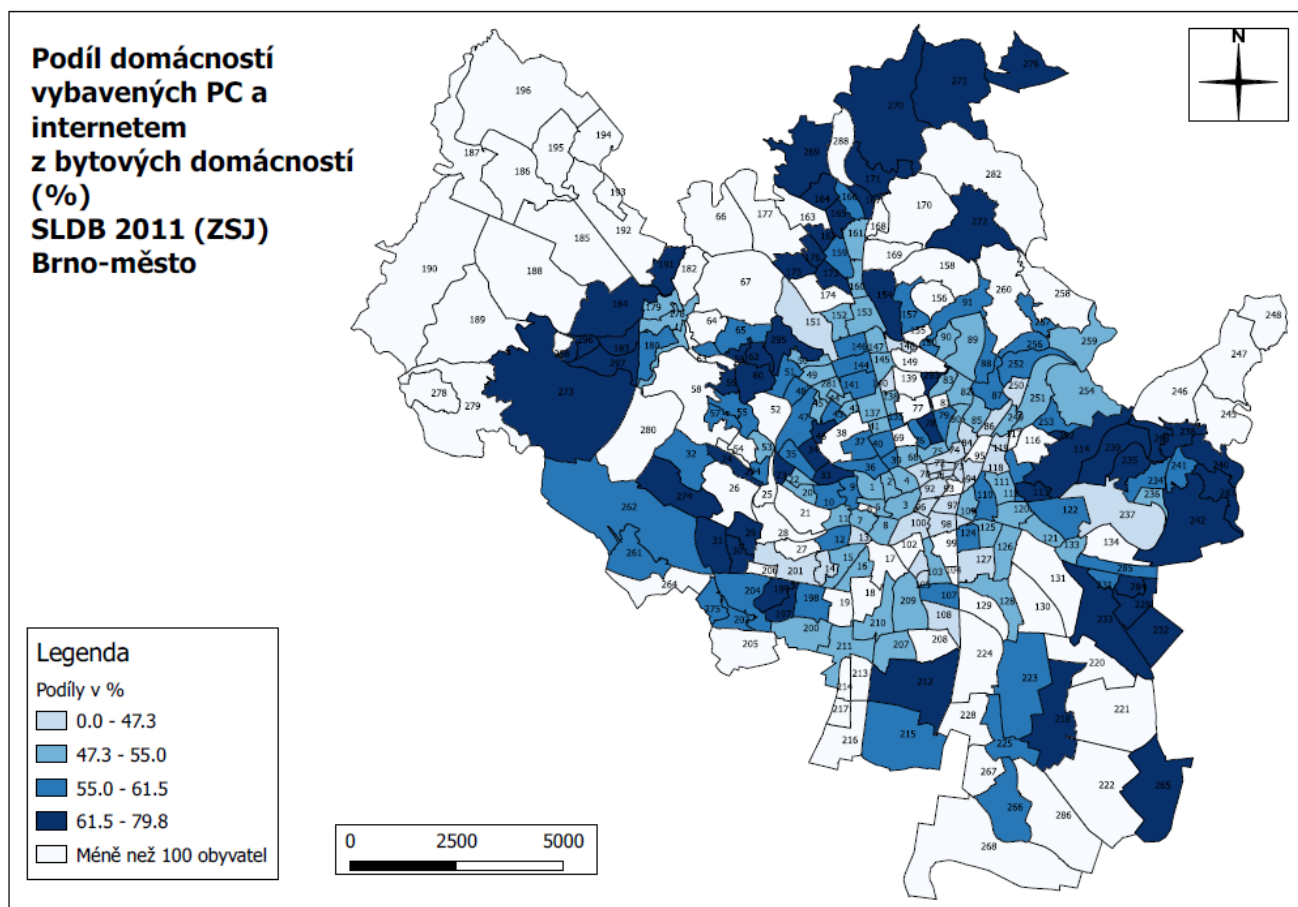

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Podíl domácností vybavených PC a internetem z bytových domácností

Kartogram vybavenosti brněnských domácností počítačem a internetem nabízí pěkně čitelný prostorový vzorec: nejvyšší podíly této vybavenosti pozorujeme na okrajích města a sporadicky též v některých čtvrtích s vyšším sociálním statusem (Stránice, Černá Pole). Dominanci periferie v tomto ohledu dobře ilustruje tabulka 36. Naopak nejnižší hodnoty vybavenosti identifikujeme (kromě specifických ZSJ typu *Kociánka* či *Vídeňská-jih*) v často jmenované dvojici katastrů s nízkým sociálním statusem, Zábrdovicích a Trnitě (nejnižší hodnotu v tomto území nese ZSJ *Soudní*, 17 %).

Kartogram 36

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

Tab. č. 36 Lokality s nejvyšším zastoupením jevu: „Top 20“ ZSJ

Pořadí	Č_UO	Název ZSJ	Část obce / katastr	% Byty s PC a internetem
1	276	Útěchov	Útěchov u Brna	79,8
2	240	Kostelíček	Líšeň	76,6
3	176	Kytnerova	Medlánky	75,3
4	298	Kamechy-východ	Bystrc	74,0
5	269	Ivanovice	Ivanovice	73,7
6	242	Holzova	Líšeň	71,8
7	31	Kamenný vrch	Nový Lískovec	70,8
8	296	Teyschlova	Bystrc	70,7
9	164	Žilkova	Řečkovice	70,6
10	197	Bohunice-střed	Bohunice	70,2
11	233	Tuřanka	Slatina	70,1
12	272	Soběšice-jih	Soběšice	69,8
13	184	Rakovec	Bystrc	69,2
14	292	Na mateří	Maloměřice	69,2
15	270	Jehnice	Jehnice	68,6
16	235	Líšeň-jih	Líšeň	68,5
17	295	U vodárny	Žabovřesky	68,2
18	283	Líšeň-východ	Líšeň	68,2
19	114	Vinohrady	Židenice	67,9
20	171	Tumaňanova	Mokrá Hora	67,5

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

5. Vícedimenzionální analýza prostorové struktury Brna

Shluková analýza - charakteristika metody

Při řešení této úlohy se opíráme o tzv. *clusterovou* (shlukovou) analýzu. Shluková analýza patří mezi *multivariační techniky* analýzy dat a slouží k identifikaci seskupování dat. Využívána je zejména v případech, kdy chceme klasifikovat „objekty“ (ZSJ) do skupin či kategorií, ale neznáme předem ani počet kategorií, ani počty případů, které je mají naplňovat. (Applications 1998: 293) Logika klasifikace pracuje tak, že jsou vyhledávány shluky jednotek, které jsou *uvnitř co nejvíce podobné a mezi sebou co nejvíce odlišné*. Jinými slovy, hledáme relativně homogenní skupiny *základních sídelních jednotek*. Obecně je shluková analýza dobrou technikou explorace dat, platí-li předpoklad, že data nejsou celkově homogenní. A jak potvrzují informace z našich kartogramů, tabulek a grafů, tato podmínka jistě platí.

Indikátory vstupující do shlukové analýzy

Do shlukové analýzy¹³ jsme vybrali proměnné, jež nesou informaci o *věkové, vzdělanostní, profesní a rodinné* struktuře obyvatel a dále o kvalitě a typu bydlení (*typ domu, rozloha bytu, kvalita bytu a vybavení bytu internetem*). Konkrétně jsou to následující ukazatele:

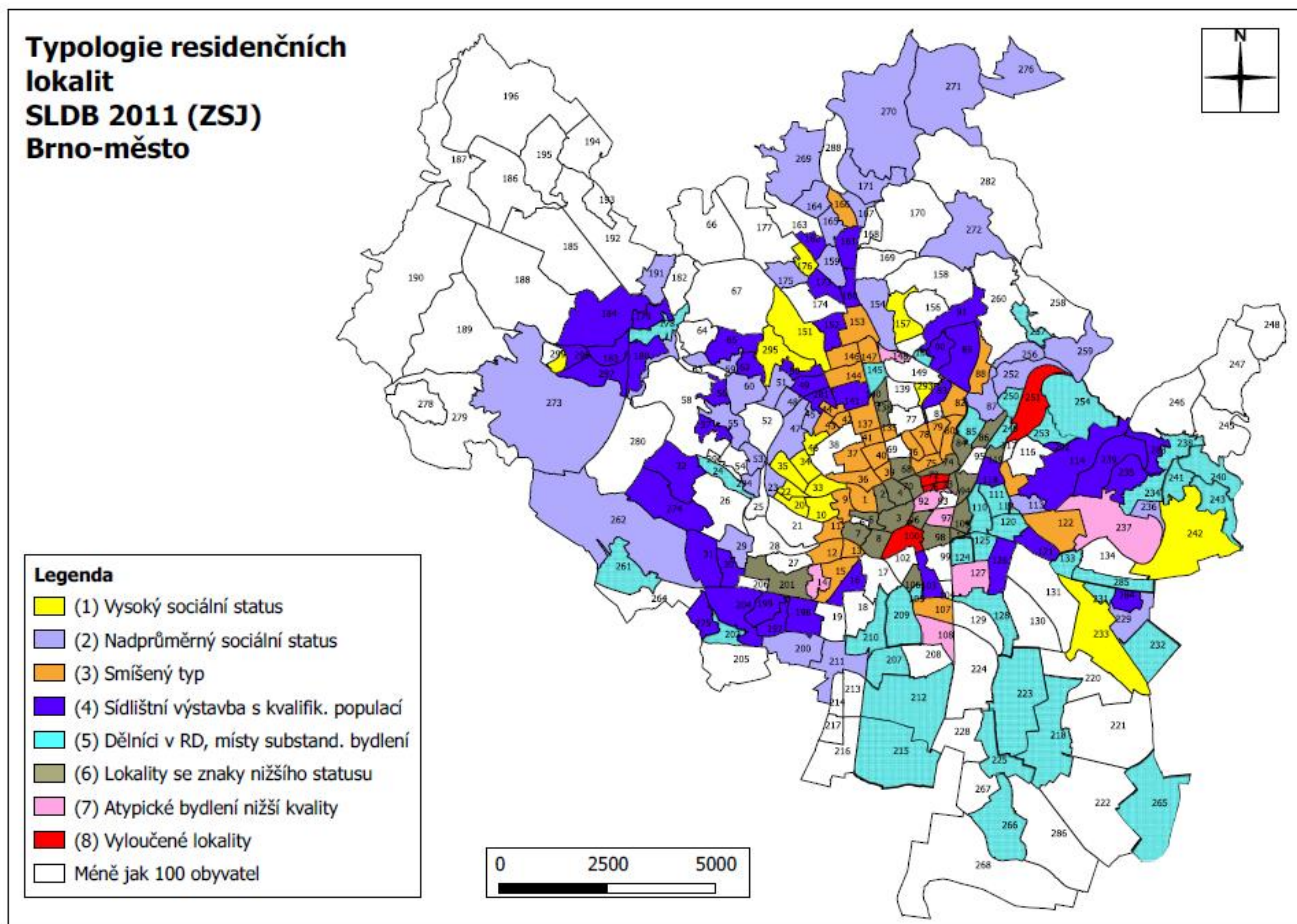
1. Podíl dětí (věk 0-14 let)
2. Podíl seniorů (věk 65 a více let)
3. Podíl obyvatel se základním vzděláním (věk 15+)
4. Podíl obyvatel - vzdělání střední vč. vyučen, bez maturity (věk 15+)
5. Podíl obyvatel s maturitou, VOŠ vč. nástaveb (věk 15+)
6. Podíl obyvatel s VŠ vzděláním (věk 15+)
7. Podíl neúplných rodin (z domácností tvořených 1 rodinou)
8. Podíl zaměstnaných v sekundárním sektoru (průmysl a stavebnictví) ze zaměstnaných
9. Podíl zaměstnaných v terciárním sektoru I (nižší typ služeb) ze zaměstnaných
10. Podíl zaměstnaných v terciárním sektoru II (vyšší typ služeb) ze zaměstnaných
11. Podíl nezaměstnaných z EA
12. Podíl bytů v rodinných domech
13. Podíl bytů v panelové výstavbě (z obydlených bytů)
14. Průměrná plocha obydlených bytů v m²
15. Podíl standardních bytů (z obydlených bytů)
16. Podíl domácností vybavených PC a internetem z bytových domácností.

¹³ Výpočet „*Hierarchické shlukové analýzy*“ byl proveden programem SPSS. Metoda výpočtu: *Ward Linkage*. Počet případů: 200 ZSJ. Proměnné (procentuální údaje) jsme před samotným výpočtem transformovali na tzv. Z-score, abychom vybalancovali vliv proměnných, jež mají nejvyšší nebo naopak nejnižší rozsah hodnot. Z výpočtu jsme vyjmuli ZSJ *Kociánka* pro jeho specifické charakteristiky.

Typologie residenčních lokalit Brna

Na základě výpočtu shlukové analýzy se nabízí **osm obecnějších „typů“ brněnských obytných lokalit**. Nutno zdůraznit, že jsou to typy „hrubé“ a syrově statistické, vypovídají pouze o některých dimenzích kvality života posuzovaných lokalit.

Kartogram 37

Pramen: SLDB 2011 Brno, data ČSÚ, vlastní výpočty.

(1) Vysoký sociální status (celkem 15 ZSJ; 15 300 obyvatel, 4 % populace); typ je charakterizován kvalitním bydlením jak v rodinných domech, tak i v domech bytových, vysokoškolsky vzdělanou populací a zaměstnáním v sektoru služeb vyššího typu (profese vyžadující zpravidla VŠ kvalifikaci).

(2) Nadprůměrný sociální status (celkem 37 ZSJ; 40 500 obyvatel, 10,5 % populace); zastoupen je bydlením (převážně) v rodinných domech, středoškolsky a vysokoškolsky vzdělanou populací a vyšším podílem dětské složky populace.

(3) Smíšený typ (celkem 31 ZSJ; 77 700 obyvatel, 20,3 % populace); jde o (převážně) kvalitní bydlení, jak v bytových, tak i rodinných domech. Obyvatelstvo je spíše starší, má dobrou vzdělanostní strukturu. Zaměstnáno je častěji v sektoru služeb vyššího typu.

(4) Sídlištní výstavba s (převážně) kvalifikovanou populací (celkem 43 ZSJ; 161 900 obyvatel, 42,2 % populace); sama „nálepka“ již nese část obecné charakteristiky, žije zde silná skupina osob se středoškolským vzděláním. (Co se

týká diferenciacie sídlišť, méně příznivou strukturu populace z hlediska věku i vzdělání má zejména *Sídliště Juliánov* (ZSJ 121). Sídliště Lesná jako celek, přes dobrou vzdělanostní strukturu, je také domovem staré populace, podobně ZSJ *Herčíkova* v Králově Poli.)

(5) Dělníci v rodinných domech; místy substandardní bydlení (celkem 39 ZSJ; 48 800 obyvatel, 12,7 % populace); ve shluku nacházíme silnější podíly dělnických profesí. Nejčastěji jsou lidé v této skupině zaměstnaní v průmyslu, stavebnictví a „nižším“ typu služeb.

(6) Lokality se znaky nižšího statusu (celkem 22 ZSJ; 30 000 obyvatel, 7,8 % populace); identifikujeme zde silnější podíly nezaměstnaných, neúplných rodin a bytů se sníženou kvalitou. (Připomeňme též, že v těchto lokalitách je silně zastoupeno bydlení v nájemních bytech.)

(7) Atypické bydlení nižší kvality (celkem 7 ZSJ; 4 700 obyvatel; 1,2 % populace); pro shluk jsou příznačné byty se sníženou kvalitou, koncentrace dělnických profesí, nízké školní vzdělání a vyšší nezaměstnanost. (Z jednodimenzionální analýzy také víme, že zde převažují muži nad ženami.)

(8) Vyloučené lokality (celkem 6 ZSJ; 4 800 obyvatel, 1,3 % populace); zejména statisticky „neviditelní“ Romové; typ reprezentuje nízké dosažené vzdělání, vyšší podíly nezaměstnaných, slabé proporce seniorské populace a naopak vyšší počty dětí do 15 let. (V předchozí kapitole jsme zde zjistili častější výskyt početnějších domácností i vyšší podíly nájemních bytů.)

Za klíčovou lze považovat polaritu mezi prvním a posledním uvedeným typem, tedy mezi lokalitami s *vysokým sociálním statusem* (tradičně Stránice, ale i další, tentokrát již suburbánní lokality) a *vyloučenými lokalitami* (Zábrdovice a Trnitá). Shluk č. 3 (*Smíšený typ*) jsme se pokoušeli rozdělit. Po zadání vyššího počtu shluků program nabízel pouze nové „shluky“ o jediném případě. Příčinou může být existence vyššího počtu lokalit obývaných specifickou populací (ubytovny, domovy důchodců, etc.). Ve výstupu shlukové analýzy se neobjevil ZSJ *Vídeňská jih* (216), jistě by však patřil do předposledního či posledního shluku.

6. Limity předkládaného textu

Předkládaný text trpí řadou omezení. Je zapotřebí (byť místy nad rámec zadání) připomenout přinejmenším následující:

- Analýza stojí na „holé“ **cenové statistice**. Pro získání celistvějšího obrazu prostorové struktury města, by prospělo ukazatele obohatit. Přínosné by byly například data o struktuře příjmů (jsou např. součástí cenzu v USA), o průměrných cenách nemovitostí, o příjemcích sociálních dávek, zdravotním stavu, kriminalitě, životním prostředí, etc. V naší analýze silně postrádáme údaje o etnické struktuře obyvatelstva. Zahraniční literatura nabízí zajímavé podněty (např. Galster, Hayes, Johnson, 2005; Galster, Quercia, Cortes, Malega, 2003), ale **možnosti reálného výběru domácích ukazatelů jsou omezené**.
- **Data pokrývají pouze území Brna-města**. V etapě probíhající suburbanizace by data měla pokrýt i suburbanizované lokality, které leží za správními hranicemi města. Inspirativní jsou v tomto ohledu např. teze „*New urban sociology*“ (Gottdiener, Hutchison 2006) a podobně i „*The New Chicago School*“ (Simpson, Kelly 2008).

- **Ne všechny použité primární ukazatele SLDB jsou v ideálním tvaru.** Konkrétně se to týká údajů o struktuře zaměstnání ve službách, údajů o bytech se sníženou kvalitou, zčásti i údajů o stáří bytů.
- **Vymezení „základních sídelních jednotek“** - z hlediska jejich relativní vnitřní homogenity - **v některých případech postupně přestává odpovídat realitě.** Z toho důvodu je například svízelnější posuzování parametrů některých obytných sídlišť.

7. Závěry a výhled do budoucna

Cílem předkládaného textu bylo **podat obraz socioprostorové struktury města Brna na základě dat SLDB 2011**. Při analýze jsme se opírali o parametry **základních sídelních jednotek**. Na základě rozboru více než třicítky dílčích ukazatelů (zobrazovaných kartogramy, tabulkami a grafy), dále výsledků shlukové analýzy i kontextu utvořeného předchozími studiemi, lze shrnout následující:

- (1) V prostorové strukturaci Brna současně zaznamenáváme **setrvačnost** i projevy **relativně „nových“ globálních trendů**.
- (2) V území Brna se dlouhodobě projevuje socioekonomické **rozdělení na ose jihozápad-severovýchod**. V severozápadní části města najdeme vzdělanější a kvalifikovanější obyvatelstvo, zatímco jihovýchod Brna lze (s jistou licencí) označit za „dělnický“. Přirozeně, neplatí to beze zbytku.
- (3) **V blízkosti historického centra** Brna stále platí to, co opakovaně konstatovala řada prací (Stefosis, Mulíček a další). Je to po mnoho dekád utvrzovaná **polarita mezi čtvrtěmi vnitřního města přiléhajícími z jihovýchodu k centru města (Zábrdovice, Trnitá)**, kde v obecních nájemních bytech žije nedobrovolně segregována nedostatečně kvalifikovaná populace (zejména sociálně vyloučená, avšak statisticky „neviditelná“ romská minorita), na straně jedné a **„bohatou“ Masarykovou čtvrtí s vilovou zástavbou a ekonomicky silným obyvatelstvem** na straně druhé.
- (4) **Suburbanizační trendy**, které se přibližně od poloviny 90. let projevují v zázemí i vnitřním prostoru většiny českých velkoměst, poznamenávají vývoj Brna **nápadněji v jeho severní (severozápadní) části** (jedná se o „vnitřní“ suburbanizaci). Nicméně i při východním okraji Brna sporadicky identifikujeme suburbanizované lokality s vyšším socioekonomickým statutem.
- (5) **Tyto prostorové proměny, jichž jsme svědky v poslední dekádě, se projevují výrazněji na okrajích města**, což ostatně odpovídá předpokladu sociologa Jiřího Musila (Horská, Maur, Musil 2002: 330). Řada periferních lokalit tak výrazně změnila svůj charakter. Např. *Tuřanku* ze Slatiny řadil Mulíček [2005] k sociálně slabým typům, zatímco dnes *Tuřanka* reprezentuje území s vysokým statutem.
- (6) **Zaznamenáváme však i negativní proměny – například signály ghettoizace** v prostoru Maloměřic (ZSJ *Maloměřické nádraží*). To však nemusí být překvapením, neboť již z *Koncepce rozvoje Brna* z 60. let víme, že Maloměřice zčásti spadaly do tzv. „černé zóny města“.
- (7) **Typy residenčních čtvrtí Brna jsou analogické typologii čtvrtí západoevropských metropolí** (jak ji předkládají Marcuse a van Kempen 2000), avšak nižší míra segregace, příznačná pro postsocialistické metropole, **nevytváří podmínky pro vyhraněné formy lokalit** (tzv. „*citadely*“ bohatých, popřípadě *ghetta* s extrémně tíživými životními podmínkami). Pražský geograf Luděk Sýkora (s odkazem na další autory) říká, že **postsocialistické město** je charakterizováno souběžnou pauperizací a ghettoizací na straně jedné a gentrifikací a suburbanizací na straně druhé; narůstá zde přítomnost enkláv nové elity v těsné blízkosti chátrajících oblastí; formují se zde jak ghetta chudoby, tak i ghetta bohatých (Sýkora 2009: 417-418). Porovnáme-li naše závěry týkající se Brna s charakteristikou Sýkory, pozorujeme relativní shodu. Je pravda, že projevy gentrifikace nejsou v Brně prozatím příliš nápadné, ale podle našeho názoru se o nich začne brzy hovořit.

Na závěr považujeme za nutné nad výsledky, získanými výhradně kvantitativní metodologií, **vyjádřit určitou skepsi**. Ta vyvěrá jednak z charakteru dat s nimiž pracujeme – někdy se zdá, že dostupnost a povaha dat „zvítězila“ nad realitou. Proto je nutné pracovat s výsledky opatrně, neboť realita v konkrétním místě je daleko bohatší, než mohou postihnout naše „tvrdá“ data. Vedle toho, jak jsme již uvedli, záběr této analýzy pouze na okres Brno-město nedovoluje postihnout strukturaci metropole v plné šíři, neboť se nezaměřuje na vztahy s její metropolitní oblastí.

Jak se může město z hlediska socioprostorové struktury vyvíjet v budoucnosti? V horizontu příštího desetiletí můžeme očekávat spíše **posilování rozdílů v socioprostorové struktuře**, tedy zesílení residenční segregace, v důsledku: **(a) pokračování suburbanizace**¹⁴; **(b) procesu gentrifikace**¹⁵, kdy se po první pionýrské vlně zájmu o bydlení ve vnitroměstských čtvrtích začnou zajímat o toto bydlení bohatší gentrifieři a začnou „vytlačovat“ původní, sociálně slabší domácnosti; **(c) rozšíření tzv. gated communities**, tj. ohrazených lokalit bohatých obyvatel¹⁶ (viz příklad Ivanovic na severu Brna); **(d) objevení se (nových) periferních ghett**. Tyto trendy možná oslabí sociální profil některých vnitroměstských čtvrtí, včetně sídlišť.

Lze dále předpokládat, že socioprostorovou diferenciaci patrně posílí i diferenciaci etnická, vlivem mezinárodní migrace, neboť Brno je atraktivním cílem pro zahraniční imigranty. Je také otázkou, jak se projeví v socioprostorovém vzorci trend reurbanizace.

V podstatě neodvratitelným trendem je a dále bude stárnutí populace města, které bude z hlediska socioprostorové struktury města probíhat nerovnoměrně, a tomuto

¹⁴ *Suburbanizaci* lze chápat jako jednu z fází *celkového urbanizačního procesu*. Podle velmi diskutovaného modelu, vzniklého počátkem 80. let 20. století (Leo van Den Berg a kol., cit. podle Champion 2001), je možné rozlišit čtyři stádia vývoje měst. Prvním je **urbanizace**, kdy populačně roste především jádrové město, zatímco v jeho okolí populace ubývá. Druhým stádiem je **suburbanizace**, při níž populace jádra města stagnuje (případně zažívá populační úbytek) zatímco populace příměstských obcí početně narůstá. Stádiem třetím je **desurbanizace** (kontraurbanizace), znamenající odliv populace z jádra města i z jeho bližšího zázemí. Přitom rostou menší obce ve větší vzdálenosti od města. Posledním (čtvrtým) stádiem je **reurbanizace** znamenající nový příliv obyvatel i aktivit do měst. Někdy bývá spojena s budováním administrativně-obchodních center a obytných komplexů (zpravidla na místě opuštěných průmyslových zón). Popsaný model čelí také mnoha kritickým postřehům (např. Champion 2001: 158-159). Za připomenutí tu stojí fakt, že v naší republice se proces suburbanizace rozběhl o několik desetiletí později, než tomu bylo v západních zemích.

¹⁵ Termín *gentrifikace* byl poprvé užit v 60. letech 20. století Britkou Ruth Glassovou při popisu změn londýnského West-Endu. Je odvozen od slova „*gentry*“, staršího označení pro šlechtu, která vlastnila půdu. Gentrifikaci lze definovat jako „proces vylepšování a obnovy chátrajících čtvrtí ve vnitřním městě. Je spojen s přílivem středních a vyšších tříd a současně s vytlačováním chudších obyvatel“. (Pamuk 2005: 200) Mezi typické rysy gentrifikovaných lokalit patří: (a) lokalizace blízko centra města (dostupnost centra je ceněna); (b) zájem o architektonicky kvalitní budovy; (c) převaha majoritního etnika a mix funkcí ploch; (d) koncentrace mladších a vzdělaných odborníků (v anglické terminologii často označovaných jako „*yuppies*“, tedy *young urban professionals*), jsou to často páry nebo jednotlivci (*singles*); (e) konverze starých průmyslových objektů na „*lofty*“ (ty vznikají konverzí skladišť, továren a dalších průmyslových objektů na „byty“), ovšem v našich klimatických podmínkách by se *lofty* patrně prodražily; (f) investice (města či reprezentantů privátního sektoru) do lokality: renovují se chodníky, lavičky, osvětlení, zeleň, etc. (ibid.) Výčet rysů gentrifikace by však nebyl úplný bez připomenutí jejích negativních stránek (alespoň v několika bodech): vytlačení chudších obyvatel v důsledku růstu nájemného respektive růstu cen nájemného a služeb v lokalitě (může mít i formu komerčního / průmyslového vytlačení); konflikty a pnutí v komunitě; úbytek cenově dostupného bydlení; spekulativní nárůst cen nemovitostí; bezdomovectví; etc. (Atkinson, R., Bridge G., cit. podle Less, Slater, Wylie 2008: 196).

¹⁶ V Praze koncem roku 2008 existovalo přes 50 takovýchto „*gated communities*“ a další se budovaly. (Brabec, Šykora 2009)

nerovnoměrnému vývoji se bude muset přizpůsobit nejen zdravotní a především sociální infrastruktura, ale i další veřejné služby (např. MHD).

Míra, v níž se výše uvedené trendy reálně prosadí, přirozeně závisí na chování významných aktérů (stát, orgány města, finanční instituce, realitní agentury, developeři, plánovači / urbanisté, architekti, velké firmy, etc.). Řada měst vyspělých zemí se vydává cestou podpory gentrifikace, označené jedním z předních teoretiků (a současně odpůrců) gentrifikace, Neilem Smithem, jako „*global urban strategy*“ (Smith N., cit. podle Less, Slater, Wyly, 2008: 163). Gentrifikace má – hlavně pro „silné aktéry“ v městském prostoru – řadu atraktivních rysů, ovšem její negativní stránky (zejména vymístění sociálně slabších domácností z jejich původních domovů a narušení sociální stability residenčních čtvrtí) je žádoucí, především z municipální úrovně, pozorně sledovat a tlumit.

Přirozeně, veškeré pokusy o výhledy do budoucího utváření města jsou ošidné. Výstižně o tom psal v závěru publikace „*Zrod velkoměsta*“ již vzpomínaný Jiří Musil (Horská, Maur, Musil 2002). Věříme však, že předložená studie jako celek bude užitečnou pomůckou při sledování proměn městského prostoru Brna i při úvahách, jakým směrem se pokoušet jeho vývoj usměrňovat.

8. Literatura

- Applications Guide for SPSS Base 8.0*. 1988. Marketing Department. Chicago.
- Brabec, T., Sýkora, L. 2009. „Gated communities in Prague.“ In: Smigiel Ch.: (ed.) *Gated and Guarded Housing in Eastern Europe*. Forum ifl. Leibnitz-Institut für Landeskunde, Leipzig. Heft 11, (83-89).
- Ferenčuhová, S. 2011. *Meno, mesto, věc: Urbánne plánovanie v sociológii mesta a prípad (post)socialistického Brna*. IIPS, Brno.
- Galster, G., Hayes, Ch., Johnson, J. 2005. „Identifying Robust, Parsimonious Neighborhood Indicators“. *Journal of Planning Education and Research* 24: 265.
- Galster, R., Quercia, R., Cortes, A., Malega, R. 2003. „The Fortunes of Poor Neighborhoods“. *Urban Affairs Review*. 39: 205.
- Gottdiener, M., Hutchison, R. 2006. *The New Urban Sociology*. (3rd ed.) Westview Press.
- Horská, P., Maur, E., Musil, J. 2002. *Zrod velkoměsta: Urbanizace českých zemí a Evropa*. Paseka. Praha.
- Champion, T.: 2001. „Urbanization, Suburbanization, Counterurbanization and Reurbanization“. In: Paddison, R. (ed.) *Handbook of Urban Studies*. Sage. London. (143-161).
- Krtička, L., Adamec, M., Bednář, P. 2012 „Manuál pracovních postupů v GIS pro oblast sociálního výzkumu a sociální práci.“ Ostravská univerzita v Ostravě. (On-line): [cit. 12. 1. 2014] Dostupné z: <http://projekty.osu.cz/vedtym/dok/publikace/manual_prac_postupu-gis.pdf>
- Less, L., Slater, T., Wyly, E. 2008. *Gentrification*. Routledge. New York.
- Marcuse, P., Kempen, R. 2000. *Globalizing Cities: A New Spatial Order?* Blackwell, Oxford.
- Mulíček, O. 2005. Faktorová analýza segregace - příklad Brna (Factorial analysis of segregation - the case of Brno). In: *Prevence prostorové segregace*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, Univerzita Karlova v Praze, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
- Musil, J. 1967. *Sociologie soudobého města*. Svoboda, Praha.
- Pamuk, A., 2005. Gentrification : [slovníkové heslo]. In: Caves, Roger (ed.) *Encyclopedia of the City*. New York: Routledge. (200-201).
- Schwab, W. 1992. *The Sociology of Cities*. Prentice Hall, N. Jersey.
- Simpson, D., Kelly, T. 2008. „The New Chicago School of Urbanism and the New Daley Machine“. *Urban Affairs Review*, Sage. 44: 218.
- Sirovátka, O. et al. 1993. *Město pod Špilberkem*. AVČR, Brno.
- Stefosis, D. 1994. *Sociálně demografická analýza územních částí města Brna*. Brno: Masarykova univerzita, Škola sociálních studií.
- Sýkora, L. 2009. „New socio-spatial formations: places of residential segregation and separation in Czechia“ In: *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 100(4):417-435.

9. Příloha: Přehled „základních sídelních jednotek“ Brna (SLDB 2011)

Č. ZSJ	Název ZSJ	Část obce	Poč. ob.	Č. ZSJ	Název ZSJ	Část obce	Poč. ob.
1	Brno-hrad Špilberk	Město Brno	647	56	Jundrov-sever	Jundrov	877
2	Náměstí Svobody	Město Brno	1203	57	Jundrov-jih	Jundrov	1314
3	Zelný trh	Město Brno	2115	58	Holedná	Jundrov	0
4	Janáčkovovo divadlo	Město Brno	1315	59	Kristenova	Komín	873
5	Pekařská	Staré Brno	3400	60	Jundrovská	Komín	745
6	Fakultní nemocnice	Staré Brno	15	61	Bystřická	Komín	559
7	Václavská	Staré Brno	2970	62	Pastviny	Komín	1297
8	Nové Sady	Staré Brno	1634	63	U Svatky	Komín	14
9	Úvoz	Staré Brno	1150	64	Komínská Chochola	Komín	0
10	Žlutý kopec	Staré Brno	495	65	Komín-sever	Komín	3948
11	Rybářská	Staré Brno	2595	66	Padělky	Komín	6
12	Kamenná	Štýřice	1499	67	Netopýrky	Komín	15
13	Bakalovo nábřeží	Štýřice	906	68	Třída Kpt. Jar.	Černá Pole	2053
14	Stráň	Štýřice	121	69	Lužánky	Černá Pole	0
15	Havlenova	Štýřice	3556	70	Příční	Zábrdovice	1831
16	Vsetínská	Štýřice	2494	71	Bratislavská	Zábrdovice	1043
17	Nákladové nádraží	Štýřice	0	72	Hvězdomá	Zábrdovice	1114
18	Heršpická	Štýřice	29	73	Tkalcovská	Zábrdovice	298
19	Ústřední hřbitov	Štýřice	0	74	Vranovská	Zábrdovice	2451
20	Vinařská	Pisárky	890	75	Hoblíkova	Černá Pole	2460
21	Výstaviště	Pisárky	11	76	Schodová	Černá Pole	1838
22	Neumannova	Pisárky	601	77	Stadión	Ponava	4
23	Kamenomlýnská	Pisárky	489	78	Vysoká šk.zeměd.	Černá Pole	1233
24	Libušino údolí	Pisárky	432	79	Demlova	Černá Pole	2192
25	Anthropos	Pisárky	0	80	Merhautova	Černá Pole	4508
26	Myslivna	Pisárky	20	81	Nad arboretem	Černá Pole	0
27	Červený kopec	Pisárky	95	82	Krkoškova	Černá Pole	3262
28	Riviéra	Pisárky	0	83	Náměstí SNP	Černá Pole	2342
29	Nový Lískovec-sev.	Nový Lískovec	1153	84	Svitavská	Husovice	2059
30	Nový Lískovec-jih	Nový Lískovec	3107	85	Nám. Republiky	Husovice	2090
31	Kamenný vrch	Nový Lískovec	7089	86	Bratří Mrštíků	Husovice	565
32	Kohoutovice-sever	Kohoutovice	5729	87	Cacovická	Husovice	1924
33	Vaňkovo náměstí	Stránice	1255	88	Studená	Lesná	1711
34	Náměstí Míru	Stránice	1969	89	H. Malířové-Haškova	Lesná	6496
35	Rezkova	Stránice	1577	90	Slavič.-Ibsenova	Lesná	4107
36	Gorkého	Veveří	4901	91	Loosova	Lesná	3334
37	Konečného nám.	Veveří	5548	92	Špitálka	Zábrdovice	1750
38	Kraví hora	Veveří	16	93	Radlas	Zábrdovice	74
39	Mášova	Veveří	1843	94	Zábrdovická	Zábrdovice	1620
40	U stadiónu	Veveří	3621	95	Svitavská strouha	Zábrdovice	8
41	Dřevařská	Veveří	3393	96	Skořepka	Trnitá	1017
42	Pod kaštany	Žabovřesky	2490	97	Stavební	Trnitá	1380
43	Kounicovy koleje	Žabovřesky	1797	98	Masná	Trnitá	1118
44	Chládkova	Žabovřesky	1280	99	Jatky	Trnitá	43
45	Kameníčková	Žabovřesky	1080	100	Přízová	Trnitá	513
46	Březinova	Žabovřesky	1254	102	Rosická	Trnitá	70
47	Elišky Machové	Žabovřesky	2007	103	Brněnská	Komárov	3279
48	Horova	Žabovřesky	1498	104	Černovic. nábřeží	Komárov	3
49	Makovského nám.	Žabovřesky	2984	105	Klásterského	Komárov	443
50	Žabovřesky-sever	Žabovřesky	2044	106	Komárovská	Komárov	347
51	Rosického náměstí	Žabovřesky	1949	107	Mariánské nám.	Komárov	1705
52	Žabovřesky-louky	Žabovřesky	9	108	Hněvkovského	Komárov	324
53	Veslařská	Jundrov	131	109	Životského	Židenice	567
54	Křemelky	Jundrov	19	110	Klíny	Židenice	2350
55	Jundrov-střed	Jundrov	1688	111	Rokycanova	Židenice	2777

Pokračování

Pokračování z předchozí strany

Č. ZSJ	Název ZSJ	Část obce	Poč. ob.	Č. ZSJ	Název ZSJ	Část obce	Poč. ob.
112	Vančurova	Židenice	230	171	Tumaňanova	Mokrá Hora	901
113	Nopova	Židenice	1564	173	Sídlště Jabloňová	Medlánky	2300
114	Vinohrady	Židenice	12836	174	Vozovna Medl.	Medlánky	10
115	Balbínova	Židenice	1506	175	Náměstí Odboje	Medlánky	750
116	Akáty	Židenice	48	176	Kytnerova	Medlánky	2813
117	Podsednická	Židenice	69	177	Bosně	Medlánky	25
118	Stará osada	Židenice	1784	178	Nám. 28. dubna	Bystrc	1989
119	Markéty Kuncové	Židenice	1230	179	Přistavní	Bystrc	1801
120	Skorkovského	Židenice	2798	180	Bystrc-jih	Bystrc	5800
121	Sídlště Juliánov	Židenice	2994	181	Údolí oddechu	Bystrc	256
122	Bílá hora	Židenice	2455	182	Mniší hora	Bystrc	0
123	Tržní	Černovice	489	183	Vejrostova	Bystrc	4350
124	Charbulova	Černovice	2052	184	Rakovec	Bystrc	628
125	Slámova	Černovice	2157	185	Kozí horka-Chochoła	Bystrc	90
126	Kneslova	Černovice	2284	186	Myslivna-Obora	Bystrc	41
127	Léčebný ústav	Černovice	352	187	Hrad Veveří	Bystrc	40
128	Faměrovo náměstí	Černovice	660	188	Kočí žleb	Bystrc	0
129	Hájeká	Černovice	11	189	Polesí Žebětín	Bystrc	0
130	Černovická terasa	Černovice	0	190	Pohádka máje	Bystrc	0
131	Pod vlárskou tratí	Černovice	19	191	Kníničky	Kníničky	925
133	Černovičky-Podstránská	Slatina	567	192	Sokol. koupaliště	Kníničky	49
134	Stránská skála	Slatina	20	193	Líchy	Kníničky	29
135	Skřivanova	Ponava	1686	194	Trnůvka	Kníničky	3
137	Ptašínského	Ponava	3850	195	Pod Trnůvkou	Kníničky	0
138	Staňkova	Ponava	733	196	Zouvalka	Kníničky	0
139	Červený mlýn	Ponava	0	197	Bohunice-střed	Bohunice	5023
140	Cimburkova-A.Macka	Ponava	468	198	Ukrajinská	Bohunice	4800
141	Vysoká šk. veter.	Královo Pole	1602	199	Okrouhlá	Bohunice	4108
144	Vackova	Královo Pole	4354	200	Pomologický ústav	Bohunice	215
145	Poděbradova	Královo Pole	1674	201	Kejbaly	Bohunice	537
146	Berkova	Královo Pole	3383	202	Klobásova	Starý Lískovec	1514
147	Mojmírovo náměstí	Královo Pole	790	204	Mikuláškovo náměstí	Starý Lískovec	8137
148	Křížikova	Královo Pole	171	205	K Moravanům	Starý Lískovec	6
149	Pod pražskou tratí	Královo Pole	81	206	Jihlavská-fak. nem.	Starý Lískovec	0
150	Divišova čtvrť	Lesná	504	207	Bednářova	Horní Heršpice	584
151	Pod Palac. vrchem	Královo Pole	1333	208	Královka	Horní Heršpice	58
152	Herčíkova	Královo Pole	2236	209	Kšírova	Horní Heršpice	574
153	Palackého	Královo Pole	4737	210	Řehákova	Horní Heršpice	301
154	Myslínova	Královo Pole	932	211	Lány	Horní Heršpice	529
155	Kociánka	Sadová	309	212	Dolní Heršpice	Dolní Heršpice	562
156	Zaječí hora	Sadová	0	213	Vídeňská-sever	Dolní Heršpice	13
157	Kociánka-Hamerláky	Sadová	119	214	Dol. Heršpice-zahrádky	Dolní Heršpice	20
158	Střelecký stadión	Sadová	23	215	Přízřenice	Přízřenice	692
159	Banskobystrická	Řečkovice	3048	216	Vídeňská-jih	Přízřenice	173
160	U Kuřimské	Řečkovice	1550	217	Přízřenice-zahrádky	Přízřenice	40
161	Sídlště Žitná-Kuřimská	Řečkovice	3718	218	Tuřany	Tuřany	2664
162	Družstevní	Řečkovice	2348	220	Pod Švéd. šancemi	Tuřany	0
163	Pod Malou Babou	Řečkovice	73	221	Kněžské háje	Tuřany	0
164	Žilkova	Řečkovice	516	222	K Sokolnicím	Tuřany	7
165	Palackého náměstí	Řečkovice	1903	223	Brněn. Ivanovice	Brněnské Ivanovice	1453
166	Sídlště Hapalova	Řečkovice	851	224	Kaštanová	Brněnské Ivanovice	35
167	Dolnice	Řečkovice	530	225	Na návsi	Holásky	1158
168	Řečkovice-nádraží	Řečkovice	7	228	Holásecká jezera	Holásky	0
169	Řečkovický mlýn	Řečkovice	37	229	Přemyslovo nám.	Slatina	2209
170	Kobyln	Řečkovice	4	231	Tilhonova	Slatina	1939

Pokračování

Pokračování z předchozí strany

Č ZSJ	Název ZSJ	Část obce	Poč. ob.	Č ZSJ	Název ZSJ	Část obce	Poč. ob.
232	Šlapanická trať	Slatina	165	267	Splaviska	Chrlice	0
233	Tuřanka	Slatina	442	268	U přerovské trati	Chrlice	0
234	Trnkova	Líšeň	2557	269	Ivanovice	Ivanovice	1713
235	Líšeň-jih	Líšeň	6055	270	Jehnice	Jehnice	1102
236	Líšeň-cihelna	Líšeň	104	271	Ořešín	Ořešín	577
237	Pod Strán. skálou	Líšeň	643	272	Soběšice-jih	Soběšice	2265
238	Kubelíkova	Líšeň	1966	273	Žebetín	Žebetín	3574
239	Líšeň-sever	Líšeň	10425	274	Kohoutovice-jih	Kohoutovice	6435
240	Kostelíček	Líšeň	142	275	Sevastopolská	Starý Lískovec	3274
241	Líšeň-zámek	Líšeň	1057	276	Útěchov	Útěchov u Brna	760
242	Holzova	Líšeň	1182	278	Velká cena	Žebetín	0
243	Mariánské údolí	Líšeň	583	279	Bešůvka	Žebetín	0
245	Staré Zámky	Líšeň	43	280	Farinova zatáčka	Žebetín	0
246	Velká Klajdovka	Líšeň	0	281	Náměstí Svornosti	Žabovřesky	1939
247	Anaklety	Líšeň	4	282	Soběšice-sever	Soběšice	0
248	Chochoła	Líšeň	0	283	Líšeň-východ	Líšeň	2020
249	Karlova	Maloměřice	790	284	Slatina-sídlíště	Slatina	3823
250	Selská	Maloměřice	1109	285	Hviezdoslavova	Slatina	195
251	Maloměřické nádraží	Maloměřice	158	286	Roviny	Chrlice	60
252	Cacovický mlýn	Maloměřice	663	288	Na Svobodné	Ivanovice	33
253	Jarní	Maloměřice	156	289	Soudní	Žábrdovice	696
254	Pod Hády	Maloměřice	166	290	Spolková	Žábrdovice	1308
256	Hlaváčova	Obřany	850	291	Mladá hora	Jundrov	5
257	Bílovická-výpustky	Obřany	1454	292	Na mateřích	Maloměřice	525
258	K Bílovicím	Obřany	26	293	Nad cihelnou	Černá Pole	189
259	Hradiska	Obřany	213	294	Výšina	Pisárky	103
260	Holé hory-Líchy	Obřany	36	295	U vodárny	Žabovřesky	716
261	Bosonohy-střed	Bosonohy	2253	296	Teyschlova	Bystrc	4584
262	Bosonohy-sever	Bosonohy	204	297	Foltýnova	Bystrc	4142
264	U dálnice	Bosonohy	0	298	Kamechy-východ	Bystrc	497
265	Dvorská	Dvorská	357	299	Kamechy-západ	Žebetín	3
266	Chrlice	Chrlice	3662				